

Historické události a jejich využití v zábavním průmyslu

Bc. Tereza Vlčáková

Diplomová práce
2019/2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav marketingových komunikací

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Tereza Vlčáková**
Osobní číslo: **K18344**
Studijní program: **N7202 Mediální a komunikační studia**
Studijní obor: **Marketingové komunikace**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Historické události a jejich využití v zábavním průmyslu**

Zásady pro vypracování

1. V teoretické části proveďte rešerši relevantní literatury a dalších zdrojů především z oblasti marketingu, zábavního průmyslu a historických událostí.
2. Stanovte cíl diplomové práce, formulujte výzkumné otázky, v rámci výzkumné metody formou kvantitativního výzkumu a mediální analýzy zvolte vhodná kritéria k získání požadovaných dat.
3. Zpracujte výzkum ve formě dotazníku a dále mediální analýzu. Vyhodnotte získaná data a vyvoďte relevantní závěry.
4. Na základě výsledků zodpovězte výzkumné otázky a zhodnoťte přínosy práce pro praktické využití.
5. Na základě získaných dat zpracujte projekt, který se bude zabývat historickými událostmi a jejich možnému využití v zábavním průmyslu.

Forma zpracování diplomové práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-217-6.
FORET, Miroslav. *Marketingová komunikace*. 3., aktualiz. vyd. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3432-0.
KERRIGAN, Finola. *Film marketing ? second edition*. Oxon: Routledge, 2017. ISBN 978-1-138-01135-3.
STEIN, Andi a Beth Bingham GEORGES. *An introduction to the entertainment industry*. New York: Peter Lang, c2009. ISBN 1433103400.
SVĚTLÍK, Jaroslav. *MARKETING cesta k trhu*. 4. upravené vyd. Praha: VŠPP, a. s. 2018. ISBN: 987-80-86847-81-8.
TAHAL, Radek. *Marketingový výzkum: postupy, metody, trendy*. Praha: Grada Publishing, 2017. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0206-8.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Tomáš Šula, PhD.**
Ústav marketingových komunikací

Datum zadání diplomové práce: **31. ledna 2020**
Termín odevzdání diplomové práce: **10. srpna 2020**

---

doc. Mgr. Irena Armutidisová
děkanka

Mgr. Josef Kocourek, PhD.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 30. června 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považuji se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na bakalářské/diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne: 10. 6. 2020

Jméno a příjmení studenta: Tereza Vlčáková

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá historickými katastrofickými událostmi a jejich následnému využití v zábavním průmyslu. Konkrétně bude práce zaměřena na jaderné katastrofy, a to Černobyl a Three Mile Island.

V teoretické části budou zahrnuty základní pojmy marketingu, ale také zábavního průmyslu jako takového, jeho forem a pojmů pojících se s touto tematikou. Popsán bude také výbuch černobylského reaktoru a jeho následky.

V praktické části se spojením mediální analýzy a dotazníkového šetření odpoví na výzkumné otázky a interpretace bude provedena pomocí textů a grafů. Dále bude analyzováno několik audiovizuálních děl, která navážou a ucelí předchozí výzkum.

Klíčová slova: historické události, katastrofické události, zábavní průmysl, Černobyl, jaderné havárie

ABSTRACT

This diploma thesis deals with historical catastrophic events and their depiction in the entertainment industry. Specifically, the work will focus on nuclear disasters, namely Chernobyl and Three Mile Island.

The theoretical part will include the basic concepts of marketing and the entertainment industry as such, its forms and concepts related to this topic. The explosion of the Chernobyl reactor and its consequences will also be described.

In the practical part, the combination of media analysis and questionnaire survey will answer research questions. For better understanding, summary of the analysis and graphs with results will be provided in this part. Furthermore, several audiovisual works will be analyzed which will complement previous research.

Keywords: historical events, catastrophic events, entertainment industry, Chernobyl, nuclear accidents

Děkuji primárně vedoucímu této diplomové práce, Tomáši Šulovi, který mi byl průvodcem a hnacím motorem plným motivace po celou dobu. Práce mě měla bavit, a to se vyplnilo. Díky, že jsme „jednorozce“ dotáhli do této podoby. Znovu mamince, která ani po bakaláři nevěřila, že k dokončení diplomové práce dojde. Všem respondentům, kteří do odpovědí vložili kus sebe a vdechli tak analýze kus lidskosti. A v neposlední řadě těm, kteří mě v korona časech drželi při smyslech a naplňovali mě pozitivní energií, bez které bych ještě dnes psala možná tak úvod.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Havířově, 12. 7. 2020

Tereza Vlčáková

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 MARKETING	12
1.1 MARKETINGOVÉ KOMUNIKACE	12
2 ZÁBAVNÍ PRŮMYSL	14
2.1 ELEKTRONICKÁ MÉDIA	14
2.2 UMĚNÍ A VOLNÝ ČAS	15
2.3 REKREACE A ZÁBAVA.....	15
3 MÉDIA	19
MASOVÁ MÉDIA	20
3.1 TISK	20
3.2 FILM.....	21
3.3 ROZHLAS.....	21
3.4 TELEVIZE	21
4 MARKETINGOVÝ MIX VE FILMOVÉM PRŮMYSLU	23
4.1 PRODUKT	23
4.1.1 Film	23
4.1.1.1 Filmový průmysl.....	23
4.1.1.2 Filmový marketing.....	24
4.1.1.3 Historický film.....	24
4.1.1.4 Žánr	25
4.1.1.5 Herci.....	25
4.1.1.6 Ocenění filmu	25
4.2 CENA.....	26
4.3 DISTRIBUCE.....	27
4.4 PROPAGACE.....	28
Dopad audiovizuálního díla na diváka	29
5 KATASTROFICKÉ UDÁLOSTI	30
5.1 JADERNÉ HAVÁRIE	30
5.1.1 Majak, Sovětský svaz.....	30
5.1.2 Three Mile Island, Pensylvánie.....	31
5.1.3 Černobyl, Ukrajina	32
5.1.4 Fukušima Daiči, Japonsko	32
6 ČERNOBYL	34
6.1 ÚVOD	34
6.2 ČERNOBYLSKÁ HAVÁRIE	34
6.2.1 Experiment	34
6.2.2 25. dubna	34
6.2.3 26. dubna	35
6.2.4 Výbuch.....	35
6.3 NÁSLEDKY	35
7 MARKETINGOVÝ VÝZKUM	37

7.1	MEDIÁLNÍ ANALÝZA	38
7.1.1	Definice pojmu.....	38
7.1.2	Měření médií	38
7.2	KVANTITATIVNÍ VÝZKUM.....	38
7.3	KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	38
8	METODIKA PRÁCE.....	40
8.1	IDENTIFIKACE PROBLÉMU.....	40
8.2	CÍL PRÁCE	40
8.3	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
8.4	METODY VÝZKUMU.....	41
8.5	ROZPOČET	41
8.6	TIMING	41
8.7	VYHODNOCENÍ.....	42
II	PRAKTICKÁ ČÁST	43
9	MEDIÁLNÍ ANALÝZA	44
9.1	VÝZKUMNÝ VZOREK	44
9.2	CHARAKTERISTIKA TISKOVIN.....	44
9.2.1	Rudé právo	44
9.2.2	Svobodné slovo	45
9.2.3	Lidové noviny	45
9.2.4	Mladá fronta	46
10	ANALÝZA VYBRANÝCH PERIODIK.....	47
10.1	ROK 1986.....	48
10.1.1	Duben	48
10.1.2	Květen	48
10.1.3	Červen	54
10.2	ROKY 1987–1996.....	56
10.2.1	1987.....	56
10.2.2	1990.....	56
10.2.3	1991.....	57
10.2.4	1996.....	58
10.2.5	2020.....	59
11	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	61
12	VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	62
12.1	POROVNÁNÍ DAT	62
12.1.1	Pamětníci.....	62
12.1.2	Mladší generace	65
12.2	ANALÝZA AUDIOVIZUÁLNÍCH DĚL.....	66
12.2.1	Zájem o katastrofické filmy, seriály a dokumenty	66
12.2.2	Nejčastější zdroje	66
12.2.3	Výzkumný vzorek audiovizuálních děl.....	67
12.2.4	Černobyl – kronika těžkých týdnů, Ukrajina (1986).....	67
12.2.5	Bitva o Černobyl, Francie (2006).....	68
12.2.6	Motylki, Ukrajina (2013)	68

12.2.7	Bábušky z Černobylu, USA (2015)	69
12.2.8	Černobyl, USA/Velká Británie (2019).....	70
12.3	VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	70
12.3.1	Pravdivost audiovizuálních děl	70
12.3.2	Díla s tematikou Černobylu	71
12.3.3	Seriál Černobyl, 2019 (HBO)	71
12.4	HISTORICKÉ UDÁLOSTI A PREFERENCE JEJICH PODÁVÁNÍ	75
12.4.1	Forma zdrojů	75
12.4.2	Další historické události	76
13	ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	80
13.1	ZODPOVĚZENÍ VO.....	81
III	PROJEKTOVÁ ČÁST	83
14	ZÁKLADNÍ INFORMACE A VÝBĚR UDÁLOSTI.....	84
14.1	ÚVOD	84
14.2	ARGUMENTACE PŘI VÝBĚRU	84
14.3	THREE MILD ISLAND, PENSYLVÁNIE.....	85
15	ZPRACOVÁNÍ 1: AUDIOVIZUÁLNÍ PODOBA	87
15.1	FILM / SERIÁL.....	87
15.1.1	Film	87
15.1.2	Cílová skupina.....	87
15.1.3	Režie.....	87
15.1.4	Žánr	88
15.1.5	Závěrečné poučení odborníků	88
15.1.6	Seriál	89
15.2	YOU TUBE VIDEOA	89
16	ZPRACOVÁNÍ 2: KNIŽNÍ PODOBA.....	91
16.1.1	Autor	91
16.1.2	Žánr / Děj	91
17	ZPRACOVÁNÍ 3: TURISMUS	93
17.1	BEZPEČNOST	93
17.2	PROHLÍDKA	93
17.3	DOPROVODNÝ PROGRAM.....	93
17.4	UPOMÍNKOVÉ PŘEDMĚTY	94
	ZÁVĚR	95
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	97
	SEZNAM OBRÁZKŮ	104
	SEZNAM TABULEK.....	105
	SEZNAM PŘÍLOH.....	107

ÚVOD

O historických událostech se lidé učí už od základní školy. Znají spoustu milníků, které jsou pro lidstvo důležité. Často se ale jedná o povrchové informace, a tak si všichni při konkrétní události vybaví co se stalo, nikoli však další souvislosti, příčiny či následky. Události se neprobírají z časových důvodů do hloubky. Tato problematika se většinou týká moderních dějin.

Např. jaderné elektrárny a katastrofy s nimi spojené. Všichni znají názvy míst, kde obrovské havárie ovlivnily chod často nejen konkrétní země, ve které k ní došlo, ale i dalších států, a to nejen těch sousedních. Některé z havárií si lidé dodnes pamatují a dokážou o dobových zážitcích vykládat dál, předat své zkušenosti a postřehy. I díky nim je možné dotvořit si obrázek o konkrétních událostech, v nejlepším případě se tyto vzpomínky spojí s dalšími materiály, jako jsou dobové noviny nebo televizní vysílání.

V loňském roce rozvířil velkou diskusi seriál Černobyl z dílny HBO, který byl také inspirací pro tuto diplomovou práci. Široká veřejnost se po zhlédnutí série začala o problematiku více zajímat, dohledávat si další informace. To ale v době výbuchu Černobylu možné nebylo. Nejčastějšími zdroji v té době byla televize, rozhlas či noviny. Ověřovat si informace bylo mnohem složitější a lidé neměli důvod těmto zdrojům nevěřit. Až postupem času začínaly vyplouvat na povrch informace o rozsahu celé havárie a do současnosti nebyl žádný ucelený dokument či série, která by se těšila tak velkému úspěchu ve sledovanosti napříč generacemi. O seriál se zajímali jak pamětníci, kteří by mohli své postřehy vyprávět, tak i mladí lidé, jejichž zájem o událost se po zhlédnutí často zvedl. Pravdu o celé situaci se spousta z nich dozvěděla až po letech. Jak celou katastrofu v řádu desítek let podávala média a jaké jsou vzpomínky těch, kteří v prvomájovém průvodu čelili neviditelnému nepříteli – radiaci – spojí výzkumy v praktické části.

Teoretická část se ponese v orientaci základních pojmů stěžejních pro celou práci. Čtenář bude obeznámen s pojmy nejen z marketingu, ale i s pojmy s problematikou spojenými. Zmíněny budou i největší jaderné havárie, které zamávaly se spoustou lidských osudů a z nich bude pak vybrán právě Černobyl, jemuž bude pozornost dále věnována v praktické části.

Praktická část se skládá ze tří dílů, kdy se první bude věnovat nejdůležitější části práce – mediální analýze. Ta bude prováděna v předem určených letech a budou zde pečlivě

vyhledávány a dále analyzovány články hovořící o výbuchu, jejich pravdivost či četnost. Pro větší objektivitu bude analyzováno několik typů periodik.

Pokud by se jednalo pouze o analýzu periodik, mohl by být pohled na celou havárii i přes diverzitu tiskovin poměrně jednostranný. Proto bude analýza doplněna dotazníkovým šetřením, jehož respondenti budou v nejlepším případě napříč generacemi od mladých, které Černobyl zajímal např. díky seriálu, až po starší, kteří budou moci doplnit šetření o své konkrétní vzpomínky. Tyto a další odpovědi pomohou v potvrzení či vyvrácení pravdivosti článků, které se objevovaly v době výbuchu v médiích. Druhá část dotazníkového šetření se zaměří konkrétně na seriál Černobyl, jeho sledovanost a názory respondentů. Mimo jiné bude zjišťován také zájem respondentů o další historické události, o kterých by se chtěli dozvědět více, ale nejsou k nim např. dobře dohledatelné zdroje, nebo jejich provedení dostatečně atraktivní k tomu, aby se o událost více zajímali.

Poslední částí bude krátká analýza několika audiovizuálních děl, která bude také zaměřena na pravdivost, zvolené žánry, a také na provedení jedné události z per režisérů napříč světem.

Všechny tyto části utvoří celkový obraz na událost, o které se dlouhá léta neznala celá pravda, ukáže se, jak katastrofu komunikovala média a jaké pocity z celé události měli obyvatelé tehdejšího Československa.

Projektová část vybere jednu z dalších katastrofických událostí, která bude korespondovat s Černobylským výbuchem a dle výběru bude navrženo několik možností, jak širokou veřejnost seznámit s danou událostí stejně jako se to povedlo HBO a jejich minisérii Černobyl.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MARKETING

Marketing. Pojem, o kterém se v posledních letech mluví čím dál více, a to v nejrůznějších souvislostech. Bývá uplatňován ve všech zemích, kde je rozvinuté tržní hospodářství a nadbytek zboží. Bohatství se nevytváří výrobou, nýbrž prodejem zboží. Marketing také pomáhá navyšování kvality podnikatelských rozhodnutí – díky tomu se může snížit počet chyb, ztrát a úpadků větších či menších podniků. S tím souvisí i nezaměstnanost a celkové fungování společnosti. Každá firma chce prosperovat, a tak dělá vše proto, aby se na trhu udržela. (Světlík, s. 10, 2018)

Hned v úvodu je tedy důležité si tento pojem definovat.

Marketing je „jednou z činností vykonávaných organizacemi a sada procesů pro vytváření, sdělení a poskytnutí hodnoty zákazníkům a pro řízení vztahů se zákazníky takovým způsobem, z něho má prospěch organizace a zájmové skupiny s ní spojené“. (Solomon, s. 6, 2006)

Doba jde však dopředu a je nutno si uvědomovat, že marketing není pouze pomocí zastaralých technik snaha přesvědčit a prodat něco spotřebiteli. Jestliže dokáže marketingový specialista porozumět potřebám zákazníka, může vyvinout vhodné výrobky, které pak budou mít pro zákazníka hodnotu, účinně distribuuje a podpoří jejich prodej, výrobky se pak budou dobře prodávat. (Kotler, s. 30, 2004)

Spotřebitelé bývají koncoví uživatelé nabízeného zboží či služeb. Spotřebitelem jako takovým může být jednotlivec, ale také organizace, ať už se jedná o vládu, firmu, spolek či charitu. Všichni tito spotřebitelé mají jisté potřeby, které chtějí uspokojit. Potřeba je rozdíl mezi aktuálním stavem, ve kterém se spotřebitel nachází, a stavem ideálním, tedy tím, kdy už má spotřebitel svou potřebu uspokojenou. Pokud je motivace dostatečně velká, donutí spotřebitele k činu a snaze uspokojení potřeby. (Solomon, s. 7, 2006)

Potřebu lze také definovat jako nedostatek. Může zahrnovat fyzické potřeby, kde se zařazuje strava, oblečení; sociální potřeby, např. potřebu sounáležitosti; citové či individuální potřeby, do kterých patří také potřeba poznání či seberealizace. (Kotler, s. 31, 2006)

1.1 Marketingové komunikace

Pojem marketingové komunikace neobsahuje pouze, jak si často lidé myslí, propagaci. Zařazuje se zde také ústní a nesystematická komunikace. (Světlík, s. 6, 2016)

Výhodou je, pokud je komunikace konzistentní, jasná a přesvědčivá. Kontakt se značkou by měl být pro zákazníka pozitivní.

V ideálním případě firma v rámci integrované marketingové komunikace tyto nástroje koordinuje tak, aby předávala přímé a přesvědčivé sdělení o sobě a o své nabídce. Moderní marketing není pouze o vývoji kvalitního produktu a stanovení ceny. Dnes již musí firmy komunikovat se současnými a potenciálními zákazníky, udržovat si s nimi nejlépe dlouhodobý vztah a v komunikaci se nesmí nic ponechat náhodě. Je také důležité zvolit správnou formu komunikace. (Kotler, s. 629, 2006)

4 P

Celkový proces budování značky, strategií a umístování výrobku na trh se pojí s celou řadou aktivit, než dojde k finální a ideální situaci, kdy si spotřebitel výrobek či službu zakoupí. Tyto aktivity se promítají do marketingových strategií, které využívají řadu nástrojů. Jedná se o marketingový mix, zahraniční ekvivalent je 4 P marketingu. Do nich se dle Světlíka zařazují tyto nástroje:

- **Propagace** – komunikace se zákazníkem, která podporuje prodej, případně dobré jméno firmy. Zahrnuje reklamu, marketing, ale také osobní prodej a public relations.
- **Produkt** – zahrnuje svou charakteristiku, značku, jakost, technickou úroveň, servis, životní cyklus výrobku, design a další.
- **Cena** – stanovení ceny, platební podmínky. Jediný nástroj, který vykazuje zisk.
- **Prostorová distribuce** – odbytové cesty, velikost a umístění skladů, stanovení zásob apod. (2018, s. 12)

2 ZÁBAVNÍ PRŮMYSL

Zábavním průmyslem se bude zabývat celá diplomová práce, i proto je důležité si tento pojem vymežit a definovat. Zábavní průmysl je skupina několika podskupin průmyslů, které se věnují zábavě, a to převážně zábavě spotřebitele. Lze zde zařadit filmový průmysl, hudební průmysl, průmysl hraček a her, průmysl hazardu, průmysl múzických umění, průmysl sportovní a průmysl zábavních parků. Níže budou tyto způsoby zábavního průmyslu specializovány do skupin podle Betha Bingama a Andiho Steina.

Společným prvkem ve všech těchto oblastech je skutečnost, že se zabývají prodejem nebo jiným užitekem z tvůrčích děl nebo služeb poskytovaných spisovateli, scénáristy, skladateli, hudebníky a dalšími umělci. Pojem je také běžně znám jako show business. (Svoboda, 2012, s. 8) Některé z pojmů níže budou však dále podrobněji vysvětleny v kapitole Média.

2.1 Elektronická média

Filmový průmysl – Jeden z největších zábavních průmyslů, který má také největší zisky. Za každým úspěšným příběhem stojí minimálně jedna nešťastná historka, jedno selhání. Pokud mají filmy vysoký rozpočet, jedná se zároveň o velmi riskantní investici podniku. Reporty MPAA ukazují, že 6 z 10 filmům se nevrátí vložená investice během jeho vysílání. Filmy jsou však důležitým prvkem pro mediální konglomeráty, protože pokud se z filmu stane hit, může vytvořit zábavní aktivum, které vydělává nadále peníze i v nadcházejících letech. (Stein, Biham, 2009, s. 15-17)

Televize – Jedná se o jedno z nevlivnějších médií. Není to však překvapením, jde o dostupné médium, jehož vysílání je v podstatě „zdarma“ od chvíle, kdy si spotřebitel televizi pořídí. Debut komerčních televizí se konal v roce 1939 v New York city ve World's fair. Po něm začalo na běžné bázi vysílat i NBC, které obsahovalo mimo jiné i sitkomy, televizní show, dramata či živou hudbu. (Stein, Biham, 2009, s. 38)

Rádio – Začátky rádia se řadí do roku 1880. Velmi rychle dosáhlo oblíbenosti, rádiové stanice se začínaly objevovat v každém regionu, a často jich bylo hned několik. To však začalo rozdělovat posluchače, bylo pro ně tehdy problematické najít si svou oblíbenou stanici. Rádio je dodnes stálým zdrojem zábavy. Jedná se o jednoduché médium, které lidé mohou používat ať už jako podkres např. při řízení, vaření, či ve chvílích, kdy je příjemné přerušit ticho v domácnosti.

2.2 Umění a volný čas

Divadlo – Divadlo bylo zdrojem zábavy již ve starém Řecku a v románských časech. Jeho formát se rozvíjel během let, koncept však zůstává stále stejný. Dnes má živé divadlo několik variant – od vývoje řeckých tragédií k populárnímu a oblíbenému Shakespearovi se v dnešní době setkáváme s díly všech možných žánrů. V posledních letech se do oblíby dostaly hry, kde se převážně zpívá a tančí – primární náplň Broadwayských her. Postupem času se dokázaly typově rozlišovat americké divadelní hry od evropských kořenů, a to díky nové generaci dramatiků. Divadelních žánrů je hned několik a každý spotřebitel si tak může přijít na své. (Stein, Biham, 2009, s. 114)

Hudba – Hudba je univerzálním jazykem světa. Její existence sahá do „počátku věků“, hudební nahrávky se však objevují posledních sto let. Do tohoto termínu také zařazujeme oblast nahrávání, vydávání, distribuce a marketingu hudebních nahrávek. Technologie, která se postupem času vyvíjela a zdokonalovala, přinesla mimo jiné MP3 formát, který se objevil v devadesátých letech minulého století, a v digitálním světě to byl velký pokrok. S ním se však začaly objevovat i problémy, kdy si lidé začali hudbu nelegálně stahovat. V posledních letech se však dostávají do popředí streamovací služby, které jsou stále oblíbenější a svým způsobem je toto jistá prevence, jak bránit nelegálnímu stahování.

Muzea – Muzeum se vyvíjelo už ve starém Řecku, kde se používal termín „mouseion“. Jedná se o instituce, které podporují lidský rozvoj, zprostředkovávají hmotné i nehmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem výchovy, potěšení i vzdělání. Dnešní muzea však prošla obrovskými změnami, hlavně v jejich provedení. V době internetu a propojeného světa je možné navštěvovat muzea virtuálně, či samotná muzea využívají prvky virtuální reality na svých expozicích.

2.3 Rekreace a zábava

Cestování a turismus – Pro mnohé je cestování příslibem zábavy, dobrodružství a šance probádat nová místa či vyzkoušet nové věci. Turismus roste, a to hlavně díky větší dostupnosti z hlediska času. Nyní je velmi jednoduché a často finančně nenáročné zakoupit si jízdenku či letenku a vycestovat na místo, kde je dle možností každého na výběr z obrovské škály ubytování, zážitkových aktivit a celkově výběru mezi spoustou programů a itinerářů. V poslední době se však začíná tento druh zábavy eticky řešit a poukazuje se

na následky nárůstu turismu, ať už z hlediska přelidněných měst právě turisty či uhlíkových a jiných ekologických stop. (Stein, Biham, 2009, s. 176)

DARK TOURISM

Do oblasti turismu se řadí jeden specifický druh, a to je dark tourism.

Smrt je jediným společným dědictvím, které všichni sdílejí. Je to také překvapivě nejstarší aspekt cestovního ruchu. První a nejstarší forma cestovního ruchu spojená s úmrtím bylo vyrážení na poutě. Dark tourism, tedy temná turistika a thanaturismus, jsou produkty různých okolností, ať už mají sociální či technologické faktory, které díky interpretace události začnou fungovat jako místa, do kterých se lidé chtějí podívat, byť se nejedná zrovna o místa určená k poklidné dovolené.

Několik akademiků si na počátku století začalo všimnout a uvědomovat, že na místa, která jsou často spojená se smrtí a utrpením, jezdí stále více návštěvníků, a to převážně od roku 2011. Druh tohoto cestovního ruchu se nejvíce rozvinul v posledních dvou desetiletích.

S temným turismem se spojují další termíny, např: favela tourism, poverty tourism, gothic tourism, trauma tourism. Veškeré tyto pojmy, jak již název napovídá, obsahují negativní aspekty života a historii spojenou s místy, kde se odehrálo většinou nějaké neštěstí. Místa pak po čase bývají navštěvována.

Tento druh turismu bývá často kritizován. Straton tuto aktivitu nazývá jako „placený masochismus“. Popisuje jej jako abnormální, znepokojující aktivitu, a dokonce zdroj morální paniky. (Mionel, s. 423, 2019) Temný turismus je jednou z kontroverzních forem turismu.

V literatuře je temný turismus rozdělen do několika „sekcí“:

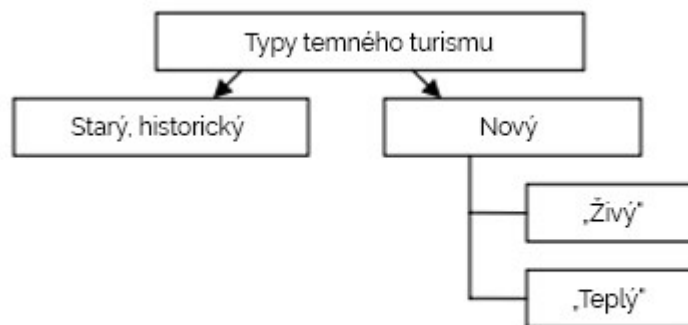
- Thanatan turismus – thanatos se z řečtiny překládá jako smrt či odcházení. Thanaturisté chtějí poznat minulost těchto míst a jistým způsobem se přiblížit obětem.
- Katastrofický průmysl
- Morbidní turismus
- Phoenix turismus
- Turismus tmavých míst
- Smutný turismus

Analýza událostí, ke kterým docházelo v posledních letech na mezinárodní úrovni, zařazuje část z těchto míst do temného turismu. Z některých míst se stal globální fenomén, často navštěvované turistické atrakce. Jsou zde zahrnuta tato místa:

- Pripjat' (Černobyl)
- Osvětim

- Toul Slengovo muzeum
- London Dungeon,
- Vesuv
- Bezidu Nou
- Nanjing
- Hirošima
- Runanad Murambi (Kulcsár, s.125, 2015)

Podle Tarlowa mají tragédie neuvěřitelný vliv na lidské životy, ne pouze emocionální, ale také sociální a politické. (Tarlow, 2005, cit. Podle Kulcsára, s.125) Palanca definuje temný turismus jako koncepci, která neznámá nic jiného než navštěvování míst zdevastovaných přírodními katastrofami bez jakéhokoliv charitativního záměru.

Obr. 1 Typy temného turismu, zdroj: Palanca, What is in fact dark tourism, 2012, s. 23

První kategorií je turismus Starý, historický. Návštěva těchto historických míst za prvé znamená touhu člověka věnovat se pocitům jako je vzrušení, dále však je to potřeba obohacení svých znalostí – jedná s o klíčové motivační faktory.

Rozdíl mezi „teplým“ a „živým“ turismem vychází ze skutečnosti, že turista je přítomen v době katastrofy nebo navštěvuje místo katastrofy, která se stala v blízké minulosti. (Palanca, 2012, cit. Podle Kulcsára, s.125-126)

Na tato místa turisté z velké části přichází s pocity pokory, respektu, pochopení a vděčnosti.

3 MÉDIA

Ježek ve své knize uvádí, že médium může být vše, co něco zprostředkovává, stojí mezi dvěma aktéry anebo aktérem a prostředím. Výraz médium se však dá specifikovat v různých souvislostech. Tato práce je zaměřena na kulturu, soustřeďuje se tedy zejména na média komunikační. Prostředníků či zprostředkovatelů, jak je rozvinuto níže, je velké množství.

Může mezi ně patřit jazyk, kterým komunikujeme, ale komunikační možnosti těla – neverbální. Tato kombinace bývá nejčastěji označována za primární, komunikace se bez nich neobejde, jelikož ji používáme v každé situaci. Komunikace ale může být také omezená. Pokud někdo není v místnosti přítomen, nikdy se nedozví, co se kdy projednávalo, neboť komunikace skončila, zanikla v danou chvíli a v tomto případě dlouho nefungovala na velké vzdálenosti. Dnešní doba již tyto možnosti poskytuje a média se postupem času vyvinula tak, že vzdálenost ani čas nemusí být žádnou překážkou.

Sekundárním nejvýznamnějším prostředkem je písmo. Díky němu lidé začali svá sdělení vidět – umí si představit nejen, co slovo znamená, ale také samotné slovo. Právě díky písmu se mohla komunikace začít archivovat, přenášet a ukládat. Sdělení nyní podporuje například pošta či telefon.

Není výjimkou, že dnes lidé komunikují nejen interpersonálně, ale také na celospolečenské úrovni. Ke všem členům společnosti se tak mohou snadno dostat důležitá ustanovení, jako je znění zákona, sumy všeobecného vzdělání, různá nařízení, varování aj. Tato sdělení pokrývají terciální média, mezi které se řadí v první řadě tisk. Zde patří veškeré knihy, noviny, časopisy, ale také plakáty či billboardy. Dále se o slovo hlásí vysílací média, kde je možné zařadit rozhlas a televizi. Tato média se dle Ježka často nazývají jako masová, a to právě díky jejich schopnosti oslovit velký počet lidí. (s. 8-9. 2014)

Technologický pokrok, který se nezastavuje ani v současnosti přinesl do komunikace a masových médií úplně nový rozměr. Díky internetu a snadné dostupnosti není problém sdělit cokoli přes sociální sítě v podstatě neomezenému množství uživatelů.

Univerzálnost, velký dosah, nebo popularita. To jsou prvky, které spojují masová média.

MASOVÁ MÉDIA

Masová média bývají nejčastěji využívána převážně díky jejich možnosti sdělit cokoli obrovskému množství lidí. Jirák do masových médií zařazuje periodický tisk, konkrétně noviny nebo časopisy, které jsou určené široké veřejnosti. Dále televizní a rozhlasové vysílání a v neposlední řadě dnes nejčastěji používaná veřejně dostupná sdělení na internetu. Zde záleží na povaze, formě a obsahu sdělení. Lze zde zařadit například zpravodajské portály. Pokud se jedná o uživatelské příspěvky, ty se často objevují na platformě typu YouTube. Individuální počiny, kde je dobré zmínit např. autorské blogy, a případně se do sebeprezentačních stránek může zařadit i Facebook či Instagram. (s. 17, 2015)

Jak zmiňuje Köpplová, masová média nabízejí sdělení, které bývá vyjádřeno v řeči. Zde je jazyk použit jako primární komunikační kód. Je však možné pro sestavení takového kódu použít i hudbu či obrazový typ sdělení. (s. 25, 2003)

3.1 Tisk

Tisk byl prvním masovým médiem, který se v některých zemích – hovoří se především o USA či Francii – postupně rozvíjel stále větší rychlostí. Rozvoj v těchto zemích se zařazuje do první třetiny 19. století. V Německu nebo Anglii se masový tisk objevoval ve druhé polovině 19. století.

Původními předchůdci novin byly letáky a bulletiny, které se objevovali na přelomu 16. a 17. století. Šířily se převážně poštou a soustředili se na události důležité pro mezinárodní obchod a směnu. Noviny se od těchto původních začátečníků lišily například periodicitou, ale také využitím – kromě informace také sloužily k zaznamenávání, inzerování, ale i šíření klepů. (McQuail, D., s. 39, 2009)

Rozvíjely se primárně dva typy periodik. Tradiční seriózní listy, které byly převážně pro majetnější a vzdělanější publikum. Druhým typem byly masové tituly, které měly jiný obsah a cílily na čtenáře středních a nižších vrstev. Lišil se nejen vizuál, který ve druhém případě používal výrazné grafické titulky, jiná zalomení či kratší texty, ale také přizpůsoboval obsah. Média pro nižší vrstvy se věnovala převážně politickému dění, zpravodajství a populárním tématům. (Jirák, J., s. 27-28, 2003)

Ve stejné době vznikal také politický a stranický tisk, který sloužil převážně k informování o jednotlivých stranách. V neposlední řadě je dobré zmínit bulvární tisk, který již sto let existuje v podstatě bez jakýchkoliv větších změn. Cíl tohoto druhu tisku byl pouze ten, aby

jej lidé kupovali a četli nejlépe všichni. Formát bývá vytvořen obsahově jako plný senzací, jednoduchý a často neodpovědný.

3.2 Film

Začal se objevovat v 19. století. Publiku nabízel příběhy, hudbu, dramata, komické, ale také technické triky. Výhodou byl velký a rychlý zásah publika, a to i ve venkovských oblastech. Jednalo se o takzvaný „vynález“ volného času. (McQuail, D. s. 42, 2009)

„Oproti jiným médiím, jako je tištěná stránka, má film schopnost ukládat a předávat značný objem informací. V mžiku dokáže prezentovat krajinnou scénu s postavami, jejichž prozaický popis by zabral několik stránek, V dalším okamžiku tyto podrobné informace film opakuje a může je opakovat dál.“ Dalším rozdílem je tedy i kvantita dat a informací, které je možné přenést díky filmovému záběru. (McLuhan, M., s. 300, 2011)

3.3 Rozhlas

První pravidelné rozhlasové vysílání se uskutečnilo ve Spojených státech v roce 1920. V Československu tomu bylo o tři roky později. Jedná se o nejstarší elektronické médium a jeho význam byl převážně publicistický. Dnes se považuje spíše za vedlejší, kulisové médium, kterému není věnováno tolik pozornosti, jako dříve. (Schellmann, B., s. 45, 2002)

Za „zlaté časy rádia“ se považují první dvě desetiletí 20. století, kdy v Evropě velmi rychle stoupala obliba rozhlasů. Uvedený příklad tento vzestup potvrzuje. V Německu to bylo na konci roku v domácnostech 467 přijímačů, o půl roku později už to bylo více než sto tisíc. Po roce počet vzrostl na půl milionu. Začínalo tedy být běžné, že rozhlas se objevoval v každé rodině. (Köpplová, B., s. 58, 2015) Jak již bylo zmíněno, dodnes je rádio společníkem člověka ať už v domácnosti, autě, či práci.

3.4 Televize

Audiovizuální média se stala ve 20. století nedílnou součástí každodenního života pro spoustu lidí. V období, které je uváděno také jako „století reklamy“ se do tohoto typu média zapojovaly politické strany, ale také bylo hodně využíváno pro obchodní účely. Lidé se s novými technologiemi začali postupně sžívat a nejen televize, ale i předchozí zmíněná média se stala časem dostupná, populární a běžně konzumovaná. (Köpplová, B., s. 60, 2015)

Charakteristickým prvkem rozhlasu i televize je přísná regulace a kontroly. „Původně šlo o technickou nezbytnost, později se z toho stala směs demokratického rozhodování, státních zájmů, ekonomických výhod a prostých institucionálních zvyklostí.“ Celostátní televize se spojovala s politickým životem a mocenskými centry ve společnosti. Díky velké popularitě těchto dvou médií se stal důsledkem také politický význam. Právě zde mají na rozdíl od tisku lidé právo volně vyjadřovat své názory a chovat se politicky nezávisle, jistě také díky zmíněné regulaci.

V evropském prostředí byl stav vysílání různý. Někdy bylo pod přímou kontrolou státu a někdy zase fungovalo jako veřejná služba s jistou mírou autonomie. Druhým typem se inspirovalo u britské BBC. Postupně se vysílání proměňovalo v počtech soukromých vysílatelů, kteří existovali vedle těch veřejných.

Faktem zůstává, že tyto dva druhy vysílání udělali výraznou změnu v životním stylu jejich uživatelů. Historicky pokud chtěli lidé sledovat filmy či poslouchat hudbu, museli jít do kina, divadla či kabaretu. Díky těmto vynálezům a jejich vývoji však měl později každý svou televizi či rozhlas doma a brzy se tyto nástroje staly běžnou součástí všech domácností. (Ježek, V., s. 44, 2014)

4 MARKETINGOVÝ MIX VE FILMOVÉM PRŮMYSLU

Marketing ve filmovém průmyslu je koncipován v podstatě jako recept pro tvůrce filmů a marketingové pracovníky, kteří uvažují nad marketingem filmu a jeho prezentací. Jsou to jakási vodítka, která se snaží zaujmout cílového spotřebitele při výběru filmu na trhu. Filmový marketing zahrnuje kreativní tým, herce, scénář / žánr, věk, klasifikaci a strategii vypuštění filmu. Tvůrčí tým sdružuje herce, režiséry, producenty, kameramany a další „kreativní“ pracovníky, kteří se podílí na výrobě a cyklu filmu. Ve filmech s velkým rozpočtem lze nasadit do hlavní role „hvězdu“ – herce, který je známý a může tak přitáhnout pozornost spousty filmových nadšenců. U menších filmů se ale také stává, že role ve filmu zastává režisér, producent, či jiní lidé z týmu. (Kerrigan, s 47, 2009)

4.1 Produkt

Podle Kotlera se jedná o „cokoli, co je možné nabídnout trhu ke koupi, použití či spotřebě a co může uspokojit nějakou potřebu či přání. Zahrnuje fyzické předměty, služby, osoby, místa, organizace a myšlenky.“ (s. 70, 2007) V případě filmového průmyslu se produktem myslí film jako hotový výrobek. Než je však film publikován a promítán v kině, je za ním dlouhá cesta, která zahrnuje celý tvůrčí tým.

4.1.1 Film

Studium filmu v minulosti bylo prováděno podle historických metod: hlavní přístupy, které film považovaly za umění, technologii, ekonomickou instituci či sociální praxi, se v průběhu let mění. Primárně estetický přístup zkoumá historii filmu jako uměleckou formu, která zahrnuje také zaměření na biografii klíčových vynálezců, filmařů a producentů. Dále se identifikují, popisují a interpretují díla zvaná jako filmová „mistrovská díla“ a jejich přístup a zaměření na historii filmu či filmové žánry. Sekundárně se film zaměřuje na technologický přístup, původ a vývoj, inovace či adaptace filmových technologií včetně filmového materiálu, kamery, projekce apod. Terciální, ale neméně důležitý, je ekonomický přístup, který se vztahuje k průmyslovým procesům výroby a distribuce. (Westwell, Kuhn, Oxford dictionary of film studies, s. 164)

4.1.1.1 Filmový průmysl

Jedná se o soubor filmových společností, ateliérů, studií, tvůrčích a technických pracovníků, producentů, kteří společně iniciují a organizují procesy filmové produkce, distribuce a její

následné propagace. Jedná se o přístup k porozumění filmu, který klade důraz na význam filmového průmyslu a jeho organizace jako omezujícího faktoru, jehož se týkají veškerá rozhodnutí o produktech – estetická, kreativní či technická. Filmový průmysl by se samozřejmě neobešel kromě výše zmíněných také bez herců, režisérů či členů filmového štábu. Důležité je zmínit také postprodukční společnosti. (Westwell, Kuhn, Oxford dictionary of film studies, s. 166)

4.1.1.2 *Filmový marketing*

Filmový marketing, který je v souladu s procesy marketingového řízení v dalších průmyslových odvětvích, začíná fází vývoje nového produktu a pokračuje v tvorbě projektových nápadů, přes výrobu, distribuci a následnou propagaci. V klíčových fázích životního cyklu produktu jsou různí aktéři zapojeni do marketingových aktivit, a to od uvedení nápadu nebo skriptu produkční společnosti až po finální uvedení film na trh, do kin a na DVD či vysílání prostřednictvím televize. Definuje se jako jakákoliv činnost, která pomáhá filmu k dosažení cílového publika kdykoliv během vývoje produktu. Konzumace filmů může být inspirováno různými kulturními produkty, jako jsou knihy, hudba, televize, novinové články apod. Filmový marketing však vyžaduje jisté studium, poučení o tomto oboru, kde se zaměřuje na producentskou, ale i spotřebitelskou perspektivu a tyto dvě představy by se ideálně měly v jistém bodě protnout. Proces výrobku skončí po spotřebě, tedy po zhlédnutí filmu. Divák pak zpracovává, co právě viděl, subjektivně dílo hodnotí a z této zkušenosti poté čerpá dál buď výběrem dalších podobných filmů, doporučuje jej ostatním anebo se sám na film podívá znovu. (Kerrigan, s. 9. 2009)

4.1.1.3 *Historický film*

Filmy, které poukazují na historické události nebo soubor v určitém historickém období. Je to rozsáhlý žánr, který se řadí do různých kategorií, počínaje životopisným filmem, kostýmním dramatem, historickým filmem a epickým filmem. V Hollywoodu byly historické filmy, zejména ty životopisné, základním žánrem; pokud jsou westerny a válečné filmy považovány za historické filmy, je tento druh filmu jedním z největších a nejkonzistentnějších žánrů. (Westwell, Kuhn, Oxford dictionary of film studies, s. 205)

4.1.1.4 *Žánr*

Amy Villarejo definuje žánr jako kategorie produkce i recepce podle typu filmu (komedie, western, thriller, komedie, horor, dokumentární film atd. (Westwell, Kuhn, Oxford dictionary of film studies, s. 155)

Bordwell a Thompsonová uvádí, že se v dnešní době nedají žánry přesně definovat. „Pro některé žánry jsou typické určité náměty či témata.“ Zatímco v gangsterských filmech jsou stěžejní zločinnosti ve městech, ve Westernu se často popisuje divoký západ, nemusí se však jednat jen o ten americký. Jiné žánry se často dají rozpoznat způsobem prezentace, např. muzikál či detektivka. Další žánry určují emocionální účinky, které divákovi dílo způsobí: napínavé prvky v napínavých filmech a humorné v těch komediálních. Poukazuje se také na fakt, že žánry mohou být různě obsažené, což znemožňuje jednu konkrétní definici tohoto pojmu. (s. 425–426, 2011)

Žánry se také v průběhu let mění. Může se hovořit stále o komedii, ale humor v ní bude rozdílný. Pokud se jedná o film například z dvacátých let minulého století, může mít podobné prvky, jako ty současné filmy, spousta stěžejních prvků se však mohla změnit. Pokud cílí tvůrci filmu na aktuálnost filmu, je jasné, že jisté situace a vtipné scénky budou fungovat pouze malou chvíli. Samozřejmě je pak velké množství filmů, které jsou nadčasové, anebo se nevěnují zrovna probíhajícím trendům a mohou tak fungovat v kterémkoliv období. Hranice se v této sféře nekladou.

4.1.1.5 *Herci*

Na výrobě filmu se podílí obrovské množství lidí. Ti, kteří jdou však nejvíce vidět jsou jednoznačně herci. Herecké obsazení se dá rozdělit do několika kategorií. První jsou hvězdy. Jedná se o velmi známé herce, kteří mohou díky své prestiži a oblibě přilákat na film velké množství diváků. Dále zde patří představitelé vedlejších rolí a komparz – anonymní lidé, kteří se pouze mihnou v pozadí, není jim věnovaná nijak zvlášť velká pozornost a spíše dotváří davové scény. V některých produkcích hrají také velkou roli kaskadéři. Ti zastupují často hvězdy či vedlejší role, pokud mají ve scénáři napsané různé akční scény, které obsahují kaskadérské prvky. (Bordwell, Thompsonová, s. 42, 2011)

4.1.1.6 *Ocenění filmu*

Kromě kritických recenzí bylo zkoumáno také slavnostní předávání cen v souvislosti s tím, jak moc ovlivňuje představení filmů a požadavky kvality spojené s konkrétními filmy. Být

nominován na výhru u velkých ocenění předurčuje pozitivní dopad na film a také úspěch na trhu. Nominace na ocenění a úspěchy mohou hrát klíčovou roli v marketingové kampani filmu, zatímco ostatní mohou naznačovat úroveň populární přitažlivosti. Je totiž běžné, že filmy, které jsou populární mezi širokou veřejností nominovány nebývají. Naopak se většinou jedná o více umělecké filmy či audiovizuální díla s přesahem. (Kerrigan, s. 116, 2009)

Český lev – česká filmová cena, která byla poprvé udělena v roce 1993. Během let se změnil pořadatel, a tak od roku 2014 spadá lev pod křídla České a filmové televizní akademie (ČFTA). Ta se na udělování cen však podílí už od roku 1995. Akademici hodnotí audiovizuální díla, která měla premiéru vždy v předchozím roce. Ocenění se získávají v několika kategoriích. Nominace bývají oznamovány na tiskových konferencích s dostatečným předstihem. Udílení cen pak probíhá na galavečeru, které je v české kultuře považován za jeden z nejvýznamnějších. Ocenění má hned několik druhů a zmíněných kategorií. Od nejlepšího filmu, scénáře či režie až po nejlepší filmový plakát či cenu Magnesia za nejlepší studentský film. (Filmovaakademie, ©2019)

Golden Globes – Cena, kterou každoročně uděluje Hollywood Foreign Press Association (HFPA) za uznání vynikajících úspěchů ve filmech a televizi v předchozím roce. V rámci zábavního průmyslu jsou zlaté glóby považovány za druhé v důležitosti jak pro ceny akademie (pro film), tak pro ceny Emmy (pro televizi). (Cunningham, 2020)

Oscar – Každoroční akademické ceny, které jsou předávány ve druhé polovině února až první polovině března v Los Angeles. Předsedá jim Akademie filmových umění a věd, jedná se o nejznámější a velmi známý ceremoniál. Benefity lze najít také v komerční sféře. Oskar může mít největší dopad na filmové zpracování na mezinárodním trhu spíše než na domácím. Toto ocenění také potenciálně může způsobit opětovné uvedení filmu. (Kerrigan, s. 117, 2009)

4.2 Cena

Podle Foreta lze cenu definovat jako množství peněžních jednotek požadovaných za produkt. Jako jediná složka marketingového mixu vykazuje zisk, všechny další znamenají vždy výdaje. Cena však není neměnná. S cenou se dá snadno a pružně pracovat, i proto je tak oblíbeným a důležitým nástrojem. To, jak je cena stanovena, ovlivňuje několik faktorů, ať už externích či interních. (s. 211, 2011)

Ve filmovém průmyslu se v rámci ceny dá zařadit cena za prodávaný výrobek – např. lístek do kina, DVD nosič apod. V případě vstupenek do kina si ceny určují instituce samotné. Výnosy se pak rozdělují mezi producenty a distributory kina. Jedná se o částky mezi 120–230,- v závislosti na typu promítání. Může se jednat o 2D, 3D anebo nejnovější možností je zhlédnout film v DOLBY atmos, což je technologie prostorového zvuku, která sice byla představena v roce 2012, ale kinosály v Česku na tuto technologii nebyly vybaveny. Některé ze sálů byly zrekonstruovány, aby tento způsob promítání umožňovaly, vstupenky na filmy promítané právě v DOLBY bývají nyní často nejdražší.

Neméně důležitá je však cena samotného filmu. Filmy se pohybují od nízkorozpočtových až po ty za neuvěřitelné ceny. Nejdražším filmem všech dob byl prozatím snímek Avengers: Endgame, a to s produkčním rozpočtem 400 milionů dolarů. V přepočtu se jedná o 9 158 340 000 korun. Průměrně bývá produkční rozpočet v rozmezí 100–150 milionů dolarů. Naopak nízkonákladové filmy jsou ty, které jsou natočené s malým, případně opravdu žádným financováním některého z významných filmových studií či bez pomoci soukromého investora. Mnoho nezávislých filmů se vyrábí nízkorozpočtově, tyto filmy bývají natočené v hlavním proudu neznámými či méně zkušenými filmaři. Pokud má však film potenciál, nezáleží na tom, jakou má cenu, může se stát hitem a cena zde nemusí hrát podstatnou roli. Např. oscarový Rocky (1976) měl produkční rozpočet „pouze“ 1,1 milionu dolarů, což se zdaleka vymyká průměru rozpočtů v Americe. Sylvester Stallone byl v domě natáčení poměrně neznámým hercem, který měl původně hrát jednu z vedlejších rolí. Zisk z amerického trhu je nyní přes 117 milionů dolarů a celosvětově přes 225 milionů dolarů. Cena ve filmovém průmyslu se tedy může velmi lišit a také hýbat v závislosti na čase a dalších faktorech. (The numbers, Box office History)

4.3 Distribuce

Distribuce je v podstatě rozhodnutí o tom, jakými kanály se produkt dostane k zákazníkovi a také na trh. To ovlivňuje následné použití dalších marketingových nástrojů. Distribuce může také ovlivnit samotný produkt, a to v rámci produktu, ale i jeho propagace. (Foret, s. 221, 2011)

Ve filmu je distribuce centrální element marketingového procesu. Filmy jsou dělány primárně pro své diváky, distribuční strategie usnadňuje proces, kdy se film dostane k těm divákům, ke kterým má. Distribuce filmu byla částečně přerušena, stejně jako produkce filmu, a to kvůli zvyšování platform, prostřednictvím kterých mohou filmaři distribuovat

své filmy. Čím dál více se prosazuje názor, který poukazuje na snadnou dostupnost vytváření filmů, např. pomocí platformy Youtube. Tvůrce si zde jednoduše vytvoří svůj kanál, na kterém zprostředkovává obsah. Ten si může okamžitě najít své diváky a raketově tak tvůrce vystřelí do trendů, kde jej bude vnímat stále více uživatelů. Přímý přístup k publiku snad nikdy nebyl tak dostupný. Inovace v distribuci filmu však vyžadují, aby tvůrci filmu zvážili, jakými cestami chtějí distribuovat svůj film a jaké metody jim mohou umožnit napojit se na požadované publikum, a nakonec získat zisk a zajistit si reputaci. (Kerrigan, s. 121, 2009)

4.4 Propagace

Základním cílem propagace je zvýšení odbytu na trhu a také zvýšení firemního zisku. Podstatou propagace je přesvědčit své potenciální zákazníky, aby si produkt i službu koupili. Neméně důležité však je dostat se do povědomí zákazníků anebo klíčových skupin veřejnosti. Firma nemusí propagovat pouze produkt samotný, může se zaměřit i na propagaci sebe sama jako firmy, a to nejrůznějšími společenskými aktivitami. (Foret, s. 243, 2011)

Propagace filmů může být prováděna několika způsoby. Jedněmi z nejčastějších bývá uvedení trailerů, což je krátký sestřih odhalující několik scén z filmu, na které se snaží tvůrci diváky navnadit. Většinou mají kolem dvou až tří minut.

Dále se může jednat o filmové plakáty. O filmu může být samozřejmě zmínka jak v televizi, tak v rádiu, ať už pouštěním zmíněného traileru či různými rozhovory s herci, kteří jsou do filmu obsazeni a často před premiérou vystupují v televizních pořadech a talk show, kde o díle a své roli mluví.

Nejrozšířenější je v dnešní době internet, kde se můžou výše zmíněné druhy propagace uskutečňovat také. Videá nebo fotky mohou mít v případě některých filmů také virální potenciál – v této souvislosti je dobré zmínit tzv. memy. Vtipné obrázky, které kolují a často se právě stanou virálními díky svého obsahu nebo aktuálnosti. Vystřižené scény s vloženými vtipnými texty se pak šíří internetem a mohou tak film dostat do povědomí obrovského množství uživatelů.

V neposlední řadě je důležitý také merchandising, který zahrnuje různé výrobky spojené s filmem. Ať už se jedná o trička potištěná filmovými motivy, akční figurky, hrnečky či hračky. Zde se jedná o nepřeberné množství produktů, které se pouhým potiskem či grafikou mohou s filmem ztotožnit a podpořit tak dílo samotné.

Dopad audiovizuálního díla na diváka

Zaměření filmu a jeho dopad na diváky lze brát z marketingového hlediska různými způsoby; např. film lze použít jako nástroj sociálního marketingu, která inspiruje diváka ke změně postoje nebo chování a přinejmenším dostane danou problematiku konkrétního díla do zvýšeného povědomí veřejnosti. Film hraje významnou společenskou roli, která zahrnuje politickou, uměleckou a komerční sféru. Rané formy filmu byly často čistě komerčně podpořené, protože film byl vnímán jako zábava pro masy, avšak s nízkými rozpočty. Až donedávna se mnoho evropských zemí zaměřovalo na posílení a podporu umělců a důraz na politické či společenské prvky filmů. V poslední době se poukazuje více na potřebu přeorientovat veřejnou politiku, která souvisí s filmovou tvorbou, aby byla brána do úvahy spíše umělecká či sociální motivace při tvorbě. Filmařství se tak stává více vyrovnané mezi tradičně opozičními aspiracemi. (Kerrigan, s. 146. 2009)

Lidé se pomocí filmů mohou dozvědět více o kultuře vlastní anebo cizí, v závislosti na zemi, ve které byl film vytvářen, a také na množství kulturních aspektů, které mohou být v dílech více či méně představeny. Sledování filmů může formovat osobní vkus diváka, zároveň může ovlivnit jeho společenský život – znalost konkrétního díla může vyvolávat diskuse a divák se tak díky svému povědomí o díle může dále socializovat a projevovat své názory a znalosti.

Ve své knize zmiňuje Michałek o dopadech následující: „*Film má také výrazný vliv na mladé osoby. Platí to zejména v období dospívání, kdy je dosavadní psychická rovnováha rozkolísaná a nevytváří se ještě nová. Impulzy, které poskytuje kino, pak mohou nabýt velmi neočekávaných a prudkých forem. Tento jev je všeobecně známý a nevztahuje se jen na kino, ale i na všechny další společenské kontakty mladých. Je také součástí pedagogického procesu.*“ (Michałek, s. 138, 1980)

5 KATASTROFICKÉ UDÁLOSTI

Katastrofické události mohou mít různé příčiny. Způsobené mohou být přírodními vlivy, technickými anebo lidským selháním, ať už neúmyslným či záměrným, v poslední řadě také zdravotním. Níže budou specifikovány katastrofické události v oblasti jaderných elektráren. Vybrány byly čtyři největší havárie, které se staly ať už z technických důvodů či lidským selháním.

5.1 Jaderné havárie

Jaderná havárie je havárie jakéhokoliv jaderného zařízení, při které se zamoří životní prostředí radioaktivním materiálem. Následkem tohoto úniku může dojít ke zranění nebo dokonce usmrcení lidí žijících v blízkém prostředí jaderných elektráren. O jadernou havárii se jedná ve chvíli, kdy dojde k porušení těsnosti obalu jaderného paliva v aktivní zóně jaderného reaktoru, nebo např. úniku radioaktivních látek do chladiva.

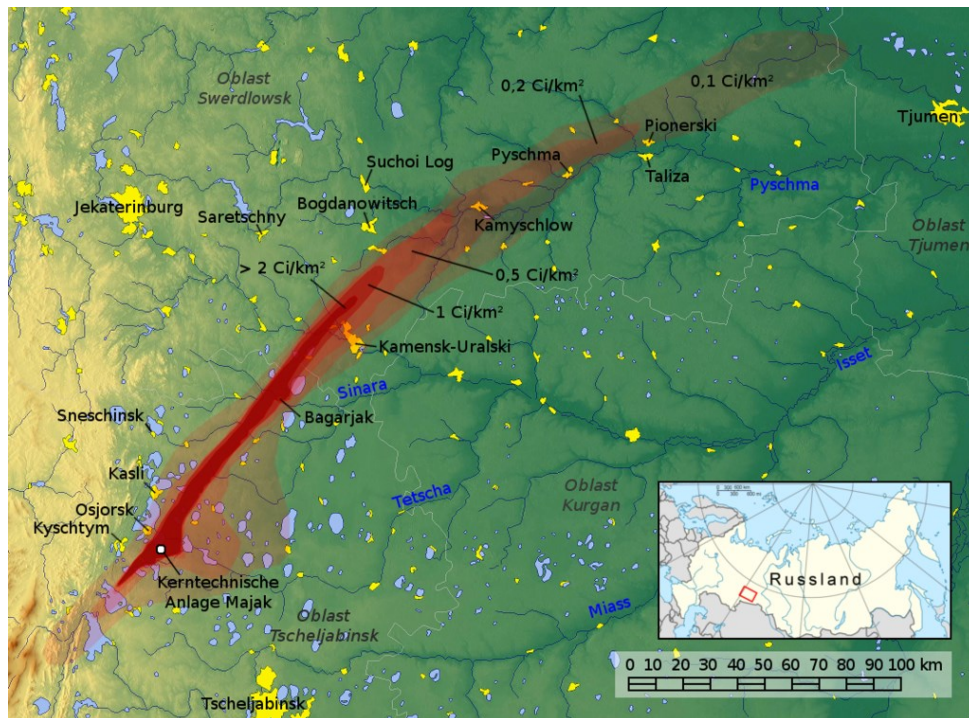
5.1.1 Majak, Sovětský svaz

V rámci časové osy se jedná o první velkou havárii. Co do rozsahu je to však třetí nejhorší nehoda v historii jaderných havárií. Bývá také označovaná jako Kyštymská katastrofa. Při této nehodě v jaderném komplexu Majak, který se nachází asi 1500 km východně od Moskvy, explodoval sušený odpad, a to 29. 9. 1957. Stejně jako další havárie se i tato desítky let tajila. Dle Státního ústavu radiační ochrany v tomto případě selhalo chlazení jedné z podzemních nádrží, následkem byla exploze této nádrže, ve které se objevoval vysoce radioaktivní odpad.

Radioaktivní mrak zasáhl až statisíce lidí. Postižené oblasti se začaly evakuovat až o týden později. Počet obětí není nikde oficiálně stanoven, neví se tedy, zda a kolik jich mohlo neprodleně po výbuchu být. Radioaktivní prach se stáhl na sever podél Uralu, to zapříčinilo velkou nevědomost v ostatních zemích a Sověti tak mohli nehodu velmi dobře utajit. V roce 1962 se hovořilo pouze o „nepotvrzeném incidentu“

První informace se začaly objevovat až o dvacet let později. Dodnes je však na východě Uralu velká radiační stopa, ve které jsou dávky stále vysoké. V této oblasti se zřídila

přírodní rezervace a je do ní vstup zakázán. (60 let od největší jaderné havárie, 2017)

Obr. 2 Následky Kyštymské havárie (zdroj: Rabl, 2012)

5.1.2 Three Mile Island, Pensylvánie

Jedna z největších havárií proběhla v Harrisburgu, Pensylvánii. Výbuch nastal 28. 3. 1979 a jedná se o největší havárii na území USA – dodnes je to čtvrtá nejhorší havárie v dějinách lidstva.

První problém nastal výpadkem čerpadel nejaderného okruhu, který vedl k automatickému odstavení druhého bloku. Teplo však nepřestalo ohřívat vodu v reaktoru, ta pak zvětšovala objem. Díky tomu se otevřel bezpečnostní ventil. Měl se sám zavřít po snížení tlaku, ale nestalo se tak. Lidé, kteří zde stroje obsluhovali o problému nevěděli, později omezili už tak nízký průtok chladícího média reaktorem. Snížením hladiny vody se začala část jádra reaktoru roztavovat. Během nehody pak unikly radioaktivní plyny do ovzduší. Situaci však pomohl ocelový obal reaktoru, díky něhož se plyny ani páry nešířily dále. Oficiální údaje udávají, že při této havárii nepřišel nikdo o život. Preventivně však proběhla evakuace dětí a těhotných žen žijících v blízkosti elektrárny. („Americký Černobyl“, 2019)

Lokální výzkum však ukázal, že ze 450 obyvatel žijících v postižené oblasti se u devíti objevila rakovina mezi roky 1980 a 1984. To činilo sedmkrát vyšší číslo, než bylo běžné. (The Three Mile Island Nuclear Accident, 2019)

Situace samozřejmě lidstvem zatřásla. Po této havárii výrazně poklesly objednávky nových jaderných reaktorů. Paradoxně díky výbuchu se začal klást mnohem větší důraz na bezpečnost v jaderných elektrárnách. Veškeré přípravy a projekty elektráren byly důmyslnější, zpříšňovaly se kontroly při výstavbě a zlepšovala se kultura celkového provozu. Na začátku roku 1984 se jaderná energetika začínala postupně zotavovat. (Drábová, 2006)

To však bylo ještě před Černobylskou katastrofou.

5.1.3 Černobyl, Ukrajina

Největší havárie v historii. Bude jí věnován detailnější popis v další samostatné kapitole. V čase se jedná o třetí katastrofu tohoto typu. Její následky však dodnes lidstvo pociťuje, vyžádala (a zřejmě si dále vyžádá) spoustu životů. Přes poučení se a zpřísnění kontrol po Three Mile Islandu zde nastala situace, se kterou se pracovníci nikdy nesetkali, a tak kombinací neznalosti, nepozornosti a několika nesprávných rozhodnutí došlo k neuvěřitelné katastrofě.

5.1.4 Fukušima Daiči, Japonsko

Nejnovější a poslední velkou událostí byla havárie v jaderné elektrárně Fukušima – Daiči, a to 11. 3. 2011. Na pomyslném žebříčku se tato nehoda označuje za druhou nejhorší a bývá také srovnávána s Černobylem, poukazuje se na podobnosti, ale také rozdíly, které mezi těmito dvěma událostmi rozhodně jsou, ať už v příčině či rozsahu radioaktivity vypouštěné do okolí.

Elektrárna se nachází na pacifickém pobřeží a osudného dne byla zaplavena velkými vlnami tsunami, které byly způsobeny zemětřesením – to dosahovalo až síly 9,0 RichtEROVY stupnice. Tím došlo ke ztrátě napájení systémů zajišťujících chlazení reaktoru. Tři z reaktorů vybuchly poté, co bylo roztaveno jaderné palivo. V reaktorech totiž vznikala vodík, který zapříčinil samotný výbuch. I zde se prokázalo několik chyb. Nepřípravenost personálu či zanedbávané připomínky regulačních úřadů. (Fukushima Nuclear Accident Update Log, 2011)

Mezi hlavní následky byla kontaminace vody v tichém oceánu. „Již květnu roku 2013 vydala Vědecká komise Organizace spojených národů zabývající se dopady jaderného záření prohlášení, ze kterého vyplývá, že „únik radiace, který následoval po nehodě na JE Fukushima Daiichi nemá za následek žádné okamžité zdravotní problémy.

Je nepravděpodobné, že v budoucnu přispěje ke zdravotním problémům jak široké veřejnosti, tak samotných pracovníků elektrárny.“ Nehoda byla také srovnávána se samotným Tsunami, které mělo být horší a jeho dopad na životní prostředí je mnohem větší. Ukázalo se ale podle zpráv, že vysoké míře ozáření bylo vystaveno 167 dělníků. (Následky havárie v jaderné elektrárně Fukushima-Daiichi, 2015)

Zde bylo evakuováno přibližně 160 000 lidí. Dodnes probíhají práce na likvidaci následků nehody. Přibližně rok je místo otevřené veřejnosti, a to pomocí virtuální exkurze. 11. září 2019 vyšlo oznámení o opětovném prošetření události. Jaderný regulační úřad chce zahájit vyšetření a prozkoumání budovy, které je díky poklesu radiace již možné. Možná, že po prošetření se tak odhalí více informací o nehodě. (Japonský regulátor znovu prošetří nehodu, 2019)

Vyústěním této nehody bylo například rozhodnutí Německa o odstavení všech jaderných reaktorů do roku 2022. (Následky havárie v jaderné elektrárně Fukushima-Daiichi, 2015)

6 ČERNOBYL

6.1 Úvod

První zmínky o tomto místě jsou již z roku 1193. Během druhé světové války se na řece Pripjat' vystavělo opravárenské středisko pro lodě. Později se také díky nízkému počtu obyvatel ministerstvo energetiky SSSR pro výstavbu elektrárny rozhodlo, že právě zde vystaví novou jadernou elektrárnu. Stavba začala v roce 1970. Nedaleko elektrárny bylo o sedm let později město Černobyl osídleno 14 000 obyvateli. V původních plánech zazněla snaha o vytvoření největší jaderné elektrárny na světě. Měla nést dvanáct reaktorů a každý měl mít výkon 1000 MW. V době černobylské havárie byly zcela dostavěny a také v provozu celkem čtyři reaktory, další dva byly ve výstavbě. (Černobylská historie, 2018)

6.2 Černobylská havárie

K nehodě, která otřásla celým světem, došlo 26. 4. 1986 v brzkých ranních hodinách. Jednalo se o největší katastrofu v dějinách jaderné energetiky.

6.2.1 Experiment

Den před havárií měl být proveden běžný experiment před plánovaným odstavením čtvrtého bloku. Experiment měl ověřit elektrický generátor. Elektřina z něj je pro bezpečnost reaktoru životně důležitá, protože pohání chladicí čerpadla, regulační a havarijní tyče a také osvětluje velín či řídicí pult. Zadání a průběh zněl takto: „Snížení výkonu na 25–30 % (700–1 000 MW tepelných), což je nejnižší výkon, při kterém je povolen provoz tohoto typu reaktoru. Dále odstavení první ze dvou turbín, následné odpojení havarijního chlazení (aby nezačalo působit během testu) a nakonec přerušení přívodu páry.“ (Od černobylské havárie uplynulo 33 let, 2019)

6.2.2 25. dubna

1:00 – Experiment začali původně řídit elektrotechnici, nebyli to však specialisté na jaderné reaktory. V tuto hodinu také začalo snižování výkonu reaktoru

13:05 – Výkon snížen na polovinu. Odpojen systém havarijního chlazení reaktoru.

14:00 – V rozporu s předpisy nechala obsluha odpojen systém nouzového chlazení reaktoru. Bylo požádáno o odklad testu a v jeho pokračování měla působit nová směna, která však na experiment nebyla připravena.

23:10 – Odpolední směna stále pokračuje ve snižování výkonu.

6.2.3 26. dubna

0:00 – Odpolední směna se střídá s noční směnou. Na místě je Aleksander Akimov, vedoucí 4. bloku, Anatoly Djatlov, zástupce hlavního inženýra a Leonid Toptunov, inženýr odpovědný za regulaci výkonu a řízení reaktoru. Dále zde bylo několik inženýrů a zástupců. Tito lidé však nejsou na zkoušku dostatečně připraveni.

00:36 – 1:10 – Ozývá se několik poplachů, hladina vody klesá a tepelný výkon se zvyšuje, poté se na krátký čas stabilizuje. Druhý poplach je ignorován a vypíná se.

1:23:04 – Zahajuje se zkouška, poukazuje se na aktuální stav parametrů reaktoru. V tuto chvíli měl být reaktor odstaven. Zkouška však pokračuje dál.

6.2.4 Výbuch

1:23:47 – První exploze, která je způsobena výbušnou směsí vodíku a kyslíku. Výbuch rozbíjí střechu haly a palivo se hroučí díky vysokému žáru do sebe. Hned poté nastává druhá exploze, ta je už mnohonásobně silnější. Nastává vysoce nadkritický stav, energicky se přiblíží atomové bombě.

Po výbuchu situace byla velmi zmatená a nepřehledná. V elektrárně je výpadek elektřiny a nefunguje telefonní spojení. Během výbuchu zemřel Valerij Chodemčuk, obsluhující hlavního oběhového čerpadla. Někteří z operátorů nevěří, že byl reaktor poškozen a chtějí intenzivně chladit reaktor. Akimov a Toptunov zemřou na následky ozáření několik dní po výbuchu.

1:26:03 se aktivoval požární poplach, který povolal několik hasičských jednotek. V té době však nebyla známá příčina požáru a hasiči tak nevěděli, že míří ke zdroji smrtících dávek radiace. Většina z nich byla hospitalizována v nemocnici v Pripjati, někteří byli poté převezeni do Moskvy. Na akutní nemoc z ozáření zemřelo 28 lidí. (Černobylská havárie a její průběh, 2011)

6.3 Následky

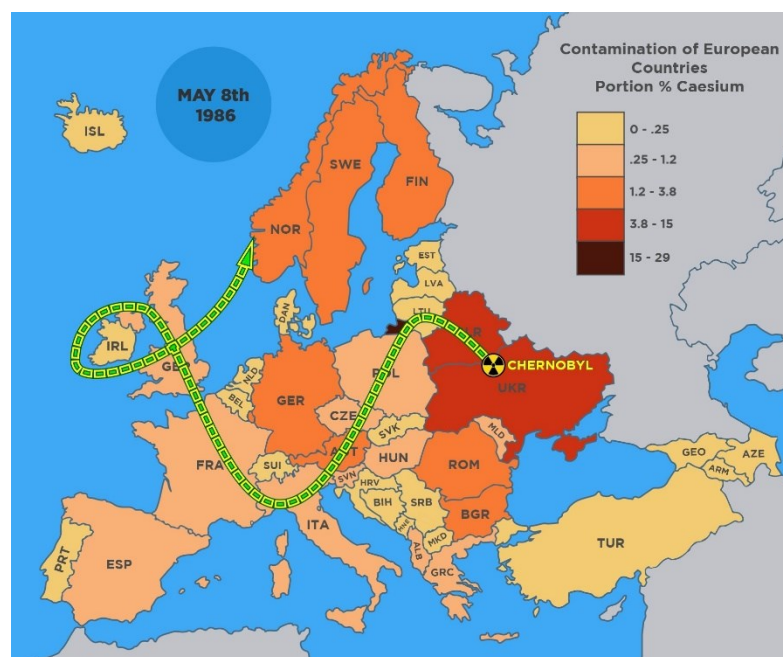
Mezi dohledatelnými údaji lze zjistit, že v elektrárně v době havárie bylo přibližně 450 zaměstnanců. Později číslo narostlo díky příjíždějícím hasičům. Neprodleně po havárii zemřelo 31 osob, jednalo se především o zaměstnance elektrárny nebo hasiče. Více než

140 lidí bylo zraněno a následně bylo přes 100 000 lidí evakuováno. Pacientů s různými stupni ozáření, kteří byli ošetřováni po okamžitém převozu do nemocnice, bylo 203.

Dnem i nocí projížděly ulicemi kropící vozy, aby dokázali spláchnout co nejvíce radioaktivního prachu, který se udržoval na povrchu asfaltu.

Je možná vhodné také zmínit velmi logické zvýšení poptávky po jízdenkách do Moskvy. Ti lidé, kteří se v okolí havárie nechtěli zdržovat a chystali se co nejdříve odjet si zaplatili mnohonásobně větší sumu, než za „normálních okolností“ Lístek na vlak, který stál běžně asi 15 rublů se vyšplhal na sto i více rublů.

Úmrtnost se v zasažených místech zvýšila více než třikrát. Mezi nejčastějšími onemocněními byla nemoc štítné žlázy, anémie a samozřejmě v neposlední řadě rakovina všech možných typů. Na Ukrajině utrpělo toto postižení více než 1,5 milionu lidí, mezi nimi přibližně čtvrt milionu dětí. Níže na obrázku je poukázáno na kontaminaci Běloruska, Ruska i Ukrajiny. (Následky černobylské havárie, 2012)

Obr. 3 Kontaminace evropských zemí po havárii (Zdroj: Chernobylwel)

7 MARKETINGOVÝ VÝZKUM

V marketingovém výzkumu se samozřejmě každé zadání liší. Je však možné výzkumy shrnout do tří typů:

- **Je potřeba zodpovědět si na konkrétní otázku** – v takové situaci je dobré najít si interního nebo externího výzkumníka, který přesně zformuluje potřebné otázky a realizuje sběr dat.
- **Je potřeba vyřešit marketingový, produktový či obchodní problém** – výzkumník v tomto případě analyzuje problém, navrhne otázky a hypotézy a poté výzkum realizuje. Je dobré si uvědomit, že výzkumník bude mít částečně také konzultační roli.
- **Je potřeba zmapovat terén** – pokud např. firma hledá komplexní informace o trhu, segmentu ať už produktu nebo zákazníků, může se díky těmto informacím inspirovat či vytvořit novou strategii, která dopomůže k získání cílové skupiny, zvýšení prodeje produktu apod. (Tahal, s. 18, 2017)

Podle Příbové je popisován proces marketingového výzkumu následovně. Základ celého výzkumu je uvědomit si, co je potřeba zjistit a určit si cíl výzkumu. Je důležité stanovit si, v čem vidí zadavatel výzkumu problém. Pokud bude dobře definovaný, je velmi vysoká pravděpodobnost jeho vyřešení.

Dalším krokem je rozhodování se o zdroji dat. Na základě výzkumu je možné pracovat se sekundárními nebo primárními daty, dle potřeby. Výhodou sekundárních dat je skutečnost, že veškeré informace jsou již nashromážděny, otázky zodpovězeny. Je však důležité si uvědomit i nevýhody – tyto výzkumy nemusí přesně pasovat na problém, který může firma řešit. Je tedy otázkou, jak moc relevantní sekundární data mohou v dané problematice být.

Po tomto rozhodnutí následuje sběr dat. Forem může být několik, ať už se data sbírají elektronicky či nejrůznějšími technikami přes telefon, osobně apod.

Ve chvíli, kdy je nashromážděno dostatečné množství dat, může začít zpracovávání a předložení závěrečné zprávy zadavatelům. Zde je stěžejní, aby byla zpráva správně vysvětlena, výstup musí být srozumitelný a snadno pochopitelný. V nashromážděných údajích mohou být vysvětleny spojitosti a návaznosti výzkumu, které tvoří strukturu této zprávy. Ve zprávě se mohou také objevovat návrhy řešení daného problému, které vyplynou z výzkumu. (s. 25–27, 1996)

7.1 Mediální analýza

7.1.1 Definice pojmu

Měření médií může mít různá kritéria a dělení. Dle Tahala je dělení médií následující:

- „Média elektronická: rádio, televize, internet
- Média tištěná: noviny, časopisy, knihy
- Ostatní média: kino, venkovní reklama“ (s. 160, 2017)

7.1.2 Měření médií

Jsou to velké a často kontinuální výzkumy, které si kladou za cíl stanovit výkon určité skupiny médií. Měřením médií se rozumí zaznamenávání mediálního chování respondentů prostřednictvím měřících zařízení nebo softwarů po určitou dobu. Měřit se může např. návštěvnost internetových stránek, sledování televize či poslech rádia. Výzkum může být založen na klasickém dotazování respondentů, a to pomocí kvalitativních či kvantitativních výzkumů. Pokud se jedná o kontinuální výzkumy, můžou trvat i několik měsíců.

7.2 Kvantitativní výzkum

Kvantitativní výzkum primárně získává data, která odpovídají na otázky četnosti, frekvence, zkoumá „proč“ se něco děje, ať už se jedná o důvody či motivace dotazovaného. Cílem a hlavním účelem je získání měřitelných čísel, se kterými se dá dále pracovat. Většinou se výzkum zabývá příčinami, proč něco proběhlo či neproběhlo. (Tahal, s. 158, 2017)

7.3 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum se převážně provádí pomocí strukturovaného rozhovoru, a to mezi výzkumníkem a malou skupinou respondentů, či mezi jednotlivci. Je důležité, aby byl veden člověkem s odbornými znalostmi dané problematiky.

„Cílem kvalitativních výzkumů je porozumět způsobu rozhodování zákazníků a myšlenkovým pochodům, jež toto rozhodování doprovází. Je důležité porozumět motivátorům, bariérám, pozitivním i negativním asociacím, které se pojí k předmětu výzkumu, které ovlivňují, zda si člověk daný produkt koupí či mu vyjádří své sympatie, nebo zda bude preferovat nabídku konkurence.“ (Tahal, s. 42, 2017) Na rozdíl od kvantitativního výzkumu, v tomto případě je potřeba k relevantním výsledkům nasbírat několik desítek respondentů.

Neméně významné je volba adekvátní metody i způsobu dotazování, a to tak, aby byl respondent schopen a ochoten spolupracovat a na dané otázky odpovídat. Klíčové je to, pokud je zkoumáno chování spotřebitele. Je potřeba zvážit, jak se zeptat, aby byla otázka zodpovězena dostatečně a neobsahovala žádné vyhýbavé či neúplné odpovědi. (Příbová, s. 52, 1996)

V takovýchto případech je možné používat otázky přímé i nepřímé, včetně nejrozličnějších metod z psychologie. Těmito metodami může být například psychologická explorace, kde se jedná o zcela volný rozhovor, který je prováděn odbornými psychology obeznámenými se zkoumanou problematikou. Osvědčuje se ve všech psychologických výzkumech. Druhou možností je skupinový rozhovor, který využívá interakce všech členů ve skupině. Může zde docházet k vzájemné stimulaci odpovědí a také k hlubšímu pochopení problému. (Příbová, s. 55, 1996)

8 METODIKA PRÁCE

8.1 Identifikace problému

Ukazuje se, že o černobylské havárii se mluví i mnoho let po události. Obyvatelé této oblasti vnímají čas na „před Černobylem“ a „po Černobyly“. Někteří lidé dodnes nevědí, co konkrétního se v Černobyly stalo, jaké to mělo a stále má dopady na lidstvo. Kromě skutečnosti, že se s vážností situace potýkaly generace před námi a budou se s ní potýkat i ty po nás, je všeobecně známé, že média mohou pravdu ohýbat či ji zkrátka neukazovat celou. Stěžejní tedy bude podívat se na média jako taková, jak celou situaci komunikovali veřejnosti a v jaké míře. Co se mohli lidé dozvědět neprodleně po události a co víme dnes, s pokročilými technologiemi a dalšími možnostmi informačních zdrojů.

8.2 Cíl práce

Zjistit, jak byla historická událost poukazována v médiích v čase (od doby výbuchu až po současnost) a jak se dále využívá v marketingovém zábavním průmyslu. Pomocí mediální analýzy budou shromážděny a zpřehledněny informace týkající se tématu, které se objevily v médiích, bude porovnána jejich obsahová stránka, periodicita a prezentace události jako takové.

Analýzu doplní dotazníkové šetření, které bude respondenty podněcovat k výpovědím, pokud výbuch zažili a budou o něm chtít sdělit své příběhy či pocity, zároveň bude rozvětven i pro mladou generaci, která výbuch nezažila, ale může vyjádřit své znalosti, zdroje znalostí problematiky apod.

Dále zjistit, jakými způsoby se na událost poukazovalo či dále poukazuje a jakými druhy médií – jaká vznikají v průběhu času až do současnosti díla, práce bude zaměřena pouze na audiovizuální díla, tedy filmy, seriály či dokumenty.

Mediální analýza i doplňkové dotazníkové šetření jsou detailně popsány v Praktické části, a to prvních dvou kapitolách.

8.3 Výzkumné otázky

VO1: Jak moc se slučuje mediální obraz události s realitou?

VO2: Jak je černobylská havárie využívána v zábavním průmyslu, konkrétně v audiovizuálních dílech?

8.4 Metody výzkumu

Použita bude mediální analýza. Stěžejní bude zjistit, v jaké míře se o události psalo, to nejen po kvantitativní stránce, ale také obsahové, kde bude zkoumáno, jestli zde byly popisovány fakta poukazující na skutečnost, nebo zde budou informace zkreslené, které mohly situaci přibarvovat a nedat tak čtenáři/divákovi reálný obraz na věc.

Dotazníkové šetření, které má za cíl zjistit, jak lidé havárii vnímají a vnímali ve své době, zda zachytili v médiích zmínky o události a co si z nich odnesli. Protože se o havárii dodnes mluví a v posledních měsících se také ukazuje, že právě díky medializaci se veřejnost dozvídá o události čím dál více informací různými mediálními kanály. Bude zde tedy kladen důraz na to, jak se o havárii dozvěděli a dále která – a zda vůbec – audiovizuální díla je zajímala. V šetření bude také dotaz na respondenty, kteří si na událost pamatují a jejich vnímání celé havárie v čase, což může doplňovat mediální analýzu a utvořit tak ucelený obraz té doby.

Poté budou zmíněna vybraná audiovizuální díla, která obsahují tematiku havárie, a i zde bude poukázáno na to, zda se slučuje scénář s realitou, o jaký žánr díla se jedná či jak konkrétní země pojaly skutečnost a seznámili diváka s celkovou problematikou.

Dále bude také zmíněn dopad, který média svým vlivem mohla vytvořit – zda lidé např. jezdí do místa události, kde se dělají turistické či zážitkové zájezdy.

Metody výzkumu jsou detailněji popsány a vysvětleny v následující kapitole 9 a 10.

8.5 Rozpočet

Co se týče mediální analýzy, může stát v řádech stovek až tisíců korun v závislosti na typu analýzy a objemu dat. Pokud budou potřebné vzorky k nahlédnutí např. v knihovních archívech, bude tato analýza stát pouze částku ekvivalentní čtenářskému poplatku. Dotazníkové šetření bude probíhat online formou přes platformu vyplňto, nebude tedy nijak účtován.

8.6 Timing

Mediální analýza vzhledem k událostem (rozšíření pandemie) bude posunuta na přelom dubna či května, podle možností, které situace a bezpečnostní nařízení dovolí. Bude probíhat v archívu pražské Národní knihovny a dále v havířovské Městské knihovně.

Dotazník bude vytvořen během ledna, kdy budou stanoveny otázky, zvolena platforma, na které bude dotazník vytvořen a dále rozeslán. Preferována je tedy online platforma, kdy bude rozeslání nejdostupnější. V lednu bude dotazník rozeslán s tím, že bude uvolněn do doby, než bude nasbíraný relevantní počet respondentů. Nejpozději se však začne vyhodnocovat posledním březnovým dnem, aby mohl být zařazen do práce s dostatečnou časovou rezervou.

8.7 Vyhodnocení

Určení si hodnocení kritérií a dle nich výzkum zpracovat. Zaznamenání článků v periodikách v letech předem určených a následné vyhodnocení. Dotazníkové šetření bude vyhodnoceno a interpretováno na základě odpovědí respondentů. Toto šetření také může dopomoci ke zpracování k doplnění mediální analýzy a dále k návrhům projektové části, kde otevřené odpovědi budou zaměřeny na další historickou událost, která stojí za pozornost a může být dále využívána v zábavním průmyslu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9 MEDIÁLNÍ ANALÝZA

Mediální analýza je stěžejním prvkem této diplomové práce. Analyzována jsou vybraná periodika, která vycházela v období výbuchu reaktoru a byla vydávána i nadále, v nejlepším případě až do současnosti. Po celkovém sesbírání materiálu a důkladné analýze článků bude možné říci, jak byla situace popisována médii a jak byla katastrofa předkládána československému lidu. Pro širší úhel pohledu bylo vybráno několik periodik, články se tak mohou mezi sebou porovnávat a ukáže se, zda se budou lišit, opakovat či nějak vzájemně doplňovat.

9.1 Výzkumný vzorek

Mezi zkoumaná periodika tedy patří Svobodné slovo, Rudé právo, Lidové noviny a Mladá Fronta. Protože Svobodné slovo zaniklo v roce 1996, bude nahrazeno již zmíněnými Lidovými novinami. V roce 1986 bude zkoumán tisk ode dne výbuchu až po červnové vydání, předpokládá se, že zprávy mohou zasahovat právě i do červnových deníků. V dalších letech pak bude analyzována polovina dubna až polovina května.

Pro výzkum byly vymezeny významné roky, tedy 1986, 1987 – rok od havárie, 1990 – rok po pádu komunismu, dále roky s pětiletými rozestupy, až po desáté výročí, tedy 1991 a 1996. Posledním zkoumaným rokem bude duben / květen 2020, tedy současnost. Bude analyzováno Právo (původně Rudé právo), Lidové noviny a Mladá Fronta.

Analyzovány budou články, které se v tisku objevují, jejich periodicita, podání, a také důraz na pravdivost. Deníky budou porovnávány mezi sebou, zda se obsahově informace liší, doplňují či které píšou o situaci více či méně. Tyto články budou v případě souvislostí doplněny o informace z dotazníkového šetření. Pokud se objeví respondenti, kteří výbuch zažili a pamatují si jej, budou mít možnost své vzpomínky popsat a rozvést je.

9.2 Charakteristika tiskovin

9.2.1 Rudé právo

Rudé právo bylo hlavním tiskovým orgánem KSČ, a to již od počátku dvacátých let. První číslo vyšlo 21. září 1920, nejprve jako ústřední orgán levice sociální demokracie. „Hlavním tiskovým orgánem KSČ se stal deník v květnu 1921 pod vedením prvního šéfredaktora dr. Bohumíra Šmerala, kterého záhy nahradil Filip Dobrovolný. Rudé právo kladlo velký důraz na komentáře k současné situaci. Vydavatelem periodika byla fyzická osoba a tito

vydavatelé se velice často střídali. Součástí tohoto listu bylo po osm let od roku 1920 vydání Večerníku Rudého práva, který byl poté nahrazen Rudým večerníkem. Tyto tituly byly vydávány komunistickou stranou a často podléhaly cenzurním zásahům, zákazům oficiálního prodeje apod. (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 169)

V srpnu 1939 vyšlo první ilegální Rudé právo. Za této příležitosti bylo vytvořeno vedení, které mělo k dispozici dostačující a rozsáhlou techniku, díky které mohli noviny tisknout, postupně však byla technika zabavována gestapem. První vedení bylo zatčeno, poté bylo vytvořeno druhé vedení v čele s Janem Zikou. Po zatčení několika dalších mužů z vedení se v roce 1943 list na půl roku pozastavil, byl však znovu obnoven. (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 210)

9.2.2 Svobodné slovo

Svobodné slovo, původně předválečné České slovo, začalo vycházet v roce 1945, jeho šéfredaktorem byl Ivan Herben. Svobodné slovo bylo ústředním deníkem Československé strany národně socialistické a průměrný denní náklad činil 300 000 výtisků. Jednou z částí novin je Sport. ÚV KSČ komentuje obsah sportovní rubriky Svobodného slova jako periodikum, které jde po senzacích, obdivuje sport v kapitalistických zemích, a tak nepříznivě ovlivňuje myšlení mladých zájemců o sport.“ U aktuálního dění, které nepředstavovalo sport, však tato informace nezazněla, deník byl považován za relevantní. Svobodné slovo mělo v roce 1968 náklad přibližně 170 000 výtisků, o čtyři roky později už to bylo 227 000 výtisků. V roce 1997 se deník přejmenoval na Slovo, rok poté se vydavatelem stalo vydavatelství Melantrich, a.s. Přestože se noví majitelé snažili list udržet, v roce 2001 Slovo zaniklo. (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 263)

9.2.3 Lidové noviny

Lidové noviny byly založeny roku 1893 v Brně, jejich podnázvem byl od roku 1939 List národního souručenství. S deníkem spolupracovali například Fráňa Šrámek, Jiří Mahen, Viktor Dyk, Rudolf Těsnohlídek, Leoš Janáček. Postupem času deník otevřel v roce 1920 pobočku v Praze a v polovině 30. let do Prahy přesídlila celá redakce. Oblíbenými sloupky byly např. fejetony Karla Čapka, rozhlášky Eduarda Basse, úvodníky Ferdinanda Peroutky a dalších. (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 172)

Vydávání bylo zastaveno během druhé světové války, v roce 1945 začaly vycházet jako Svobodné noviny. O tři roky později se vrátil původní název, tedy Lidové noviny.

Lidové noviny se již od počátku věnovaly převážně zahraniční politice a kultuře. Dnes se deník specializuje na politiku, ekonomiku, kulturu, vědu či vzdělání. (Lidové noviny, 2013)

9.2.4 Mladá fronta

Deník Mladá fronta vznikl v roce 1945 s denním nákladem 80 000 výtisků a šéfredaktorem byl Jaromír Hořec, ten byl také jedním z pěti hlavních iniciátorů. Poválečný deník měl být jedním ze svobodných deníků, vydavatelství Mladá fronta však měla ambice vydávat také knihy, což se později naplnilo. V padesátých letech se jednalo o jedno z mála periodik, které rozšířilo svůj týdenní rozsah z 28 na 34 stran, mimo jiné ale také zvýšilo náklad. Nakladatelství se do současnosti zaměřuje na knihy různých žánrů, stejně tak i časopisy. (Mladá Fronta, ©2020)

10 ANALÝZA VYBRANÝCH PERIODIK

Periodika byla zkoumána v obdobích výše zmíněných. Níže je shrnutí všech zkoumaných periodik, včetně měsíců, kdy byly články otištěny a v jakém množství se objevovaly (např. v Rudém právu se objevovalo i několik článků na téma Černobyl v jednom čísle, proto zrovna zde jsou poměrně velká čísla v jednom měsíci). Zpravidla se v dubnu objevují články častěji než v květnu, až na první rok, kdy byl výbuch několik měsíců aktuální, poté už se jedná spíše o výroční zprávy a nejrůznější memoáry. Jak již bylo uvedeno, Svobodné slovo postupem času zaniklo, bylo tak nahrazeno Lidovými novinami, proto jsou v obou sloupcích těchto periodik křížky v letech, která nebyla zkoumána právě z tohoto důvodu.

Rok / měsíc	Počet článků v periodikách			
	RP / Právo	Svobodné slovo	Lidové noviny	Mladá fronta
1986 / duben	1	1	x	1
1986 / květen	42	26	x	8
1986 / červen	10	9	x	0
1987 / duben	2	1	x	2
1987 / květen	0	1	x	0
1990 / duben	1	2	2	4
1990 / květen	0	0	0	0
1991 / duben	1	1	0	2
1991 / květen	0	0	0	1
1996 / duben	3	11	6	6
1996 / květen	0	0	0	0
2020 / duben	2	x	0	0
2020 / květen	0	x	0	0

Tab.1: Analýza článků ve vybraném tisku (zdroj: vlastní)

10.1 Rok 1986

10.1.1 Duben

V prvních dnech neprodleně po výbuchu se žádné informace v tisku neobjevovaly. První velmi krátkou zprávu vydalo v úterý Rudé právo. Zpráva byla přejata z agentury TASS a objevila se v tisku až na straně sedm. O den později v podstatě totožnou zprávu otiskla periodika Svobodné slovo a Mladá Fronta.

Poslední zmíněné mělo text zkrácený, předchozí dvě zprávy byly totožné. V perexu článku K havárii v Černobyli bylo uvedeno, že „**radiační situace v jaderné elektrárně se stabilizovala**“. (Rudé právo, 1986–1991) Byl zde zmíněn výbuch ve čtvrtém bloku a počet zraněných byl uváděn číslem dva.

V dotazníkovém šetření odpovídalo 329 respondentů. U otázky, zda si pamatují výbuch černobylského reaktoru odpovědělo 58,36 % záporně, tedy výbuch nezažili a nepamatují si jej. Téměř čtvrtina respondentů však výbuch zažila a pamatuje si na něj, zbylých 17,02 % si na událost nepamatují např. z důvodu nízkého věku.

V dotazníku byli vyselektováni ti, kteří výbuch zažili a mohli tak o dobové situaci podrobněji vypovídat z vlastní zkušenosti, jedná se o 81 lidí. O výbuchu se tito respondenti nejčastěji dozvěděli díky své rodině či známým a kamarádům. Druhým nejvolnějším zdrojem bylo rádio či rozhlas. Televizi volili tři lidé, denní tisk pouze jeden a v otevřené odpovědi se objevilo také tvrzení o zpožděných informacích hlavně v počátcích, údajně byly tendenční a situaci zlehčovaly. To je prokázáno i v mediální analýze, zprávy opravdu nebyly podány neprodleně po výbuchu a níže se také potvrzuje bagatelizování celé situace.

10.1.2 Květen

Prvního května média oznamují v různých formách podobné zprávy o tom, že situace je stabilizovaná a **není tak potřeba přijímat další zvláštní opatření**. Přestože v předchozích zprávách zaznělo ve stručnosti o evakuaci obyvatel, již pět dní po katastrofě v médiích ministerstvo zdravotnictví tvrdí, že „není ohroženo zdraví obyvatelstva, a proto není třeba přijímat zvláštní opatření na území ČSSR“ (Rudé právo, 1986–1991). V Mladé frontě je také komentář tajemníka OSN Javierera Péreze de Cuellara, který se vyjádřil k situaci obdobně, tedy považoval situaci za zvládnutou a pod kontrolou. (Mladá Fronta, 1986-2016)

Postupem času se v tisku začaly objevovat čím dál častěji návrhy na likvidaci jaderných zbraní. Tyto články sice často Černobyl nezmiňují, do doby výbuchu se však tato témata v novinách neobjevovala v takové míře.

Uvádělo se také, že **na západě se stala havárie senzací**, kterou využili stoupenci antisovětskému a snaží se tak pošpinit politiku. Spojené státy údajně „obviňovaly Moskvu, která „utahuje fakta o vysoké radioaktivitě“. Politický komentátor agentury TASS dále zprávu obohacuje zmiňováním bombardérů shazovaným na libyjská města, vyzbrojováním nikaragujských kontrarevolucionářů či vyplácením afghánských banditů. Špiní Washington, který „chce odvést pozornost světové veřejnosti od vlastních akcí, ohrožujících celý svět“. Bílý dům tuto kampaň potřebuje, aby bylo na Sovětský svaz vrženo špatné světlo. (Rudé právo, 1986–1991). Konkrétně v tomto článku lze analyzovat několik argumentačních faulů, je zde také hojně využíván akcentovaný slovník, aby měly informace jistou argumentační váhu. Celý odstavec je obestřen ukázkovým použitím argumentačního faulu ad hominem, jelikož veškeré údaje nemají nejmenší souvislost s diskutovaným problémem a jediným cílem autora je evidentně znevážit opozici v očích čtenářů.

Svobodné slovo zmínilo radost vlády, která děkovala všem státům vyjadřujícím pochopení a nabídku pomoci. Po zmínění těchto dobrých úmyslů se objevuje následující: „Je však politováníhodné, že vedle těchto mnoha projevů účasti a porozumění se určité kruhy snaží zneužít toho, co se stalo k nečestným politickým cílům. Do propagandistického oběhu byly dány pověsti a výmysly, které jsou v rozporu se základními mravními normami. Šíří se například výmysly o tisících obětí, o panice mezi obyvatelstvem apod.“ Na rozdíl od článku v Rudém právu zde není konkrétně jmenována žádná země, která za projevy stojí. „Mají to na svědomí především ti, komu je cizí sám duch důvěry a uvolňování a pro koho je rozdmýchávání nepřátelství mezi národy běžnou věcí.“ Konec celé této myšlenky završuje teze „Každý normální člověk ví, že škodolibě se těšit z neštěstí druhého je naprosto nepřijatelné.“ (Svobodné slovo, 1986–1996)

Pět dní po katastrofě narostlo v novinách číslo osob ve vážném zdravotním stavu na osmnáct. Celý měsíc zmiňují periodika pokles radioaktivity, a to ve všech analyzovaných tiskovinách, často i vícekrát. Údajně se odmořovala řeka Pripjať, aby nedošlo k jejímu znečištění. Dále se hovořilo o podnikání nezbytných sanitárních, hygienických, lékařských i preventivních opatření. Češi se také dovídají o **evakuaci obyvatelstva z třicetikilometrové zóny kolem jaderné elektrárny**.

V Moskvě se uspořádala tisková konference, té věnovalo Svobodné slovo bezmála půl strany. V několika odstavcích je tak obsaženo např. poselství o tom, že lidstvo nemá právo zapomínat na nebezpečí jaderných zbraní. Na konferenci bylo zdůrazňováno, že k takovýmto haváriím docházelo i v dalších zemích a dále bylo protlačováno zastavení jaderných zkoušek v dalších zemích, aby se situace neopakovala. Náměstek ministrů SSSR Ščerbina také ujišťoval lid informacemi o kontrole radiace, která údajně nepřesáhla normy radiační bezpečnosti. Poprvé se také objevuje informace o **příčině havárie**, a tou je dle slov Ščerbiny nejpravděpodobněji chemický výbuch v reaktoru. Předseda pro hydrometeorologii Sedunov na konferenci vypovídal o znečištění ovzduší. Zaznělo zde, že přenesení radioaktivních látek za hranice SSSR nenastalo, zmínil se však fakt, že nad Polskem byla počátkem května zvýšená radiace, poté i v Rumunsku. „Toto přenesení radioaktivity bylo krátkodobé a nepodstatné“. (Svobodné slovo, 1986–1996) O konferenci psalo i Rudé právo, kde bylo znovu nastíněno **problematické vyjadřování zahraničních agentur** či rozhlasových stanic, kde se „jak známo, pokoušejí vyvolávat paniku a šíří zprávy o smrti tisíců lidí, o jaderném výbuchu, o rozsáhlém ozáření div ne celé evropské části SSSR a sousedních zemí. A právě zde tyto zprávy přijímají, mírně řečeno, s podivem... Co může být ostudnějšího než podobná škodolibost?“. (Rudé právo, 1986–1991) Několikrát byly zmíněny další výbuchy, např. Británie v říjnu 1957, aby se ujasnilo, že výbuchy sice samozřejmě nejsou nic dobrého, zároveň se však nemá jednat o nic neobvyklého.

Pozdní informovanost médií se potvrdila i v dotazníkovém řešení, kde se o výbuchu 51,85 % respondentů dozvědělo přibližně do týdne. Až po delší době se informace dostaly ke 27,16 % a neprodleně po výbuchu označilo pouze šest z dotazovaných.

V první polovině května prakticky nebylo dne, kdy by v analyzovaných periodikách nebyl alespoň jeden článek zmiňující havárii. Většinou se jednalo o totožné články, ve kterých se nejčastěji objevuje ujišťování čtenářů o zlepšování radiační situace, děkování všem, kteří po havárii pomáhali, ať už jmenovití zdravotníci, hasiči či všichni přítomní zaměstnanci v elektrárně v době výbuchu, kteří byli prezentováni jako hrdinové. V neposlední řadě nemizely pravidelné odstavce o **dezinformování ze Západu**, přehánění a vytváření zbytečné paniky.

Tyto informace jsou reflektovány také v dotazníkovém šetření, kde jeden z respondentů popisuje chování lidí v NSR, kteří nepřiměřeně bláznili a skupovali jódové tinktury. Argumentem k tomuto chování je údajně nedostatek informací, lidé v NSR nejsou tak dobře informováni jako ti v ČSSR.

Začalo se také diskutovat o **obavách z radioaktivních látek v prostředí Československa**. O tom diskutoval MUDr. E. Kunze, který v rozhovoru potvrzuje, že obavy jsou neopodstatněné a není nutné uskutečnit bezpečnostní opatření. Ve vodách se objevovala údajně nepatrná zvýšení hodnoty radioaktivity, nepřikládala se tomu tedy velká pozornost, jednalo se jak o dešťovou, tak i pitnou vodu anebo například mléko, ve kterém se zvýšené hodnoty taktéž objevovaly. (Mladá Fronta, 1986-2016)

Respondenti zmiňují, že ti, kteří měli kontakty ať už na západě, či s lidmi z jaderné energetiky nebo hygienických stanic, dostávali „podpultové“ rady, jak se po výbuchu chovat. Rady ze strany SSSR nepřicházely ani po týdnech, protože jak média uvádí, vše bylo v pořádku. Nejčastějšími radami bylo neskýrat houby, nepěstovat zeleninu a nekonzumovat již vypěstované produkty. Děti si neměly hrát na pískovištích a všichni lidé se měli co nejméně zdržovat venku. Dle jedné z respondentek se vysoká radioaktivita naměřila v Jeseníkách, právě z rad těchto zdrojů čerpala a řídila se jimi, sama v pokročilém stádiu těhotenství s obavami o zdraví nejen své.

V tisku se postupně objevují zprávy o tzv. **západní krizi**. Média na Západě kritizují Sovětský svaz za zpoždění důležitých zpráv a obviňuje jej ze lživých a neúplně podávaných informací. To Sovětský svaz považuje za antisovětské a antikomunistické, situaci vykresluje jako zneužití katastrofické události k propagandistickým účelům. Často je odvrácena pozornost k chybám západu, ať už se jedná také o výbuchy či jiné problémy, třeba ani ne tak souvisejícími s výbuchem, např. program hvězdných válek.

Patnáctého května na titulní straně Rudé právo otisklo dlouhý projev Michaila Gorbačova, odvysílaný v sovětské televizi, který hlásá o návrhu **vytvoření mezinárodního bezpečného rozvoje jaderné energetiky**. V obsáhlém článku pak opět uklidňuje národ tvrzeními, že se na pracím kolem reaktoru věnují ve dne v noci a tuto katastrofu musí brát lidstvo jako poučení a uvědomění, čeho je jaderná energetika schopná. Dále potvrdil smrt pouze dvou mužů. Následovalo několika odstavcové poděkování vědcům, odborníkům, všem lidem, kteří reagovali dle jeho slov „s upřímným srdcem“ a hlavně děkoval sovětským zemím. I Gorbačov však potvrzuje záplavu lži „protisovětské kampaně“ kde se opět objevuje několik argumentačních faulů, kdy odvrací pozornost např. k terorismu v Libyi. Dále srovnává vládní chování sovětského svazu s úřady ze západu, které informovaly Kongres o tragédii v jaderné elektrárně Three Mile Island až po deseti dnech. Poslední myšlenky směřují k vytvoření mezinárodního systému bezpečného rozvoje jaderné energetiky, na kterém by měly spolupracovat všechny státy zabývající se atomovou energetikou a dále by měla

do bezpečného rozvoje těchto aktivit být více zapojena organizace OSN. Poslední výzva k brzkému setkání v jednom z evropských měst patří prezidentu Reaganovi, se kterým chce Gorbačov dohodnout zákaz jaderných zkoušek. (Rudé právo, 1986–1991) Svobodné slovo otisklo totožnou zprávu. Tam také v krátkém sloupku zazněl souhlas prorektora Vysokého učení technického s návrhem setkání, teď už v konkrétním evropském městě, a sice Vídnu.

V MF je projev otisknut také, zaznívá zde informace o hospitalizovaných v nemocnici, jejichž počet činí k patnáctému květnu 299 lidí. (Mladá Fronta, 1986-2016)

Ve druhé polovině měsíce se kadence článků stále nemění. Deníky tisknou rozhovory s odborníky či samostatné reportáže o hrdinství a obětavosti, např. požárnické jednotky, která do energobloku dorazila jako první. **Poprvé se objevují informace o následcích** a prvním zemřelém spojeným s havárií, a sice poručíkovi Kibjonokovi, který zemřel dva týdny po události. Není však uvedena příčina úmrtí. (Svobodné slovo, 1986–1996)

Několik článků se také dále zabývá **vyhodnocováním životního prostředí** a zprávami o nezávadnosti potravin, včetně mléčných výrobků. Jsou uváděny konkrétní hodnoty mikrorentgenů, které se objevovaly v měsíci květnu s ujištěním, že se jedná o přírodní hodnoty a není tak třeba obávat se. Je však přiznána kontaminace povrchů jódem, a to s potvrzením snižování kontaminace od desátého května. Odhaduje se obsah radionuklidů, nejsou však vysvětleny hodnoty, které jsou zdraví nebezpečné a které už ano. Lidé si tak mohli přečíst sloupek plný čísel, který jim ale, pokud nebyli z oboru, nemusel vůbec nic říct. Naopak přišlo z řad hygieniků konejší o vývoji situace jako nenarušené, tedy bez problémů se mohly dál konzumovat veškeré potraviny včetně mléka. Neomezil se ani pohyb obyvatelstva v přírodě.

Hodnoty, které byly uváděny v novinách byly často nevysvětlené a pro běžného člověka neporovnatelné s „běžnými“ čísly. To potvrzuje jeden z respondentů v dotazníkovém šetření, který uváděl, že se oznamovaly většinou **nepravdivé hodnoty o úniku radiace**, a to v jednotkách, které nešlo nijak relevantně vyhodnotit, dokázali je přepočítat pouze odborníci. Snahou bylo budit dojem, že se neděje nic vážného.

Další respondent uvedl, že relevantní fakta byla k dispozici pouze přes kontakty s lidmi, kteří pracovali v oboru jaderné energetiky nebo na hygienické stanici. Byly prý také zabavovány dozimetry.

Dvacátého druhého května Svobodné slovo nastínilo ve svém článku možnost prodloužení evakuace obyvatel. Přestože v předchozích denících bylo několikrát zmíněno,

že se evakuovaným dostává potřebné pomoci a služeb, nyní se začala ukazovat nespokojenost v řadě provozů, kde „vedoucí pracovníci neprojeví potřebný zájem o vytvoření náležitých pracovních a životních podmínek“ pro evakuované.

O dva dny později bylo uvedeno oznámení z Washingtonu, ve kterém šéfredaktor tiskové agentury UPI přiznává, že „jeho agentura už nestojí za zprávou o havárii jaderného reaktoru v Černobyli. Tato zpráva, která vzbudila vskutku světovou senzaci, neboť se v ní tvrdilo, že při nehodě, či krátce po ní, zahynulo v Černobyli asi 2000 lidí“. Agentura TASS dodala: „pro vysvětlení příčin nebylo třeba ani pečlivého vyšetřování, ani jakéhokoliv studia zdrojů informací, které prý nyní vede UPI. Příčiny jsou v tom, že vládnoucí kruhy USA uviděly v havárii možnost podnítit protisovětskou hysterii“. (Svobodné slovo, 1986–1996)

Koncem května se častěji objevovaly články týkající se **zrušení jaderných zkoušek**. Obsahují však stále komentáře směřující ke lžím ze západu. Zvrat nastává ve chvíli, kdy se v listu Pravda otisklo následující prohlášení. Ze zákazu jaderných zkoušek se totiž v samém závěru článku sklouzlo k situaci, „kdy se svět po šikmé ploše blíží k jaderné válce, jsou nutné jiné postoje a kritéria než ty, jimiž se dosud řídí vláda USA a za ní stojící vojensko-průmyslový komplex při určování své zahraniční politiky a vojenské strategie“. (Svobodné slovo, 1986–1996) Články tedy neustále sklouzávaly od svých hlavních myšlenek a do závěrů byly vkládány tyto a podobné vložky, které sváděly čtenáře k myšlenkám o **jaderné válce**, přestože se jednalo o články týkající se jaderných zkoušek v samotných elektrárnách, nikoliv o jaderných zbraních a jakýchkoliv souvislostech s jadernou válkou. Postupně se však v periodikách začíná objevovat i několik článků na téma jaderných válek, ty však Černobyl zpravidla nezmiňují a stojí v novinách samy za sebe.

Česká delegace odjela dvacátého osmého května na kongres Mezinárodního hnutí lékařů za účelem odvrácení jaderné války. Za této příležitosti vzniká rozhovor s jedním ze členů této delegace, Zdeňkem Dienstbierem, týkající se působení radioaktivity. Hovoří zde o radioaktivitě a jejím využití v medicíně, kde je ozařování většími dávkami klíčovou metodou pro léčení nádorů. Zkušenost se zvýšenou radioaktivitou údajně přineslo např. bombardování Hirošimy a Nagasaki či výbuch vodíkové bomby na Bikini, který způsobili Američané. „Tato aktivita ve srovnání s unikem z jaderné elektrárny v Černobyli byla však asi stokrát větší.“ (Rudé právo, 1986–1991)

Poslední květnový den byl vydán článek o složité dezaktivaci, který se povrchově věnuje následkům spojeným s výbuchem, např. odstraňování úlomků reaktoru v objektu

či „očist'ování“ objektů zevně i uvnitř. Také zazněla zpráva o lidech zasažených radiací, kteří byli údajně propuštěni z nemocnice, mělo se jednat o 130 lidí, kteří byli radiací zasaženi. (Svobodné slovo, 1986–1996)

10.1.3 Červen

Počátkem června ukazuje televize v programu Vremja čtvrtý blok a informuje o neustálém odstraňování následků. Začíná se také více hovořit o „**pohřbení**“ **čtvrtého bloku formou sarkofágu**. Dále náměstek předsedy ministrů SSSR Voronin uvádí, že se obyvatelé mohou brzy vrátit do části poškozené oblasti.

S odstraňováním následků souvisí i další články, které navazují na spekulace o tom, jak bude dále vypadat osud jaderné energetiky a zda tento fakt výbuch nějak situaci ovlivnil. Lidé se chtějí z chyb poučit, pokrok však dle odborníků zastavit nelze. Svobodné slovo také vydalo oznámení korespondenta AV SSSR, ve kterém znovu argumentuje těm, kteří zemi osočovali z nedostatečné informovanosti neprodleně po výbuchu. Zaznívá zde obrana, kdy principiální informace o havárii byla vydána okamžitě, jakmile byly známy její rozměry a byla zde provedena veškerá opatření, která předešla jakýmkoliv dalším nepříznivým důsledkům. Stále se však vedou spekulace o tom, co nehodu zapříčinilo. (Svobodné slovo, 1986–1996)

Již čtvrtého června, tedy necelých šest týdnů po výbuchu je umožněn přístup do vesniček Glinki, Zamošje a Byčki prvním 260 evakuovaným rodinám. Samotný Černobyl má být přístupný pracujícím, stánkům s novinami a má zde v tuto chvíli fungovat i místní kino. V Pripjati se zajišťuje ubytování pro personál prvního a druhého energobloku, uvádí sovětský list Pravda. Tyto energobloky se mají znovu spustit v říjnu roku 1986.

V novinách hovořících o likvidaci následků se lze na stejné straně dočíst také o **utajené havárii v Hammu** v západním Německu. V podstatě zde zaznívá kritika na zemi, která neposkytla dostatek informací včas a některá fakta dokonce neuvédla vůbec. Čtenář tak mohl mít pocit, že v jaderné energetice se tyto situace zkrátka stávají a Černobyl tak nebyl ničím výjimečný.

Posledním článkem ve sledovaném období je v Rudém právu zmíněná **zemědělská činnost**, která **se opět obnovuje** v černobylském okrese. Začínají se obdělávat brambory, zemědělci se věnují osivům a přípravě krmiv. Odborníci údajně došli k závěru, že zde již rozhodně žádné nebezpečí nehrozí, a tak nevidí jediný důvod, proč proces neobnovit. Svobodné slovo

doplňuje tyto informace o odběrech vzorku mléka, které ukazují, že „i ty nejradioaktivnější jsou přinejmenším na šestkrát nižší úrovni, než povoluje přísná obchodní norma.“ (Svobodné slovo, 1986–1996)

Dotazníkové šetření často potvrzuje průběh situace a spousta informací se shoduje. Sedmnáct respondentů bylo v době výbuchu v teenagerském věku, a tak situaci nepřikládali velkou váhu, měli „své starosti“ nebo si období již blíže nepamatují. Ti, kteří si průběh pamatují, naopak někdy i velmi barvitě dokázali vylicít situaci nejen bezprostředně po výbuchu, ale také jak se situace vyvíjela, co cítili či v jaké životní situaci zrovna byli.

Opětovaně se objevovaly informace o povinnosti účastnit se májového průvodu.

Cyklisté byli nuceni účastnit se tradičního „**Závodu míru**“, který se konal začátkem května v Kyjevu, mělo se tak demonstrovat tvrzení, že radiace nikoho neohrožuje a nejedná se o nic závažného. Údajně **ti, kteří nejeli poté přestali závodit**. To potvrzuje několik novinových článků, které se o Závodu míru rozepisují i po třiceti letech nejen od výbuchu, ale tedy i samotného závodu. Závodníci byli uklidňováni tím, že k takovým haváriím došlo v minulosti nejednou a není tak třeba se čehokoliv obávat. Až později lidé zjistili, že radioaktivní mrak, který přeletěl nad Skandinávií, se pohyboval také nad Evropou a na zem proudilo obrovské množství škodlivých látek. Ve zprávě bylo také uvedeno jedním ze závodníků: „Odřeknout? To by byla zrada sovětských soudruhů.“ Dále také zazněly logické argumenty, proč se někteří českoslovenští cyklisté závodu účastnit nechtěli. Měli před svatbou, plánovali děti a nechtěli se zkrátka nechat ohrozit. Takové rozhodnutí však mohlo znamenat konec jejich kariéry. Na místě se pak letištní i hotelový personál ptal, jestli u nás náhodou nezaznělo, co se vlastně stalo. Závodníci papouškovali podle zpráv v médiích, že se nejedná o nic vážného, evidentně tedy ani na samotné Ukrajině nebylo s informacemi nakládáno tak, jak by mělo. Na poslední chvíli odřeklo účast na závodu několik zemí, včetně Británie, Belgie, Švýcarska či USA – důvodem byl výbuch. Také na tiskové konferenci před závodem zazněla otázka redaktora, zda se před startem nestalo něco mimořádného a proč nepřiletěli cyklisté z mnoha zemí. Organizátoři odpovídali, že o ničem nevědí a k nepřítomnosti závodníků uvedli: „to se musíte zeptat jich“. Sportovní redaktor Jaroslav Matějka dodal k etapám v Kyjevu, že byly smutné, bez dětí a také bez fanoušků. U cílové rovinky lidé prý stáli, vůbec se ale nejednalo o fanoušky, nýbrž o vojáky a milice. Po závodě cyklisty přijal předseda vlády do Hrzanského paláce, kde Regec, jeden ze závodníků, potvrdil tento odvážný krok. „On a další soudruzi nás poslali někam, kam by

sami určitě nejeli. Nemohl vědět, jestli mu nebudeme nadávat. Jenže to stejně nešlo, bylo tam víc policajtů v civilu než cyklistů.“ (Jakoubek, 2016)

10.2 Roky 1987–1996

10.2.1 1987

Výročí havárie o rok později připadá na neděli. V tento den periodika nevycházela, ale krátké zmínky se našly jak v sobotu, tak v pondělí. Nevycházela však více než jeden či dva články v měsíci, zpravidla se zaměřovaly na konkrétní konference či setkání, které se ve sledovaném období uskutečnily a o havárii se při jejich příležitosti hovořilo. Jednalo se i o totožné články, kdy jeden vycházel z druhého, případně byl doplněn o pár vět navíc.

Svobodné slovo vydává už dvacátého třetího dubna krátký sloupek s titulkem „Rok po Černobyli“. V Moskvě předchozího dne proběhla **tisková konference**, kde ministr jaderné energetiky SSSR Lukonin hovořil o havárii a jejích následcích. Dodal, že je již vše plně pod kontrolou a nehrozí žádné nebezpečí radiace. Dále díky reaktorům typu RBMK **vyloučil možnost opakování podobné havárie**. (Svobodné slovo, 1986–1996)

Hovoří se o novém myšlení v jaderné éře a o účincích, které může neštěstí způsobit. Proběhla také schůzka v Ženevě, během které Gorbačov navrhuje tzv. jaderné odzbrojení.

Proběhla také tisková konference v Praze, kde se hovoří mj. o evropské bezpečnosti a spolupráci. Státy by si měly pomáhat a zdůrazňuje se i odpovědnost nevelkých zemí. Zkrátka ať už jsou podmínky jakékoliv, státy si mají pomáhat, a ne se vzájemně zastrašovat. V této souvislosti zaznívá poznámka o Černobyli, kdy si země nedokáže představit válku konvenční, ani jadernou. Je představen názor, že „i konvenční válka by mohla vést k 200 Černobyliům“. (Rudé právo, 1986–1991)

10.2.2 1990

V roce 1990 vyšel v Rudém právu pouze jeden článek, který opět hovořil o výročí katastrofy. Poukazuje na **přetrvávající problémy postižené oblasti**, kde v zamořených oblastech žijí přibližně tři miliony osob. Také zde stojí počet obětí Černobyli, tentokrát dle článku jde o 300 lidí.

Svobodné slovo vydalo dva články, a to dvacátého pátého a dvacátého šestého dubna. V prvním z nich líčí autorka Šmídová své osobní pocity a zkušenosti z návštěvy elektrárny po výbuchu před dvěma lety. Potvrzuje, že oblast by stále neměla být obyvatelná, jíst by

se z této oblasti nemělo nic a odhalují se informace nejen ohledně zamoření. **Po čtyřech letech lidstvo stále nemá úplně a pravdivé informace**, dohledatelné jsou pouze odborné články např. v moskevské Pravdě. Zde, a i v dalších oficiálních zdrojích, je situace zlehčována a údajně pevně pod kontrolou, zatímco v neoficiálních zdrojích se uvádí vážné genetické poškození dobytka, onemocnění lidí, převážně dětí. **Lidé přestávají věřit oficiálním zdrojům**. Sovětští i zahraniční diváci budou moci na výročí sledovat tzv. „Maratón Černobyl“, kde se mají odhalit dosud utajované záběry a dokumenty.

Druhý článek hovoří o samotném výbuchu, důsledcích, jejichž detaily se lidem postupně odkrývají z nejrůznějších zdrojů a také se začíná více hovořit o **mlčení ze strany SSSR**. Je zde uvedeno několik informací o prvních zprávách po výbuchu z Rudého práva a kritizováno zpoždění, se kterým se zpráva k lidem dostala. Posledním sloupcem je poučení o havárii v oblasti zdraví a jeho následků, kde vyplynula také díky nedostatečnému informování zvýšení stresu, přerušování těhotenství či konzumace nevhodných léků v dobách po výbuchu. (Svobodné slovo, 1986–1996)

V tomto roce začíná být sledované i periodikum Lidové noviny. V nich se dvacátého pátého května píše další krátké líčení o situaci před čtyřmi lety. Na líčení navazuje názor autora, který poněkud ostřeji kritizuje SSSR za pozdní a neúplné informace a poukazuje na psychologickou válku západu proti SSSR. Zmiňuje několik havárií v sousedních zemích, které byly po Černobylském výbuchu údajně zatajovány. Poté komentuje současnou situaci, kdy se lidé dovídají utajené informace ať už o radiaci v ovzduší na místě výbuchu, ale také v sousedních státech. Poslední slova i zde patří černobylskému maratónu. (Lidové noviny, 1990–2016)

10.2.3 1991

V Lidových novinách se ve sledovaném období nic neobjevuje.

Svobodné slovo k příležitosti pátého výročí vydává krátký článek o dokumentu, který odvysílala švýcarská televize. Děsivý popis události bez příkras, kde se objevuje leukémie, růstové anomálie, rakovina a další onemocnění způsobená následky výbuchu. I zde se objevuje kritika SSSR.

Mladá Fronta otiskla tři články, jedním z nich je zveřejněný otevřený dopis Libora Ševčíka generálním prokurátorům hovořící o vyšetřování federální generální prokuratury. Hovoří se zde o průběhu vyšetřování, jak se orgány chovaly a že byť byla veškerá opatření

na ochranu životů a zdraví obyvatel realizována, nejedná se o zásluhu orgánů, váhu přikládá spíše štěstí. Dále kritizuje prvomájový průvod, který se musel konat, přestože ve vzduchu bylo obrovské množství radiace, a to například v Kyjevě. Kritika byla vržena také na proces evakuace, která byla nekoordinovaná a v podstatě neúplná, protože na postiženém území dodnes žijí tři až čtyři miliony obyvatel, a tak velkou evakuaci nebyl Sovětský svaz např. i z finančních důvodů schopen uskutečnit. Důsledky radioaktivity ve vzduchu se dle Ševčíka projevují na zvířecích mláďatech, která se údajně rodí znetvořená, ale také např. na rostlinách.

V Mladé Frontě také zazněla zpráva o nové výstavě zachycující fotografie postižených dětí z této oblasti. (Mladá Fronta, 1986-2016)

Rudé právo otisklo článek k výročí pěti letům, kde odborník ministerstva zdravotnictví ČR Jan Salava ujišťuje, dávka ozáření nebyla větší než při ozáření rentgenovými přístroji při běžných prohlídkách. Dodal, že „před pěti lety nebyla z hlediska ochrany před radioaktivními látkami po havárii opomenuta žádná opatření. Udělalo se vše, co se udělat mělo.“ **Podávání jódových preparátů**, které se několikrát v dobových člancích navrhovalo by údajně přineslo víc škody než užitku. (Rudé právo, 1986–1991)

Informace o jódu a jejich (ne)požívání se objevovalo několikrát i v dotazníkovém šetření. Ve Skandinávii byla naměřena zvýšená aktivita oblaku jako první. Právě tam začali podávat lidem preventivně jódové kapsle, které mají „zahltit“ štítnou žlázu tak, aby nepřijímala radioaktivní jód z okolí.

Nad ČSSR se však neobjevovaly takové dávky, aby obyvatelé požívali jódové kapsle. Ředitel státního ústavu radiační ochrany Zdeněk Rozlívka tuto informaci potvrzuje v jednom z rozhovorů, kde také zmiňuje, že by se kapsle měly podávat pouze, pokud hrozí opravdu vážné nebezpečí zdraví, k čemuž u nás dojít nemělo. „Musíme si uvědomit, že podávání jódu samo o sobě není k organismu úplně šetrné, a opakované podávání těchto megadávek může štítnou žlázu poškodit.“ (Rozdávat jód po výbuchu Černobylu nemělo v ČSSR smysl, 2019) Deníky se tedy v podání těchto informací shodují s odborníky v současnosti.

10.2.4 1996

V době výročí od výbuchu se opět v periodikách nacházelo několik zmínek o Černobylu, ať už šlo o tematické články k výročí, kde byly opět zmíněny základní informace o havárii,

či prohlášení Gorbačova, který obviňoval pracovníky energetiky, že právě jemu byl rozsah havárie utajen. (Právo, 1996–2016)

V dubnu byl také zachycen **únik radioaktivity**, a to při výměně některých částí filtru třetího reaktoru, přestože se jaderná elektrárna s největší pravděpodobností uzavře. U Černobylu v několika opuštěných vesnicích zasáhl požár a do ovzduší se vynesl jaderný prach.

Nejvíce se však hovořilo o **summitu G7**, který se uskutečnil devatenáctého dubna v Moskvě. Články se objevovaly ve všech sledovaných periodikách, a to po dobu několika dní. Probírala se zde převážně otázka budoucnosti černobylské elektrárny. I zde zaznívá, že se čísla a údaje o celkových důsledcích havárie velmi různí a doposud nebyla zachycena žádná kompletní studie, která by pokryla průběh i následky havárie, a to nejen v Černobylu, ale i v dalších postižených zemích, tedy na Ukrajině, v Bělorusku a Rusku. Hovoří se o počtu postižených lidí, kterých má být jen na Ukrajině okolo tří milionů.

Dalším tématem bylo **uzavření elektrárny**, jejíž dva reaktory byly stále v provozu. Největším problémem byla finanční náročnost, jelikož celková likvidace následků přesahovala odhadem několik desítek miliard dolarů. Kyjev podpořil boj proti následkům během čtyř let finanční pomocí, konkrétně třemi miliardami dolarů.

Důležitou součástí summitu bylo také **posílení betonového sarkofágu**. Setkáním chce Ukrajina Černobyl uzavřít. (Svobodné slovo, 1986–1996)

10.2.5 2020

Pro porovnání byla zkoumána také periodika současnosti. Vzhledem k propukající pandemii se ale média nevěnovala ve sledovaném období prakticky ničemu jinému. Zprávy o katastrofě v Černobylu tedy neobsahoval žádný z deníků. V rámci daného zkoumaného období se tedy žádné výroční zprávy, ani jiné články s touto tematikou v novinách neobjevují. Velmi krátkou zprávu obsáhlo dvacátého devátého dubna Právo, kdy se hovořilo o požárech u Černobylu, které ničí obydlí i turistická lákadla. Mohlo se jednat o úmyslně založené požáry, kterými chtějí zloději zahladit stopy po masovém kácení lesů. Vzhledem k datu pohybujícímu se kolem výročí výbuchu však mají obyvatelé z okolních míst strach, zda nevdechují radioaktivní kouř. (Právo, 2020)

Druhá ze zpráv se věnuje setkání gruzínského exprezidenta Saakašviliho se současným ukrajinským prezidentem, kde se projednávalo několik stěžejních problémů, právě včetně

lesních požárů. Jedinou zmínkou byla doba trvání hašení požárů, která může přesahovat týdny i měsíce. (Lidové noviny, 2020)

Dá se předpokládat, že v příštím roce, kdy bude výročí tragédie dosahovat třiceti pěti let, se jistě objeví několik článků.

11 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Mediální analýza je pro tuto práci stěžejní. Pokud by ale byla provedena pouze analýza tisku bez jakékoliv možnosti reakce a názoru lidí, kteří byli v době výbuchu čtenáři těchto periodik, nemohlo by se otevřít téma potvrzování/vyvrácení skutečností, o kterých se v periodikách psalo a výzkum by tak mohl být neobjektivní. I z toho důvodu bude tuto analýzu doplňovat také dotazníkové šetření. Jedná se o oporu, která se bude mediální analýzou prolínat a bude tak vhodně vstupovat do relevantních částí výzkumu tak, aby se potvrdilo, vyvrátilo či doplnilo tvrzení v novinách.

Je důležité, aby byl do práce zahrnut také lidský faktor a pohled na věc těch, kteří situaci zažili, ale i mladých, kteří sice neprožili výbuch a jeho následky ve sledovaném období, můžou však mít postřehy, které budou pro práci přínosné. Dotazník tedy není omezen věkově, ani geograficky. Rozesílán byl po dobu několika týdnů, respondenti jsou z České i Slovenské republiky. Věkové rozpětí je od mladistvých až po seniory a dává tak práci pohled na věc několika generací, jejichž názory se často ztotožňují, jak se projeví v interpretaci šetření.

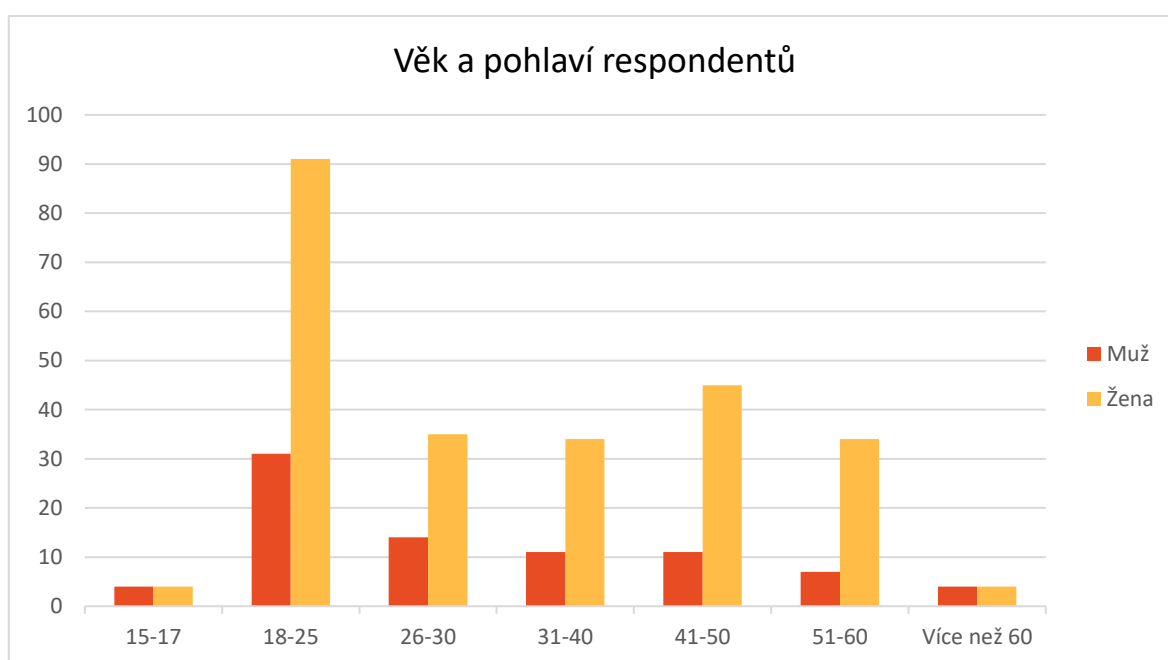
Protože v šetření několik desítek respondentů výbuch Černobyli zažilo, v otevřených odpovědích je možné nalézt spoustu zповědí, často velmi konkrétních. Pokud informace vhodně korespondují s mediální analýzou, jsou zakomponovány přímo do této kapitoly, aby mohl vzniknout ucelený obraz médií zároveň obohacen o slova lidu. Odpovědi dotazníkového šetření se po zpracování ukázaly jako vhodný materiál, který může doplnit postřehy respondentů a např. i potvrdit či vyvrátit zkušenosti respondentů s analyzovanými články. Kombinace těchto dvou výstupů tak může vytvořit celkový obraz, který spojí tvrzení médií a jejich předkládání informací s respondenty, kteří výbuch zažili, pamatují si jej a vhodně články obohatí o reálné zkušenosti a vzpomínky.

Několik částí dotazníku bylo rozděleno – pokud respondent zvolil vybranou odpověď, dotazník ho dále vedl, dle zvolené odpovědi, aby byly odpovědi relevantní a mohly být tak pokryty odpovědi jak pamětníků, tak mladších generací, které výbuch nezažili, ale mají k problematice co říci. Výstupy mladších generací jsou odseparovány a umístěny pod mediální analýzu, protože ji nedoplňují, zároveň jsou však nezbytnou součástí práce. Důležitý je pohled na věc mladších, jejich znalosti této problematiky a také zájem o další události podobného typu, či jejich provedení. Odpovědi se rovněž promítají pod mediální analýzou v kapitole „Výsledky dotazníkového šetření“.

12 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

12.1 POROVNÁNÍ DAT

Je vhodné zmínit demografické údaje respondentů. Nejpočetnější skupinou v dotazníkovém šetření byly ženy ve věku 18-25 let. V celém šetření zastupují větší část ženy. V poměrně podobných počtech se pak rozptylují ostatní respondenti v dalších vyšších věkových kategoriích. Protože odpovídali mladí lidé, ale i ti, kteří výbuch zažili a pamatují si ho, bylo díky výzkumu možné sesbírat postřehy rozdílných generací, vnímat jejich názory, pohled na věc, ale také znalosti a případné zkušenosti.

Graf 1: Věk a pohlaví respondentů (zdroj: vlastní)

12.1.1 Pamětníci

Otevřené odpovědi dotazníkového šetření byly často vkládány do témat výše dle vhodnosti a souvislosti s tiskovými zprávami, které vycházely v průběhu celé situace. Je však důležité přidat i několik dalších poznatků, které byly respondenty zmiňovány.

„Média samozřejmě situaci zlehčovala. Po dost dlouhé době se k nám dostávaly kusé informace. Domnívám se, že lidi to tenkrát nijak neznepokojovalo.“ Byli tedy lidé, kteří se situací velice nezabývali, a protože jim média servírovala neurčité informace, které často vzbuzovaly bagatelizování situace a zachování klidu, nepovažoval se výbuch za nijak velký problém.

Co se týče vyjadřování emocí, často zaznívaly pojmy strach, hrůza, nevědomost a v neposlední řadě nejistota z budoucnosti. Ve chvíli, kdy se v médiích informace o výbuchu začaly objevovat, nikdo nevěděl, jak moc se ho situace, která nastala, týká a jaké mají být další kroky, co dělat, jak se vyvarovat možným rizikům, čím se řídit. Jak zmiňuje respondentka: „v médiích jsem to zaznamenala s nějakým zpožděním a jen normální zpráva – informace ve smyslu, že bouchnul reaktor, ale zase se tak moc nestalo. **Žádná omezení, nařízení, co nedělat nebo dělat. Nic.**“

Několik žen se svěřilo, že v době havárie byly v nejrůznějších stádiích těhotenství a velmi se bály o sebe i své děti, nejčastěji tedy popisovaly strach, nervozitu a děs z možných potenciálních zdravotních problémů. Za všechny hovoří odpověď respondentky: „Z počátku se mi nechtělo věřit, že je to pravda. Byla jsem těhotná a do porodu i poté v obavách o zdraví dcerky i nás“.

Roztříštěny byly také názory v souvislosti s věkem. Respondenti zmiňují, že v době výbuchu byli dětmi nebo dospívali, rodiče jim tedy přiměřeně k věku údajně situaci vysvětlili. Jak popisuje jedna z respondentek: „Bola som ešte dieťa, takže rodičia ma citlivo informovali, primerane veku. Som ročník 77. V čase výbuchu sme boli na piesočnej pláži pri malom jazere (okolie Bratislavy). Dozvedela som sa už vtedy, že to nebolo bezpečné miesto.“ Odpovědi dospívajících v této době byly podobné, často nevěnovali katastrofě pozornost, měli jiné starosti a situaci nevnímali nějak nestandardně. Pro někoho zase byla vážnost zlehčovaná proto, že **Černobyl pro ně byl abstraktní pojem**, neznámé místo, které je vzdálené a není tak třeba se ničím znepokojovat. Lidé zmiňují i svou účast na průvodu prvního máje, jak uvádí jeden z respondentů: „Zrovna jsem byl v prvomájovém průvodu. Nebál jsem se, že by mně to mohlo, jakkoliv ublížit, z nedostatku informací, a hlavně jsem měl pocit, že to je daleko. Bylo to i věkem (byl jsem na základní škole), ale dnes si na to vzpomenu a mám husí kůži, bylo tehdy slunečné počasí a asi to u nás tolik lidí nezasáhlo, protože hlavní radioaktivní mrak zasáhl hlavně severní část Evropy.“

Slova, která spojovala opravdu téměř každou odpověď, byla **bagatelizace, nízká či pozdní informovanost, zlehčování a nevědomost**. Nikdo si neměl dělat starosti, sovětská vláda se poprala s problémem úspěšně, nic vážného se nestalo, případně nikdo vlastně nevěděl, co se přesně stalo.

Informace byly mlženy, utulány i utajovány. Dále byly vypouštěny velmi zdrženlivě, opatrně a jak se potvrdilo nejen v analýze, ale i v podpůrném dotazníkovém šetření, pozdě. Situace

se zlehčovala a lidé byli ujišťováni, že je vše pod kontrolou, na tom se respondenti v obrovské většině shodli. Nic nikomu nemělo hrozit. Něco se objevilo v tisku, něco v televizi, moc zdrojů však nebylo a až postupem času respondenti potvrzují, že se situace začala, co se počtu informací (nikoliv však pravdivosti) týče, zlepšovat. „Soudruzi stroze informovali o této skutečnosti a dělali, že se vlastně nic tak hrozného nestalo,“ zní další z výpovědí.

Někteří se **zprávy dozvídali ze západu či z poslechu Hlasu Ameriky**. Bylo uvedeno, že se situace zlehčovala až do sametové revoluce, případně ti, kteří byli v době výbuchu dospívající, zjistili pravdu o celé katastrofě až v pozdějším věku, kdy se začaly informace odkrývat a pravda o celé situaci vycházela na povrch.

Na otázku, zda se respondenti cítili o situaci dostatečně informováni, odpovědělo 64,2 % negativně. Dvě stejně velké skupiny pak tvoří respondenti odpovídající „nepamatuji si“ a „částečně“. Kladně odpověděli pouze tři lidé. Tato kontrolní otázka reflektuje detailnější zpovědi a pouze potvrzuje nevědomost obyvatel, která byla opravdu vysoká.

Několikrát se objevila i velmi **ostrá kritika na vládu, SSSR a další orgány**, které měly primárně zajistit bezpečnost obyvatelstva, na místo toho byli všichni ujišťováni, že dělat nemusí lidé nic, vše je pod kontrolou: „Informovali snad něco o úniku, informace pouštěli pomalu. Ulhaný bolševický režim.“

Důsledkem nevědomosti a zlehčování situace se respondenti dělili do dvou větví – ti, kteří celou situaci nebrali velice vážně, a to právě díky informacím z médií. Druhou skupinou byli lidé, kteří informace měli, ať už od rodinných příslušníků či ze zahraničních zdrojů, byli ale bezbranní a nedokázali si se situací poradit, neznali žádná doporučení, jak se dále chovat, zda si mají dát pozor a na co vlastně. Pár rad se šířilo mezi rodinami či známými, ať už se jednalo o konzumaci potravin, mléka, pěstování svých plodin či celkové vycházení ven. Varováni byli ti, kteří měli rodinného příslušníka či známého v oboru, ti byli aspoň částečně informováni a dokázali si tak poradit mezi sebou.

Z výzkumu tedy jasně vyplývá, že tiskoviny opravdu dodávaly informace se zpožděním. Druhým velkým problémem byla pravdivost a celistvost informací, kdy v periodikách je od počátku situace bagatelizována, brána jako bezproblémová pro ČSSR a lidé nejsou nijak poučeni o bezpečnosti, o situaci ani o způsobu života – tedy že se nemají v dané době velice zdržovat venku, nejíst vypěstované potraviny apod. Naopak je často omíláno, že je situace pod kontrolou, žádná opatření se zavádět nemusí a až postupem let se ukazuje, kolik

informací bylo zatajováno. Co se týče respondentů, ti, kteří měli informace ze zahraničí, poslouchali Hlas Ameriky či se pohybovali v dané problematice, měli jistou výhodu a mezi sebou si v rodinách či po známostech sdělovali tipy, jak se situací nakládat a uvědomovali si vážnost situace mnohem více než ti, jejichž informačními zdroji byli pouze noviny či televize, kde byli permanentně uklidňováni a ošizováni o důležité informace a aktualizace dění. **Titulky v médiích působí bezproblémovým dojmem**, nejčastěji zmiňují situaci, která je naprosto pod kontrolou a také dezinformuje obyvatelé ČSSR o skutečném stavu, např. v množství radiace ve vzduchu apod. V kontrastu se objevují výpovědi respondentů, kteří situaci rozhodně takto neviděli. Naopak v nich budila situace strach, médiím nevěřili, anebo si až po letech uvědomili, že výbuch nebyl tak pod kontrolou, jak média tvrdila.

12.1.2 Mladší generace

V dotazníkovém šetření pro ty, kteří výbuch nezažili, byla připravena otázka o popisu situace. Zda vědí, co se v Černobylu stalo, respondenti se mohli rozepsat. V podstatě všichni respondenti zmínili výbuch reaktoru, někteří pouze stručně, jiní vysvětlovali příčiny či střípky a nejrůznější detaily, které si pamatovali.

Často se opakovalo **lidské pochybení** a příčina katastrofy byla sváděna na lidský faktor. Uváděn byl výbuch reaktoru, přehřátí a velký požár. Zmiňovala se také původní zkouška reaktoru, poté odstavení a potíže s tím spojené. „Došlo k lidskému pochybení, díky kterému došlo k výbuchu jednoho z reaktorů. Následky byly dlouho před celým světem zatajovány, a proto měly (a asi i mají) stále dopad.“

Spousta respondentů také hovořila o následcích katastrofy, radioaktivitě v ovzduší i radioaktivním mraku, který se prohnal Evropou či radioaktivním prachem. Dále o následcích zdravotních, smrti lidí, které se v odpovědích vyskytovaly od desítek až po tisíce, zmiňovali zdravotní problémy, rakoviny i potraty.

„Jednalo se o dokonalou ukázkou SSSR a jejich snahy ututlat jakékoliv své pochybení“ zní jedna z odpovědí. Pokud byly odpovědi rozmanitější, zpravidla obsahovaly i zmínku o neinformovanosti, pozdním podáváníí informací a utajování. Na tom se shoduje několik respondentů: „Výbuch jaderné elektrárny, který si dlouho režim nepřipouštěl, napáchal tím strašné škody na životech a pak vše ještě popíral.“ Jeden z respondentů odpovídá následovně: „Výbuch 4. reaktoru jaderné elektrárny po nezvládnutém testu. K výbuchu došlo kvůli zaseknutí vysunutých tyčí, které by jinak korigovaly rychlost štěpení jádra. Největší průšvih na tom všem bylo následné mlčení sovětských úřadů“. V této souvislosti respondenti

také doplňují své tvrzení, kdy se díky **nejnovějšímu seriálu o Černobylu** dozvěděli spoustu věcí, které před zhlédnutím netušili. I díky němu byli někteří nejspíš schopni popsat své odpovědi poměrně detailně. „Viděla jsem na to s partnerem dokument, a dokonce jsme byli i na přednáškách o této tematice,“ zmiňuje jedna z respondentek.

Mladší generace situaci nezažila, proto zde nelze vyhodnotit porovnání jejich výpovědí s novinovými články. Z odpovědí lze ale jasně vyčíst uvědomění si pochybení SSSR a jejich podávání informací. Většina respondentů má povědomí o zpoždění a neúplnosti informací, historiky znají např. od rodičů anebo viděli dokumenty, filmy či četli knihy. Znalost této problematiky tedy vyplývá jako dobrá, každý respondent odpověděl správně a někteří se dokázali více rozepsat, jak sami zmiňují i díky poslední minisérii Černobyl, kterou zhlédli.

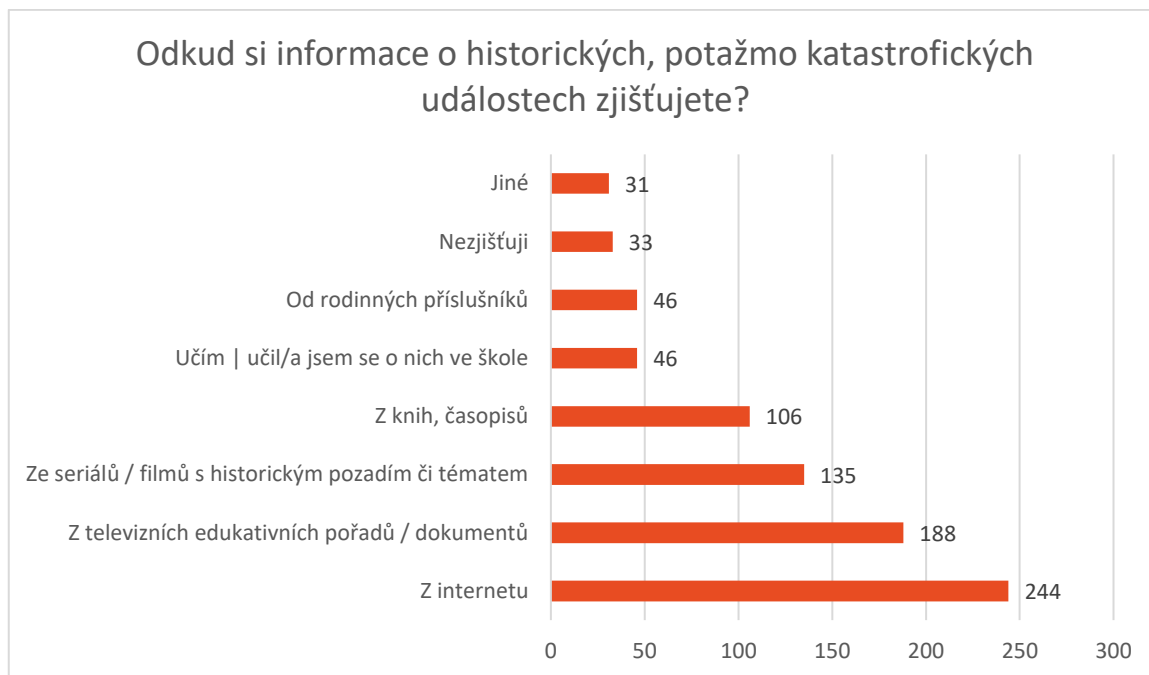
12.2 Analýza audiovizuálních děl

12.2.1 Zájem o katastrofické filmy, seriály a dokumenty

V dotazníkovém šetření také respondenti popisují jejich zájem o sledování katastrofických filmů, seriálů či dokumentů. Téměř polovina odpověděla kladně, sami si však obsah nevyhledávají a k těmto dílům se dostanou spíše pasivně, např. při sledování televize. Čtvrtina respondentů si díla s touto tematikou ráda vyhledává a sleduje je. Zbývá čtvrtina respondentů se tříští na ty, které díla nezajímají – 13,07 %, dále preferující spíše krátká videa než dlouhé filmy či seriály – 6,99 % a v neposlední řadě se objevilo několik jedinců, kteří preferují spíše knihy.

12.2.2 Nejčastější zdroje

Vyplývalo také, že lidé nejčastěji vyhledávají o tomto tématu informace převážně z internetu, potažmo z televizních pořadů, ať už edukativních, či různých dokumentů. Třetí nejpočetnější odpovědi byly filmy a seriály s historickým pozadím či tématem. Poměrně velká část respondentů čerpá z knih a časopisů. Se stejným počtem respondentů figuruje také učení se o těchto událostech ve škole či zjišťování historie od rodinných příslušníků.

Graf 2: Zdroje informací historických a katastrofických událostí (zdroj: vlastní)

12.2.3 Výzkumný vzorek audiovizuálních děl

Dotazníkové šetření doplňuje krátký výzkum pěti audiovizuálních děl, která byla vybírána záměrně v časových rozestupech a také z rozdílných zemí původu, a to z důvodu poukázání různých provedení filmů či minisérií. Bylo vybráno úplně první dílo, které na toto téma vyšlo, a to ve stejném roce, kdy elektrárna vybuchla. Chronologicky jsou dále vybrána díla různých žánrů, aby bylo poukázáno na diverzitu a různé možnosti provedení, které pramení ze zemí původu.

Největší pozornost je věnována poslednímu počínu, a to minisérii Černobyl z roku 2019, který opět rozproudil konverzaci o této historické události jako takové a těšil se velkému zájmu diváků.

12.2.4 Černobyl – kronika těžkých týdnů, Ukrajina (1986)

Dokumentární film, který byl součástí Filmového festivalu Glasnost a festival otevíral v březnu roku 1989. Natočen byl však již v roce 1986, neprodleně po výbuchu. Téměř hodinový záznam obsahuje bezprostřední následky jaderné katastrofy a hrdinských pokusů o vyčištění prostoru po výbuchu. Pod taktovkou Vladimíra Ševčenka se filmový štáb jako první vydává do útrob jaderné elektrárny, aby ukázal světu krutou pravdu a dopad katastrofy nejen na místní obyvatelstvo.

Natáčelo se v době, kdy nebylo množství radiace v místě výbuchu oznámeno veřejnosti, štáb se tedy vydával nevědomky na smrt. Následky se projevují i na filmu samotném, díky záření byly části filmu zasaženy bílými skvrnami. Ševčenko zemřel na ozáření ještě před spuštěním filmu mezi veřejnost.

Dokument je směsicí rozhovorů prokládaných záběry z místa katastrofy. I tam proběhlo několik rozhovorů, například s Valerijem Legasovem. Dále je zde oslavováno hrdinství lékařů i hasičů, hovoří se zde o výrobě sarkofágu, kterým chtěli pokrýt v té době stále hořící reaktor.

Ukrajinské noviny jmenovali Ševčenko „výjimečným mužem, který dal svůj život, abychom my a naši potomci mohli na vlastní oči vidět všechny hrůzy a hloubku černobylské tragédie.“

Dokument vyhrál ocenění Nika za nejlepší kameru. (Chernobyl. Khronika trudnykh nedel, ©1986-2020)

12.2.5 Bitva o Černobyl, Francie (2006)

Z pera francouzského režiséra Thomase Johnsona byl dvacet let po katastrofě zveřejněn další dokument s názvem Bitva o Černobyl. Trval hodinu a třicet čtyři minut a záběry jsou již barevné.

Na krizi, která po výbuchu přišla nebyl nikdo připraven. Po sedm měsíců bojovalo půl milionu mužů proti neviditelnému příteli. Jednalo se o nemilosrdnou bitvu, která si vyžádala tisíce obětí a hrdinů. Zaznívá zde také, že Sověti udržovali toto tajemství dvacet let. To vše dokument obsahuje. Je v něm také několik fotografií i záznamů, jak se lidé s následky vypořádávali. Ukázán je i sarkofág a jeho stavba, která začala již v červnu roku 1986.

Dokument vyhrál několik ocenění. Prix Italia za dokumentární film. Prix Evropa v Berlíně, Grand Prix v Kanadě a další. (La bataille de Tchernobyl, ©2006-2020)

12.2.6 Motylki, Ukrajina (2013)

Drama ukrajinského režiséra Vitalije Vorobjova zasadilo černobylskou katastrofu spíše do pozadí. Příběh se odehrává v dubnu 1986, hlavní dějovou linkou však není výbuch reaktoru. Byť se film odehrává v místě nehody, primární scény se točí kolem dvou milenců. Mladá Alya potká v Pripjati vojáka Pavla, ten ale jede odklízet suť ze zasaženého reaktoru. Na konci série Pavel umírá, Alya čeká dítě, které se narodí zdravé. Poslední scénou jsou černobílé záběry ze současnosti, tedy roku 2013, kdy průvodkyně uvádí cestující do děje

a z okna poukazuje na území havárie. Několik záběrů je věnovaných mladé ženě, která si na rozdíl od ostatních turistů nefotí a nenatáčí navštívená místa, má na sobě respirátor a tmavé brýle. Od skupiny se při pěší prohlídce odtrhne a v telefonní budce najde vyryté iniciály Alyi a Pavla, jejich rodičů. Na místo položí porcelánovou panenku, brýle i respirátor si na okamžik sundává z obličeje. Právě v tu chvíli v titulcích zaznívá datum narození a jméno dcery.

Z pohledu českých diváků zaznívá ostrá kritika, ve které vyvstávají otázky, proč je dílo natočeno jako pod dohledem komunistické cenzury. Nelogicky neukazuje realitu a lidé se často objevují bezprostředně v místě nehody, jako by se nic nestalo. Událost se bere s velkou nadsázkou, i přesto ve své době získala tato čtyřdílná série, která má přesně 200 minut, v roce 2014 ocenění na Mezinárodním filmovém festivalu v Chicagu. Nominace padaly také na vizuální efekty, nebyly však proměněny. (Motylki, ©2013)

12.2.7 Bábušky z Černobyli, USA (2015)

Po třiceti letech od katastrofy se štáb filmařů, tentokrát americký, vydal do uzavřené zóny. Režisérkou byla Holly Morris. Ta se vydala natočit do mrtvé zóny několik záběrů. Při návštěvě elektrárny si však všimla kouře vycházejícího opodál. Tak zjistila, že v okolí Černobyli stále někdo žije. Staré ženy, které odmítly opustit své rodné místo.

Hlavním úkolem tedy poté bylo zdokumentovat život starých žen, které byly z oblasti po výbuchu násilně evakuovány, ale tajně se do ní vrátily a žijí tam i v současnosti.

Tři z těchto žen jsou v dokumentu představeny, žijí zde spokojeně a v klidu, přestože jde o kontaminovanou zónu. V dřevěných chatrčích se narodily a chtějí zde také zemřít. Uvědomují si všudypřítomnou radioaktivitu, mnohem horší by však pro ně bylo opustit své domovy.

Jedna z nich např. v dokumentu krájí vepřové maso, ačkoliv je zde přísně zakázáno jíst místní produkty a pěstovat si cokoli k jídlu. Zazní zde, že Hannu více než záření děsí vyhladovění. Prožily si Stalinovy hladomory, nacistickou okupaci i jadernou katastrofu. (Chernobyl: Flourishing lives in the dead zone, 2016)

Mrazivé příběhy a autentické záběry dopomohly dokumentu k řadě ocenění, včetně speciální ceny poroty na filmovém festivalu v Los Angeles. Ceny získal dokument také za nejlepší dokument roku či ocenění publika.

12.2.8 Černobyl, USA/Velká Británie (2019)

Nejnovější počín z koprodukce společností HBO a SKY, spojením týmů z USA a Velké Británie. Jedná se o pětidílnou minisérii, která rekonstruuje havárii velmi věrohodně. První díl na nic nečeká a už v prvních minutách ilustruje výbuch reaktoru, dále je realisticky poukázáno na vývoj situace uvnitř elektrárny i v jejím blízkém okolí.

Syrovost a mdlé barvy dodávají seriálu na atmosféře.

V současnosti se jedná o poměrně přelomové dílo, které rozvířilo velkou spoustu otázek nejen u generace pamětníků, ale i u mladších, kteří se díky sérii dozvěděli mnohé souvislosti, detaily a dále se začali o událost zajímat.

Černobyl se vyšplhal na první místa oblíbenosti, a to v Česku i zahraničí. Na portále ČSFD je seriál druhým nejoblíbenějším, a to s hodnocením 96 %. Na IMDb, kde recenzovalo téměř půl milionu diváků, má seriál 9,4 hvězdy z 10.

Kdo však seriál nepochvaluje jsou Rusové. Ruská státní televize NTV měla v plánu natočit vlastní seriál, v němž má agent KGB rozkrýt operaci CIA. Podle teorií je totiž tato agentská verze příčinou výbuchu. V hlavní roli je americký agent vyslán do Pripjati, který shromažďoval informace o jaderné elektrárně a agentovi ruské kontrarozvědky. List Komsomolskaja Pravda tvrdí, že historikové nepopírají přítomnost agenta zpravodajských služeb nepřítele v den výbuchu, a to přímo na stanici. HBO bylo obviněno za neukázání nejdůležitější části – ruského vítězství, a také za pokřivení vyprávění o „jejich vlastních hrdinech“. Většinou se však ani zde nejedná o relevantní argumenty, jelikož produkce z likvidátorů hrdiny nedělala.

Seriál rozdmýchal vody nejen u nás, ale i ty zahraniční. Spoustě lidem se detaily o výbuchu vyjasnili či potvrdili až po odvysílání této série.

Bylo také potvrzeno, že po odvysílání minisérie se do Černobylu začalo vydávat značné množství turistů. (Seriál Černobyl oživil zájem o místo katastrofy, 2019)

12.3 Výsledky dotazníkového šetření

12.3.1 Pravdivost audiovizuálních děl

Důležitým aspektem u historických filmů či seriálů bývá pro respondenty pravdivost. Celých 70,82 % chce vědět, co se událo a jsou tedy rádi za dodržení dějové linky podle skutečných událostí. 22,8 % lidí ocení, když jsou pravdivé pouze některé prvky, nevadí jim tedy částečně

vymyšlený nebo přidaný děj, např. z důvodu jakési dramatické licence. Pouze 3,34 % sdělila, že tato díla nesledují, pro další 3,04 % respondentů není důležité, zda je dílo podle pravdy.

Je tedy pochopitelné, že se Černobyl z loňského roku těší takovému úspěchu. Lidé více sledují na toto téma díla, která jim osvětlí situaci, poukážou na důležité části událostí a divák se tak může dozvědět něco nového, o čem si dříve nerozšiřoval obzory, třeba i kvůli nedostatku informací, nebo jak již zaznělo, protože tato díla respondenti nejčastěji sledují pasivně a sami si je nevyhledávají.

12.3.2 Díla s tematikou Černobylu

Dle ČSFD je filmů s tematikou Černobylu zveřejněných do roku 2019 celkem 25, seriálů 6. Je známo, že 43,77 % respondentů vidělo více než jedno dílo spojené s tematikou Černobylu. Jedno dílo vidělo 27,36 % a dalších 10,64 % zhlédlo pouze krátká videa či sestříhy. 8,81 % nesledovalo žádné z možných druhů děl a stejné množství lidí možná film či dokument viděli, jen si je nepamatují konkrétně.

12.3.3 Seriál Černobyl, 2019 (HBO)

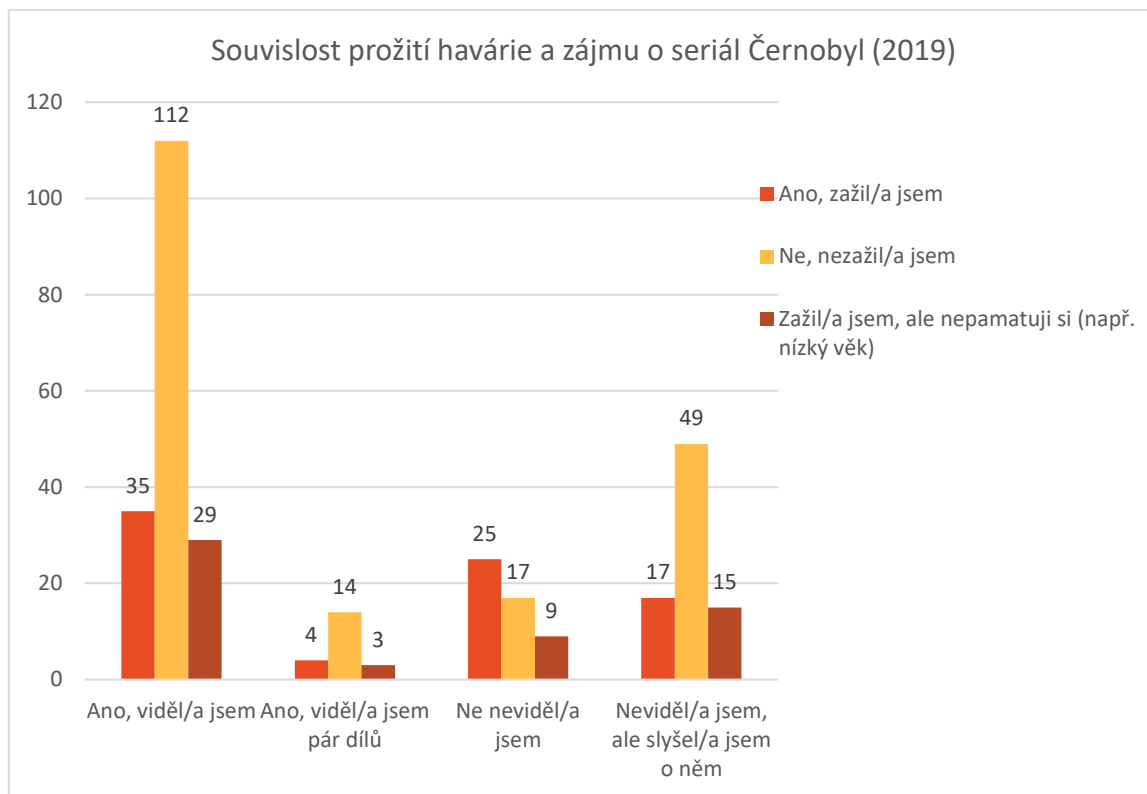
Seriál Černobyl z dílny HBO viděla více než polovina dotazovaných. Ukázalo se, že jej chtělo vidět 11,55 % respondentů a další díla s touto tematikou je nezajímají nebo je vidět nechtějí, zajímal je pouze tento konkrétní seriál. Zájem o další díla s touto tematikou projevil 61,4 % respondentů. 27,05 % odpověděla záporně.

Dále se dle grafu níže projevil, že mladší lidé, kteří výbuch neprožili a nepamatují si jej sledovali seriál častěji než ti, kteří si na něj pamatují. Seriál v souvislosti se zkušeností vidělo 39 respondentů, z nich 4 zhlédli pouze několik dílů. Protože těch, kteří situaci zažili a pamatují si ji, bylo osmdesát, rozdělují se tito respondenti na téměř přesné dvě poloviny. Jedna seriál viděla, druhá nikoliv.

Z rozpravy s několika respondenty s negativní odpovědí vyplynulo, že si např. událost pamatují sami a nepotřebují či nechtějí ji vidět znovu, ať už v závislosti s nepříjemnými pocity či vzpomínkami nebo s prostým nezájmem si tuto katastrofu opět připomínat.

Seriál tedy vyhledávají spíše ti, kteří výbuch nezažili a chtějí si situaci osvětlit, doplnit chybějící informace nebo si utvořit celkový obraz katastrofy.

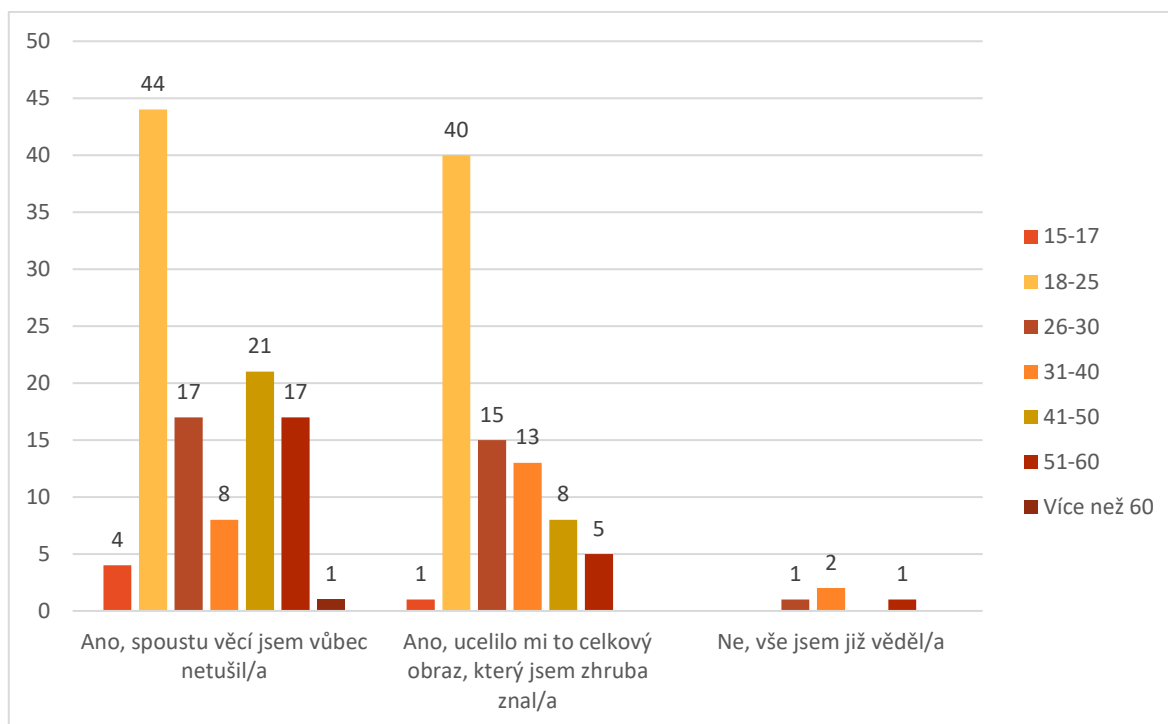
Graf 3: Souvislost prožití havárie a zájmu o seriál Černobyl (zdroj: vlastní)

Co se týče jakéhosi obohacení diváka o nové informace, ukázalo se, že 56,57 % respondentů, kteří seriál viděli, nemělo o některých věcech ani tušení. Protože se šetření účastnila největší skupina respondentů v letech 18-25 let, je zřejmé, že výrazně převládá nad ostatními věkovými kategoriemi. Je však viditelné, že nejen tito mladí, ale i např. respondenti od čtyřiceti let mají poměrně velké zastoupení v grafu níže.

Druhou nejpočetnější skupinou byli ti, kteří událost znali podrobněji, seriál jim však ucelil, zpřehlednil či doplnil chybějící informace. Jednalo se o 41,41 % respondentů. I zde převládá věková kategorie od 18-25 let, dále pak lidé do třiceti měli přibližnou představu o události a seriál je tak obohatil o některé další informace či ujištění. Třicátníků se objevilo více, jedná se však jen o pár jedinců. Oproti předchozí odpovědi se menší míře pak objevují lidé nad 40 let.

Poslední 2,02 % údajně věděla vše a nic je tedy v seriálu nepřekvapilo. Tito respondenti dosahují vždy nejméně dvaceti šesti let, nejvíce šedesáti. Jedná se však pouze o čtyři respondenty.

Je tedy zřejmé, že seriál nejen rozdmýchal a rozproudil konverzaci o této události, ke které se lidé i po letech vrací, ale dokázal seskládat ze střípků vzpomínek pamětníků ucelenější obraz. Zároveň dokázal edukovat a seznámit mladší generace s celkovou problematikou pro ně zábavnou formou, tedy formou miniseriálu, který byl poutavý, ale zároveň se dostatečně držel pravdy a klíčové momenty nebyly nijak zkresleny.

Graf 4: Nové informace díky seriálu v souvislosti s věkem respondentů (zdroj: vlastní)

Respondenti mohli také vyjádřit v několika větách na minisérii svůj názor. V této části šetření se nejčastěji objevují slova chvály, ať už na seriál jako celek, na jeho zpracování, věrohodnost i herecké výkony.

Surový, bez příkras, velmi konkrétní, důsledný a v neposlední řadě poutavý. I tak byl popisován. Lidé velmi oceňují vytvoření poutavého formátu pro zpřehlednění a představení historické události. Často byli překvapeni, kolik věcí jim unikalo a podivují se nad skutečností, že SSSR takovou dobu dokázala situaci tajit a předávat informace, jaké předávala. V této souvislosti nejvíce padala kritika i opovržení. Následky, které sahají až do současnosti respondenty někdy pobouřily, někdy překvapily. Velikost celé tragédie si dokázali představit až po zhlédnutí série. Odpovědi také vykreslovaly pocity sklíčenosti, hnusu a nechuti pustit si sérii znovu, což je vzhledem k tématu naprosto pochopitelné.

Historické přesnosti a autenticita byly také několikrát zmíněny. Respondenti hodnotí kladně naturalistické provedení, které je převážně pravdivé. Nepřesnosti si uvědomují a často si po zhlédnutí seriálu informace a pravdivosti potvrzovali a ověřovali sami, což je velmi dobře. Někteří z respondentů jsou jistě do události zainteresováni více, navštívili či zhlédli přednášky Dany Drábové, četli knihy a porovnávali si tak nabyté informace se seriálem.

Příjemným a klíčovým vplynutím z této otevřené otázky je skutečnost, že respondenti využívají kritické myšlení a informace si dále dohledávali, zjišťovali a chtěli znát pravdu. Již bylo několikrát řečeno, seriál nebyl smyšlen jako dokument, historické nepřesnosti si tak může dovolit. Diváci na to reagovali různě, některým tento aspekt vadil více, jiným vůbec.

Jedná se však o individuální názor a při troše snahy si mohl divák dohledat konkrétní informace, které historické nepřesnosti potvrzují a odhalují, aby si tak divák mohl udělat představu sám a nemusel se cítit nijak obelhán.

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole o pravdivosti děl, respondenti chtějí znát pravdu a pokud jsou pravdivé jen některé aspekty, ve většině případů jim to nevadí. Nyní se ukazuje, že seriál, který je z velké části postaven na reálných událostech a klíčových situacích, které se opravdu staly, nevadilo jim částečné zkreslení seriálu pro jeho dramatickou linku.

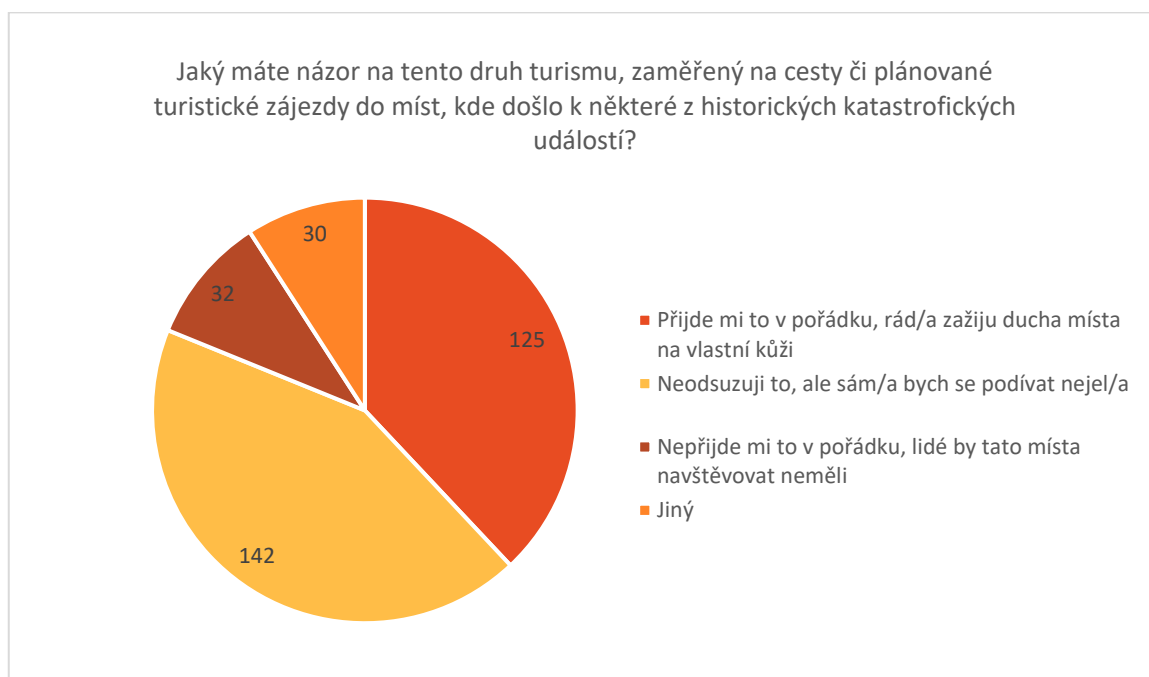
Hodnocení seriálu je tedy převážně kladné a dle respondentů se jedná o povedený počín, který by měli lidé vidět a s problematikou se obeznámit.

Kromě toho, že seriál rozvířil spoustu diskusí, zahýbal také s cestovním ruchem. Černobyl se setkal s náporem turistů, nárůst je přibližně o 40 %. Turisté dostanou do ruky dozimetr a v některých místech mohou stále naměřit radioaktivitu. Nejedná se však o nebezpečné dávky. I takové detaily však mohou umocnit už tak silný zážitek z návštěvy.

Z dotazníkového šetření vyplynulo na tento druh zábavního průmyslu několik názorů. Respondenti byli osloveni, zda by chtěli někdy místo navštívit osobně. 59,88 % respondentů o takovou návštěvu nestojí vůbec. 38,58 % místo nenavštívili, chtěli by však navštívit, kdyby měli možnost. 6 respondentů činících pouhé 1,54 % tento zážitek vyzkoušelo na vlastní kůži.

Názory o tomto druhu turismu se lišily. Velká část respondentů s tzv. dark tourismem souhlasí, může pro ně být zajímavé na taková místa zavítat. O několik respondentů více cesty s katastrofickým podtextem navštívit nechce. Otevřených odpovědí bylo třicet, několikrát byla zmíněna volba místa, záleželo by tedy na „destinaci“. Důvody, proč respondenti tato místa nenavštěvují se různí, ať už se jedná o strach či negativní energii, které místo

respondentům způsobuje. Pro některé dodnes konkrétně Černobyl nepůsobí jako bezpečné místo, proto by se zde podívat nejeli, připadá jim to „za hranou“. Na jiná místa však ano, přestože se jedná např. o pietní místa. Tolerována je návštěva také v rámci poučení pro další generace a edukaci o konkrétních katastrofických událostech či uvědomění si lidských chyb a následné vyvarování se jim. Jeden ze studentů oceňuje umocnění nabytých vědomostí ve škole a možnost vidět naživo místo, o kterém se učil. Zmíněna byla také kritika těm, kteří se jezdí na místo podívat pouze z důvodu, aby ukázali ostatním, že místo navštívili, aby si vyfotili dozimetr či sebe, a to bez jakési sebereflexe. V této návaznosti byly také často uváděny koncentrační tábory, kde lidé jezdí také, přes okolnosti, které se na těchto místech udály. Dokonce jeden z respondentů sám bojoval se svým názorem – rád by se na místo podíval, nepřijde mu to ale etické. Rozptyl názorů byl tedy poměrně velký, od možnosti sebevzdělávat se až po hyenismus.

Graf 5: Dark tourism a názor respondentů (zdroj: vlastní)

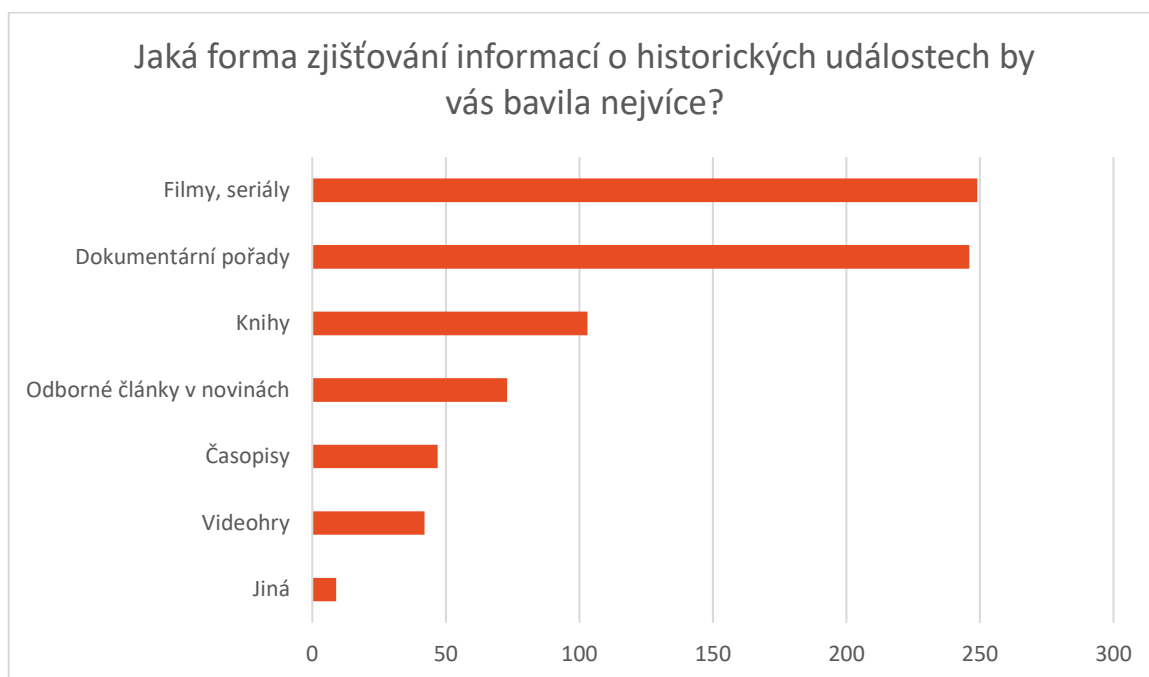
12.4 Historické události a preference jejich podávání

12.4.1 Forma zdrojů

Mezi nejoblíbenější formáty zdrojů informací o historických událostech se řadí filmy, seriály i dokumentární pořady. Třetí nejčastěji zaškrtnutou odpovědí byly knihy. Dále odborné články v novinách či časopisy. Překvapivě 42 respondentů by preferovalo i získávání informací pomocí videoher.

Ukázalo se také, že by respondenti ocenili i další historické události, které by byly zpracovány formou seriálů či filmů. Na taková díla by se podívala nejpočetnější skupina respondentů. Dalších 42 respondentů by tuto možnost preferovalo, nikoliv však pro sebe, ale například do škol, pro studenty či jiné diváky. Tito respondenti osobně se už o další události údajně nezajímají. Osmnáct respondentů by upřednostnilo spíše jinou formu, ať už by se jednalo o knihy, odborné články apod.

Je evidentně pohodlnější informace nevyhledávat a spíše je pasivně přijímat, a to nejlépe audiovizuální formou.

Graf 6: Preferovaná forma zdrojů (zdroj: vlastní)

12.4.2 Další historické události

Poslední otázka dotazníkového šetření byla k zamyšlení respondenta, ten měl navrhnout historickou událost, která by měla být více osvětlena či detailněji představena veřejnosti. Šedesát respondentů nenapadla žádná událost. Ti, kteří odpověděli, však měli často i ne jeden návrh a odpovědi byly opravdu velmi různorodé. Níže jsou uvedeny odpovědi rozčleněny do skupin:

Starověk – středověk:

- Egypt a jeho historie
- ucelené dějiny starověku a středověku

Katastrofy:

- havárie elektrárny Fukušima
- zkáza Pompejí
- výbuch Vesuvu
- pád dvojčat – 11. září
- Titanic
- havárie v Pensylvánii (Three Mile Island)
- Bhópálská katastrofa
- ztroskotání ropného tankeru Exxon Valdez
- tsunami

Konflikty, války a jejich konkrétní události:

- 1. světová válka
- 2. světová válka
- občanská válka v Kambodži
- válka Japonska s Čínou
- nepokoje v Afghánistánu
- válka ve Vietnamu
- válka v Zálivu
- operace Paperclip
- konflikt v Jugoslávii
- Islámský stát
- vylodění v Normandii
- pád Berlínské zdi
- genocida v Afrických státech
- genocida Arménů
- občanská válka v USA

Osobnosti:

- úmrtí Kennedyho
- úmrtí princezny Diany
- životopisy prezidentů
- život Anny Boleynové
- poprava manželů Rosenbergových

Pandemie:

- mor
- španělská chřipka
- dýmějový mor (1720)
- koronavirus (2020)

Konspirační teorie:

- Area 51

- bájná Atlantida

Československé / české střípky:

- zával v Dukle
- osvobození Československa za druhé světové války
- komunismus a jeho pád
- rok 1968
- sametová revoluce
- pozdní ČSSR
- kupónová privatizace
- povodně 2002

Z logického hlediska, vzhledem k době putování dotazníku, se naskytlo několik návrhů na Covid-19, jeho objasnění a vysvětlení. Často se opakovalo téma pandemií, ať už nekonkrétně, nebo přímo aktuální koronavirus.

Respondenty však zajímají dějiny od počátku věků až po ty novodobé. Vzhledem k tématu dotazníku byli možná ovlivněni katastrofou, a tak navrhovali další havárie, a to nejen jaderné. Nejčastěji se objevovaly teroristické útoky 11. září 2001.

Dalším opakovaným tématem byly války, nejčastěji tedy všeobecně první i druhá světová, konkrétní události s nimi spojené či jiné války.

Za zmínku stojí také konspirační teorie, které by respondenty zajímaly. Bohužel o takových tématech je těžké udělat ucelený obraz jakoukoliv formou z naprosto logického důvodu, takové teorie nelze nijak potvrdit a o navržených místech by se dalo pouze debatovat.

Často padaly také návrhy na události, které se odehrály na našem území. Podle respondentů by měly další generace znát historii místa, ze kterého pochází. Proto často doporučovali konkrétní roky, kdy se odehrály např. klíčové situace pro ČSSR, konkrétní události až po velmi obecné odpovědi typu „celková historie našeho státu“.

Některá témata by možná neměla přesah do dalších zemí jako Černobyl (který více či méně ovlivnil celou planetu) a není zde takový potenciál jako měl právě poslední počin o Černobyli. Záleží tedy na tom, jaká by měla být cílová skupina, pro koho by tato díla měla být a co by měla předat.

Spousta události se již v zábavním průmyslu promítla. Na postižených místech jsou památníky, možné prohlídky a další turistické atrakce. Natočily se filmy či dokumenty, sepsaly paměti i beletrie s těmito tématy v pozadí ať už více či méně. Množství událostí

ke zpracování se tedy nabízí spousta. Typů zpracování také. Dotazníkové šetření dokázalo, že lidé raději přijímají informace pasivně formou filmů či seriálů, případně dokumentů. Sami si nechtějí tolik věcí dohledávat a líbí se jim ucelené dílo, které je s problematikou či událostí obeznámí. Přesto, pokud je už dílo zaujme jsou ochotni si dohledávat po zhlédnutí či přečtení další informace, ověřit si jejich pravdivost a zajímat se dále. Samozřejmě by bylo při realizaci nového projektu dobré mít početnější vzorek respondentů a šetření by pro inspiraci mělo být jistě detailnější.

13 ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI

Praktická část byla rozdělena do tří dílů. První, a tou nejdůležitější částí, byla mediální analýza, ve které byly v předem určeném období sledovány čtyři druhy periodik. Všechny články byly pročteny, detailně analyzovány a ty klíčové zmíněny v práci. Ukazovaly černobylský výbuch převážně jako situaci, která se stala a není třeba se ničeho obávat, nemá mít žádné následky a lidé se jí nemají vůbec zabývat. Bohužel to nebyla úplná pravda. Pokud by byly zkoumány pouze články aktuální v době výbuchu, mohlo by se říct, že situace byla v pořádku a bezproblémová. Protože byl ale vzorek daleko širší a zasahoval do deseti let po výbuchu, postupem času se začínala odhalovat pravda o informovanosti obyvatel ČSSR. Po pádu režimu začalo vyplouvat na povrch spoustu informací, kritik a uvědomění, které předtím zkrátka nebyly zveřejňovány. Evidentně byly informace vypouštěny se zpožděním, ne úplné a často i nepravdivé. Rozhovory s odborníky měly po výbuchu uklidnit veřejnost, obsahem často bylo ujišťování, že situace je pod naprostou kontrolou a na našem území nemusely být prováděny žádná velká opatření. Oproti jiným evropským zemím se i zpětně ukázalo, že např. radioaktivní mrak opravdu nezasáhl velkou část republiky, stejně tak nemusely být požívány jódové kapsle, jako tomu bylo v jiných zemích. Tyto realie však tisk vyvracel, a naopak kritizoval západ, který se údajně snažil situaci z politického hlediska využít a měl pošpinit Sovětský svaz. Skutečné následky, pravdy a celistvé informace se lidé dozvěděli až o mnoho let později.

Druhou částí bylo dotazníkové šetření, které se ale prolínalo s mediální analýzou a mohlo tak doplnit spoustu informací ke konkrétním článkům. V otevřených odpovědích se respondenti často rozepsali a vypověděli tak velké množství informací, které reflektovalo dobu po výbuchu, jejich pocity, zkušenosti, chování, emoce. Lidský faktor dal analýze nový rozměr a pomohl tak pochopit celkový obraz doby. Některé články korespondovaly s odpověďmi respondentů. Dotazníkové šetření bylo rozvětveno tak, aby se mohla vyjádřit nejen generace pamětníků této události, ale i ti, kteří výbuch nezažili. Tady se ukázala znalost problematiky velmi dobrá, každý znal základní informace o výbuchu, mnohdy se respondenti dokázali i detailněji rozepsat, a to nejen o výbuchu samotném, co mu předcházelo či jeho následcích, ale také o informovanosti, respektive neinformovanosti obyvatel. Někteří tyto znalosti získali díky přednáškám, knihám i audiovizuálním dílům, nejčastěji byl zmiňován poslední počín na toto téma, seriál HBO, Černobyl.

Poslední část odpoví i na druhou výzkumnou otázku, ta zní následovně: Jak je černobylská havárie využívána v zábavním průmyslu, konkrétně v audiovizuálních dílech?

Pro tuto část bylo vybráno ze všech děl pět. Ta se lišila jak roky vydání, tak i zeměmi, ve kterých byla díla produkována, aby zde byly poukázány různé druhy pohledu na katastrofu. Ukázalo se, že katastrofická událost může být zasazena do všech možných žánrů, od mrazivých dokumentů až po milostné příběhy, kde je situace upozaděna. Dále je možné i zde vidět různé pohledy – ukrajinský dokument výbuch i po dvaceti sedmi letech dokázal bagatelizovat a upozadit, upřednostnil naopak příběh dvou milenců. Poslední počín z kooperace americké a britské produkce je pro změnu velmi objektivní, obsahuje spoustu pravdivých informací a bez příkras popisuje objektivně výbuch takový, jaký skutečně byl. Spoustě lidem pomohl zorientovat se, doplnil jim informace o výbuchu a rozproudil spoustu diskusí, díky kterým se Černobyl znovu řeší, a to nejen mezi lidmi, kteří si situaci pamatují, ale i mezi mladšími, kteří se o ni zajímají, chtějí se dozvědět více a používají kritické myšlení k utvoření si vlastního názoru, zároveň si uvědomují, jak manipulovala média obyvateli ČSSR a realistický postoj zaujali i při sledování minisérie Černobyl, kde si dohledávali nepravdivé prvky, které byly do dokumentu vloženy ať už pro lepší pochopení problematiky či pouze pro přidání dramatické linky.

Lidé se o historické události zajímají, často ale pasivní formou, tedy sledováním seriálů či filmů, kdy si po zhlédnutí dohledávají další informace a snaží se své znalosti o problematice prohloubit.

13.1 Zodpovězení VO

Odpovědi na výzkumné otázky již částečně vyplývají ze závěru.

VO1: Jak moc se slučuje mediální obraz události s realitou?

Z analýzy je patrné, že se mediální obraz s realitou slučoval pouze částečně. Jak již bylo několikrát řečeno, informace byly vypouštěny pozdě, neúplně a někdy i velmi pokřiveně. Lidé v té době netušili, jaké následky havárie způsobila a jak se to jich samotných dotkne. Několikrát se objevila v člancích kritika západním zemím, jejichž články ale byly co do pravdivosti pravdivější než ty, které se vyskytovaly v českých periodikách. Bohužel se pravda začala odkrývat až po letech, kdy média postupně odhalovala nové a nové informace, které byly v době výbuchu zatajovány.

VO2: Jak je černobylská havárie využívána v zábavním průmyslu, konkrétně v audiovizuálních dílech?

Ukázalo se, že havárie byla v audiovizuálních dílech využívána hojně a velmi rozmanitě – objevovala se ve filmech, seriálech i minisériích, a to napříč žánry. Do problematiky se pouštěli režiséři mnoha zemí a podle toho také často výsledky vypadaly – autenticita, pravdivost, nebo naopak bagatelizování a odsouvání výbuchu na druhou kolej, upřednostňování mileneckých problémů nad havárii apod. Kvalita výstupů se diametrálně liší, každé dílo si ale našlo své diváky a vždy alespoň minimálním způsobem diváka s problematikou seznámilo. Nejlépe se to povedlo Černobyli z dílny HBO, který rozdmýchal diskuze a otevřel znovu toto téma.

III. PROJEKTOVÁ ČÁST

14 ZÁKLADNÍ INFORMACE A VÝBĚR UDÁLOSTI

14.1 Úvod

Výběr události bude uskutečněn na základě odpovědí z dotazníkového šetření. Dle výsledků konkrétních otázek z tohoto šetření bude vyplývat projekt, který je rozdělen do několika druhů zábavního průmyslu. Ty druhy, které byly zmíněny v teoretické i praktické části se promítnou i v projektové části.

Navrženo bude audiovizuální dílo, a to seriál, film, ale i krátká videa, která respondenti v šetření zmiňovali také. Dále knižní podoba a její náplň a posledním návrhem bude využití turismu a programu s ním spojeným. Návrhy budou vycházet z preferencí respondentů dotazníkového šetření a také z předchozí analýzy audiovizuálních děl. Ke každému médiu bude navrženo několik tipů, ať už se jedná o jejich provedení, žánr, formu apod. Tipy mohou vyjít z předchozí argumentace o konkrétním médiu a poté pro něj budou vybrány nejadekvátnější možnosti.

14.2 Argumentace při výběru

V první řadě je důležité zvolit si vhodnou událost, o které by se lidé chtěli dozvědět. Výběr bude uskutečněn z odpovědí respondentů, kteří mohli navrhnout libovolnou událost, o které by se chtěli dozvědět více.

V praktické části byly návrhy pro lepší přehlednost uspořádány do několika skupin. Několik respondentů by uvítalo nová díla z dob starověku či středověku, konkrétně se opakoval Egypt či ucelené dějiny starověku a středověku. Jedná se však o velmi široká témata, kterým by bylo potřeba věnovat mnohem větší rozsah, než je možné v této projektové části práce.

Oblíbenými odpověďmi byly konflikty, války a konkrétní události probíhající v průběhu válek. Často se opakovala první a druhá světová válka. Poté se objevily ale války mezi státy či občanské, a to napříč světadíly. Japonsko s Čínou, občanská válka v Kambodži, válka ve Vietnamu. Z dalších událostí, které probíhaly i např. během válek se objevovaly události jako vylození v Normandii, pád Berlínské zdi nebo operace Paper clip. O tomto tématu jako by se ale v poslední době roztrhl pytel, a i v současnosti stále vychází obrovské množství knih, které se týkají nejen obecných informací o událostech, ale právě i konkrétních milníků z nejrůznějších pohledů, velmi často se nyní objevují např. knihy z prostředí koncentračních

táborů. Vzhledem k velkému množství knih i filmů zabývajících se těmito událostmi nebude vybráno ani válečné téma.

Dále byly v menším množství zmiňovány nejrůznější osobnosti, o kterých by se respondenti rádi dověděli více informací. Mezi ně patří úmrtí Kennedyho či princezny Diany, poprava manželů Rosenbergových (kteří by stejně tak mohli patřit i do předchozí skupiny, jelikož se jedná o případ z druhé světové války), ale i život Anny Boleynové či všech našich prezidentů. I o těchto osobnostech však informace dohledatelné jsou, a protože se tematicky velice nepodobá katastrofické události, nebude zvoleno.

Návrhy byly i na konspirační teorie typu Area 51 či bájná Atlantida. Jsou to jistě zajímavá témata, bohužel, jedná se pouze o teorie, které není možné nijak potvrdit ani vyvracet.

Předposlední skupinou jsou události, které se staly na našem území – Sametová revoluce, komunismus a jeho pád, zával v Dukle či jedna z novějších zmíněných událostí, povodně, které Česko zasáhly v roce 2002. Aby si byly ale události tematicky podobné, bude zvolena historická katastrofa Černobyli nejpodobnější.

Ta je vybrána z poslední zmiňované skupiny katastrof. V této skupině bylo nejčastěji zmiňováno např. 11. září, zkáza Pompejí či Titanic. Nakonec však zvolená situace bude totožná s Černobyli, a to havárie v Pensylvánské jaderné elektrárně Three Mile Island.

14.3 Three Mild Island, Pensylvánie

Již v teoretické části byla havárie ve stručnosti představena. Událost na ostrově Three Mile Island u města Harrisburg proběhla 28. března 1979, tedy sedm let před Černobyli. V ranních hodinách došlo k poruše ventilu a výpadku čerpadel pohánějících vodu v chladícím okruhu. Zastavila se turbína a přerušila se výroba elektřiny, přestože se voda v reaktoru stále ohřívala. Dle zdrojů i zde byla chyba způsobena člověkem, konkrétně předchozí směna zapomněla otevřít ručně ovládaná šoupátka. Dále dispečerů omylem odpojili záložní chladicí systém, což se zpočátku zdálo jako malá věc, která ale dokázala velmi rychle eskalovat. Do osudu zasáhlo také několik technických nedostatků, a to zřejmě i z důvodu rychlého uvedení reaktoru do provozu. Několik následujících kroků včetně těchto chyby způsobilo narůstání teploty v aktivní zóně a zaseknutí ventilu regulujícího tlak. Na tyto problémy se přišlo až po dvou hodinách, celková snaha dostat druhý blok pod kontrolu trvala dvanáct hodin. Reaktor se sice částečně roztavil, začala také stoupat úroveň

radiace, ale protože provoz byl obnoven včas, nedošlo k tak velkým škodám, ke kterým by případně mohlo dojít a nikdo při této havárii nepřišel o život.

To, v jakém čase a množství byly informace podávány je komplexní práce, která by si vyžadovala další výzkum. Ve srovnání s Černobylem ale západ okamžitě reagoval na možná rizika jako je stoupající radioaktivita v ovzduší a guvernér Thronburgh přistoupil k evakuaci přibližně tří a půl tisíce dětí a těhotných žen, které žily v okruhu osmi kilometrů od elektrárny. Dalších 140 tisíc lidí opustilo své domovy ze strachu a zcela dobrovolně. Zde je tedy jasně vidět rozdíl v celkovém přístupu jak vlády, tak lidí samotných.

Co se týče rozsahu poškození, uvádí se, že poškození aktivní zóny v Pensylvánii je velmi srovnatelné s Černobylem. Dekontaminace areálu začala až na konci osmdesátých let, dříve totiž nebyla radiace na takové hladině, kdy by se mohlo s místem jakkoli operovat. Rozsah škod se mohl začít ověřovat až od roku 1982, dekontaminace trvala do roku 1993. Při havárii bylo roztaveno asi 60 % aktivní zóny tlakovodního reaktoru.

Ohledně informovanosti se zmiňuje obrovská panika, která byla vyvolána televizními reportéry. Ti se ještě v den havárie dožadovali vysvětlení a vysílali záběry do všech televizí. Viceguvernér se však naopak snažil lid uklidnit a vystoupil s proslovem, že je situace pod kontrolou a radiace nijak nezasáhla do ovzduší. I ten se však dozvěděl, že to nebyla tak úplná pravda, i proto v něm lidé ztratili postupem času důvěru. Sám nařknul vedení elektrárny z šíření nepravdivých informací a své stanovisko po zjištění ještě toho dne změnil. V roce 1979 se lidé začali do svých bydlišť znovu vracet, tehdejší prezident, Jimmy Carter, osobně elektrárnu navštívil a snažil se demonstrovat bezpečný návrat do těchto míst. Až jeho výstup uklidnil paniku, která panovala mezi tehdejšími obyvateli. (Pět největších jaderných katastrof světa, 2018)

Lze zde pocítit jisté souvislosti mezi Černobylem a touto havárií, přestože Three Mile Island si nevyžádal žádné oběti. Po dvou zmíněných haváriích a následných demonstracích, kdy se protestovalo proti výstavbě dalších jaderných elektráren se postupně opravdu prudce jejich stavění snižovalo.

15 ZPRACOVÁNÍ 1: AUDIOVIZUÁLNÍ PODOBA

Audiovizuální díla na téma této havárie jsou mnohem obtížněji dohledatelná, na českých filmových databázích, ani dle klíčových slov není možné najít několik děl, která například na IMDb dohledatelná jsou. Jedná se o dokument Meltdown, dále hororový snímek Caustic Zombies či např. Knocking on the Devil's door: Our deadly nuclear legacy, což je dílo popisující nejen Three Mile Island, ale i Černobyl či Fukušimu. První zmíněný dokument se vysílal v roce 2006 na ČT2, není však na webových stránkách dostupný ke zpětnému přehrání.

I dle výsledků dotazníkového šetření se tato událost nabízí potenciálním divákům ke zpracování filmu či seriálu.

15.1 Film / Seriál

15.1.1 Film

Film by se rozhodně měl zabývat objektivně celou situací a děj by neměl být nijak dramaticky nafukován, naopak by měl divák dostat reálný obraz celé situaci tak, aby pochopil, co se v brzkých ranních hodinách v elektrárně stalo, jaká pochybení nastala a jak celá havárie proběhla.

15.1.2 Cílová skupina

Pro všechna níže zmíněná díla by měla být cílovou skupinou široká veřejnost. Záležet by zde nemělo na věku či pohlaví a odbornost by zde také neměla hrát roli. Díla by měla být vytvořena zkrátka tak, aby jim dokázal porozumět i laik a díky tomu se mohl seznámit s událostí, o které se dodnes tolik nemluvílo. Primárně jsou díla tedy navrhovaná pro širokou veřejnost, druhou cílovou skupinou by mohli být např. studenti, kteří mohou využít materiál ke studiu jak ve škole, či vlastnímu, pokud by se o tuto událost chtěli více zajímat.

15.1.3 Režie

Je ke zvážení, jaká země by měla být tou, která bude stát za režii filmu. Pokud by byl z dílny Američanů, mohlo by dojít k subjektivnímu zbarvení některých informací. Je však jisté, že oproti dobovým dokumentům, kdy lidé neměli tolik zdrojů jako dnes, by se subjektivizace nesesetkala u publika s velkým úspěchem. I z dotazníkového šetření vyplynulo, že se respondenti raději podívají na dílo, které je podle pravdy spíš, než aby byl děj

vymyšlený. Pro udržení divákovy pozornosti můžou být přidány jisté dramatické prvky, které upoutají jeho pozornost a třeba i rozvíří diskuse, stejně jako se to povedlo HBO s Černobylem. Důležité je, aby se ústřední dějová linka příliš neohýbala a držela se faktů.

15.1.4 Žánr

K zamyšlení je, jaký žánr filmu zvolit. Po rešerši již existujících děl by měl být vyloučen hororový film, kdy vzhledem k situaci není nejspíš úplně vhodné zasazovat do prostředí elektrárny jakékoliv nadpřirozené bytosti, jako tomu bylo u snímku *Caustic zombies* s ožvlými mrtvolami. Film by se měl držet při zemi a dramatické lince by zkrátka neměly pomáhat jakékoliv mytologické bytosti. Vzhledem k druhu události by neměl být zvažován ani žánr komedie. Přestože během havárie nikdo nepřišel o život a obyvatelé nebyli nijak závažně zasaženi, je potřeba zanechat události jakýsi respekt. Nebylo by ani vhodné situaci zlehčovat, bagatelizovat nebo ohýbat pro přínos humorných prvků. Historický film se vyznačuje vzdálenějšími obdobími, např. Řecko, Řím. Protože se událost nestala zase tak dávno, je asi brzy na to označovat potenciální dílo za historický film. Žánr drama by k události mohl sedět, rozhodně by ale záleželo na provedení. Pro srovnání, snímek *Motylki* pojednávající o páru, kde je upozaděn výbuch Černobyly, je také zařazen jako drama. Tento typ dramatu však není v konkrétním případě velice preferován. Pokud by měl film pojednávat přímo o havárii, neměl by být stažen do pozadí a už vůbec by nemusel obsahovat dějovou linku věnující se mladé lásce v takovém provedení, které bylo zachyceno ve zmíněném ukrajinském dramatu. Proto by muselo být se žánrem operováno s respektem k události, žádným přehnaným přidaným prvkům by se nemělo příliš holdovat.

15.1.5 Závěrečné poučení odborníků

Mohlo by být také užitečné, kdyby se na konci díla vyjádřili i odborníci, ať už formou diskuse, rozhovoru, či jen krátkého vstupu jich samotných, kde by byl děj celé havárie včetně jejich následků a současné situace shrnut do několika minut. Lidé můžou mít po zhlédnutí těchto typů děl pocit, že jaderné elektrárny nepřinášejí nic dobrého a představují pouze hrozby a rizika pro planetu v podobě rizik, která mohou nastat i díky lidskému faktoru, jak se již v historii několikrát ukázalo. Určitě by proto stálo za zmínku několik pozitivních skutečností, které nejen tuto havárii následovaly. Např. poučení lidu a vylepšování jaderných elektráren, aby se podobným rizikům předcházelo a pokud už by se nějaký problém objevil, nedosahoval by tak velkých škod nebo rizik pro okolí, ať už samotné zaměstnance elektrárny

nebo obyvatele žijící v blízkém okolí. S těmito a určitě i dalšími pozitivními výstupy by bylo dobré pracovat a představit je publiku.

15.1.6 Seriál

V případě seriálu by měly být žánr a předchozí zmíněné argumenty zachovány podobně jako u filmu. Návrhem je krátká minisérie, která diváka neunudí, ale zároveň mu předá v detailech vše důležité k celkové problematice, proto by mohla být rozdělaná do několika dílů. Zde je na pováženou zamyslet se na cílovou skupinu, které by měla být minisérie určena. Z dotazníkového šetření vyplývá, že lidé by se sami na další katastrofickou událost pojatou formou seriálu či filmu podívali, někteří by však sami dílo nezhlédli, jsou ale pro jeho vznik, např. z edukačního hlediska – pro studenty apod. Na tento postřeh je dobré navázat, určitě by bylo vhodné, aby mohla být minisérie vysílána ve školách, kde by mohla být událost zpestřením a zajímavým učebním materiálem. Otázkou zůstává, zda by měla být minisérie pojata spíše odborně a cílovou skupinou by tak byli studenti konkrétního oboru, nebo by měla být stejně jako Černobyl událost vysvětlena i zjednodušenou formou pro širokou veřejnost. Přikláněno je ke druhé variantě. Časově by ale mohl být každý díl vtěsnán do 45 minut, aby byl zaprvé pro diváka dobře stravitelný, nebyl zbytečně zdlouhavý a zároveň mohl být promítán ve školách tak, aby se vešel do vyučovací hodiny.

15.2 YouTube videa

Další preferovanou formou získávání informací o katastrofických událostech byla krátká YouTube videa, která nezaberou příliš času, ale dokážou v dostatečném časovém měřítku seznámit diváky ve stručnosti s danou problematikou. V těchto krátkých videích by se měla dramatická linka upozadit a videa by měla být zaměřena spíše na klíčové události, bez dalších přidaných prvků. Je jistě jednodušší udržet divákovu pozornost u kratšího díla než u předchozích zmiňovaných.

Jednotlivými videi by mohli provázet odborníci dané problematiky, ale také např. pamětníci, kteří stále žijí a stejně jako respondenti dotazníkového šetření by mohli obsah obohatit svými zkušenostmi a vzpomínkami. Odborníci by situaci realisticky popsali a vysvětlili by, co se v elektrárně stalo, veškeré příčiny i následky. Formou krátkých přednášek či možná pro zajímavější provedení např. rozhovorů by se veřejnost seznámila konkrétněji s celkovou problematikou. Každý díl (pokud by se jednalo o sérii videí) by mohla uvádět jiná osobnost, podle její role by také byl určen děj a tón celého dílu. Ať už by šlo o odbornější popis celkové

situace, nebo o vyprávění obyvatel, kteří bydleli poblíž a výbuch prožili. Stejně tak by mohlo být zajímavé získat pohled některého z reportérů či novinářů, kteří by mohli uvést celou událost zase z jejich pohledu. Videá by mohla být doplněna o dobové záběry či animace, které by ilustrovaly, co se v reaktoru stalo pro lepší představu diváka. Díky diverzitě vypovídajících osob ve videích by docházelo k objektivizaci. a přestože by zde mohli mít lidé na základě rolí jiné názory, dohromady by videá utvořila celkový obraz té doby, jak na situaci reagovaly jednotlivé skupiny lidí, od odborníků až po neznalé obyvatele.

16 ZPRACOVÁNÍ 2: KNIŽNÍ PODOBA

Literárních žánrů je stejně jako těch filmových obrovské množství.

Již existujících knih opět, stejně jako audiovizuálních děl, není tolik. Těžko se budou hledat knihy přeložené do češtiny, které tuto havárii zmiňují.

16.1.1 Autor

Autor by měl být jistě s problematikou dobře seznámen. Kniha je médium, do kterého je možné vtěsnat mnohem více informací a lze zde rozvinout detaily čteněji než v audiovizuálním díle. Délkou by však neměla ztratit na své poutavosti. Je dobré skloubit autora, jehož díla jsou čtivá, ale zároveň bude kniha dostatečně odborná, nejlépe opět tak, aby zaujala širokou veřejnost a mohly se o této události rozvíjet rozsáhlejší debaty než doposud, kdy zdrojů není příliš.

Autor může spolupracovat s odborníkem, což je dnes běžnou praxí a např. pomocí rozhovorů a výpovědí dokážou společně vytvořit čtivé dílo, které si ale udrží svou odbornou a realistickou podobu a pravda nebude nijak ohýbána např. z důvodu neznalosti a neodbornosti autora.

16.1.2 Žánr / Děj

S tím souvisí také žánr. Může se, jak bylo zmíněno, jednat rozpravu odborníka a autora knihy. I zde je hlavní preferencí předat veřejnosti událost takovou, jaká byla, tedy bez příkras, ale zároveň ne s přehnaně negativním tónem.

V historických událostech se lze často setkat s memoáry či různými rozhovory s těmi, kteří situaci prožili, pamatují si ji a jsou o ni ochotni něco vypovědět. Díky těmto zdrojům by bylo zřejmě možné vytvořit jakousi sbírku pamětí. Ty by odborné naopak nemusely být vůbec, mohly by se zaměřovat na každého jednoho člověka, který by byl ochotný do knihy svými postřehy přispět a citlivě tak popsat hrůzy, kterými si obyvatelé okolních měst jistě mohli procházet. Dílo by bylo zaměřeno na fakta, ale také na emoce, které se k takovýmto zpovědím jistě hodí.

V současnosti se také často objevují romány, které jsou zasazeny do konkrétní historické události a hlavní postavy se tak často setkají s osudem spojeným právě událostí, která zamíchá s dějem a jejich životy. Osobním názorem je, že do knih se románové provedení hodí více než do filmového. Je to však osobní preference, na které se lidé nemusí shodovat.

Posledním návrhem v knižní podobě tedy bude román, který však havárii neupozadí, ale bude naopak hrát klíčovou roli v ději. Mohlo by se jednat o vhled do příbuzenského, rodinného, případně i milostného vztahu, kde jedna z ústředních postav může být např. zaměstnaná v místní elektrárně či s ní může být jinak spojená. Havárie bude autenticky zasahovat do příběhu. Dílo může být sepsáno z pohledu několika postav, ty budou společný jmenovatel, tedy havárii. Jejich osudy se mohou střetnout v jisté části knihy, postupně se dějově mohou doplňovat a čtenáři tak utvořit celkový pohled doby z několika úhlů pohledu. Ani při tomto žánru se ale nemění skutečnost, kdy by měl autor znát danou problematiku a dokázat ji tak čtenáři realisticky podat.

17 ZPRACOVÁNÍ 3: TURISMUS

17.1 Bezpečnost

Lidé se po letech do místa Harrisburg vraceli a stěhovali zpátky. Dnes bydlení v této oblasti údajně nemá být nijak nebezpečné a nejsou zde ani následky havárie, např. v podobě stále zvýšené radiace, jako tomu je i v současnosti v některých částech Černobylu. Proto je možnost návštěvy místa realizovatelná, nemělo by zde hrozit žádné nebezpečí. Možností, která se nabízí nejvíce, je začít zde pořád prohlídky.

17.2 Prohlídka

V místě výbuchu se nekonají žádné prohlídky, turistům zde na ostrov mimo jiné není ani povolen vstup. Stavbu je v tuto chvíli možné si prohlédnout pouze z cesty. Aby nebyla tato situace nijak narušena, mohly by se tedy pořádat krátké okružní jízdy, při kterých by průvodci ve stručnosti objasnili, co turisté právě vidí. Pro turisty samotné může být tato forma návštěvy příjemnější a dostupnější, nemusí se totiž bát jakéhokoliv zásahu radiací, což je názor, který se v dotazníkovém šetření u Černobylu objevoval – ti z respondentů, které tento druh turismu zajímá, by se často do takových míst nevydali právě kvůli bezpečnosti. V tomto případě by bylo jasně uvedeno, že se jedná o zcela bezpečnou cestu spíše edukativního původu než zábavního. V porovnání se zájezdem do Černobylu, který někteří z respondentů považují jako neúctu, kde nejen na následky, ale i na místě několik lidí zemřelo, nyní zde lidé chodí s dozimetry, může být Three Mile Island této kritiky ušetřen.

Aby se nejednalo pouze o krátkou jízdu, kterou by mohli lidé samozřejmě absolvovat i ze svého auta, byl by zde průvodce, který by uváděl turistům fakta o celé havárii. Cesta by byla spojená se zážitky, které by mohly být rozděleny do několika možností. Takové balíčky by se mohly obměňovat a nalákat tak turisty v případě zájmu i k opakovaným návštěvám. Zahrnovaly by kromě projížďky také doprovodný program.

17.3 Doprovodný program

Místo by si mělo zachovat svůj respekt a nemělo by být využíváno k masovým akcím. Pokud by přístup přímo do areálu elektrárny nebyl ani nadále zprovozněn, mohlo by být ve městě otevřeno turistické centrum. V něm by se veškerý program odehrával, a také by se jednalo o místo, ze kterého by vyjížděly autobusy na prohlídku.

Mohly by zde být promítány záběry z celé události, případně dokumenty, které o události již vznikly.

Dále by mohlo být pro turisty zajímavé vytvořit pomocí virtuální reality prohlídku po celém areálu. Vynahradila by se tak turistům absence možnosti podívat se přímo na ostrov samotný. Prostory elektrárny by si lidé mohli sami „procházet“ a seznamovat se tak s jejími jednotlivými částmi. Bylo by možné naprogramovat virtuální prohlídku tak, aby lidé viděli elektrárnu před samotnou havárií, ale i po ní.

Posledním návrhem jsou tematické přednášky odborníků, kteří mohou širokou veřejnost seznámit s jadernou energetikou, jejich konkrétní prací a havárií. Jak již bylo řečeno výše, bylo by dobré lidem vysvětlit jadernou energetiku nejen jako špatnou věc pro lidstvo, při které hrozí velká rizika, ale naopak by měli vysvětlit poučení z těchto havárií a jejich přínos, tedy zvýšení bezpečnosti, vyhýbání se těmto rizikům apod.

Přednášky odborníků na různá témata by mohly být provozovány opakovaně a v pravidelných intervalech.

17.4 Upomínkové předměty

Pro turisty by mohly být v centru připraveny drobné upomínkové předměty. Mohly by se zde prodávat běžné suvenýry, jako jsou magnety, pohlednice, záložky do knih, klíčenky či nějak zajímavě provedené turistické známky. Samozřejmě se nabízí také textilní výrobky – trička, mikiny či kšiltovky a další.

ZÁVĚR

O historických událostech se hovoří i po letech, obzvlášť pokud se jako v případě Černobylu objeví poutavě zpracovaný seriál, který dokáže zájem o událost znovu probudit a rozvířit spoustu diskusí.

Teoretická část měla za úkol zahrnout a vysvětlit základní marketingové pojmy, ale i ty, které se historických událostí a pojmů spojených s nimi, týkají. Bylo zde také zmíněno několik největších havárií, které více či méně zatřáslly s planetou a s jejichž následky se budou muset potýkat i další generace.

Praktická část pomocí mediální analýzy poukázala na skutečnost, že ne každý článek v novinách byl servírován široké veřejnosti podle pravdy. Lidé byli médií manipulováni a pokud neměli sami známé v oboru či v něm nepracovali, nedokázali si představit skutečnou velikost následků, které výbuch v Černobylu způsobil.

Kombinací mediální analýzy a dotazníkového šetření, kterého se účastnili i pamětníci události se tak vytvořil objektivní obraz doby a byla zodpovězena první z výzkumných otázek, kdy se mediální obraz často dokáže s realitou více či méně rozcházet, z počátku analyzovaného období spíše více. Pravda se začala i ve vybraných periodikách odhalovat až postupem času.

Ukázalo se také, že spousta audiovizuálních děl, která byla výbuchem inspirována, dokáže být žánrově velmi odlišná a celou událost popíše s diametrálními rozdíly. Zatímco Ukrajina dokáže výbuch naprosto upozadit a bagatelizovat, upřednostní mladý naivní pár a jejich život, poslední počin ve spolupráci Spojených států a Anglie naopak surově a bez jakýchkoli příkras v několika dílech vysvětlí celou problematiku, včetně následků, kdy již v prvních minutách děje reaktor vybuchne a úplně se tak vymaže zdlouhavé uvádění do děje.

V této části práce se také odpovědělo na druhou výzkumnou otázku, kdy byla černobylská havárie využívána v zábavním průmyslu hojně, a to nejen v audiovizuálních dílech, kterým se práce věnuje, ale také v turismu či knihách. Možnosti se štěpí, není problém dnes navštívit Černobyl a vidět následky neštěstí na vlastní oči. Lidé tato místa, byť jsou opředena smutnými událostmi, zajímají a rádi je navštíví, stejně tak, jako se o nich něco dozví, ukazuje se však, že nejčastěji z relevantních zdrojů. Pokud jim něco nesedí, rádi si pravdivost informací ověří, a to je velká změna a možnost, kterou generace před námi v takové míře, jako mají lidé dnes, neměly.

Protože se v dotazníkovém šetření v návrzích objevovala obrovská škála událostí, o kterých by se lidé rádi dozvěděli více, bylo potřeba vyargumentovat, která z událostí bude vzhledem k této práci nejvhodnější, s čím bude nejvíce korespondovat a zda je vůbec možné ji více představit široké veřejnosti. Proto byly vyloučeny např. konspirační teorie. Výběr nakonec padl na velmi podobnou událost, a sice další z pěti největších výbuchů jaderné elektrárny, Three Mile Island. Pro srovnání a také konfrontaci východu a západu byla vybrána právě tato událost. Ukázalo se, že i zde nebyli lidé seznámeni s problematikou úplně podle pravdy. Konkrétnější informace jsou však na další výzkum, další práci, na níž v této diplomové práci už nemohl být prostor.

V projektové části bylo tedy nastíněno několik návrhů k zamyšlení, týkajících se typů zábavního průmyslu, které se v práci postupně objevovaly, ať už se jednalo o knihy, seriály, filmy či dokumenty anebo samotný turismus, kde se ukázal právě zájem o cesty na místa činu, přestože se vždy nejedná o veselé události.

Ke každému z těchto typů bylo navrženo několik možností, jak širokou veřejnost obohatit o informace k události, jejíž zdroje jsou často obtížně dohledatelné.

Jisté je, že zábavní průmysl může dopomoci lidem ke znovuprobuzení zájmu nejen o historických katastrofických událostech, které byly zkoumány v této diplomové práci. Musí se však pamatovat na pravdivost a způsob provedení, který širokou veřejnost zaujme a rozvíří tak diskuse dalších událostí, stejně jako se to povedlo Černobyli. Lidé zájem mají a projevují jej, je už jen otázkou, jaké události jim dále představit, přiblížit a v jakém provedení to bude, aby byla udržena pozornost široké veřejnosti i u netradičnějších či ne vždy veselých událostí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.
- [2] BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-217-6.
- [3] FORET, Miroslav. *Marketingová komunikace*. 3., aktualiz. vyd. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3432-0.
- [4] JEŽEK, Vlastimil a Jan JIRÁK. *Média a my*. V Praze: Akademie múzických umění, 2014. Management umění – umění managementu. ISBN 978-80-7331-304-3.
- [5] JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6.
- [6] JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.
- [7] KERRIGAN, Finola. *Film marketing – second edition*. Oxon: Routledge, 2017. ISBN 978-1-138-01135-3.
- [8] MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Přeložil Miloš CALDA. Praha: Mladá fronta, 2011. Strategie. ISBN 978-80-204-2409-9.
- [9] MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozšíř., a přeprac. vyd. Přeložil Hana LOUPOVÁ. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.
- [10] MICHAŁEK, Bolesław. *Film: Umění ve vývoji*. 2. dopl. vyd. Praha: Panorama, 1980. ISBN 11-026-80.
- [11] PŘIBOVÁ, Marie. *Marketingový výzkum v praxi*. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-299-9.

- [12] SCHELLMANN, Bernhard. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba: [úvod do praxe]*. Přeložil Libuše STAŇKOVÁ, přeložil Libuše JARCOVJÁKOVÁ, přeložil Pavel POP. Praha: Europa Sobotales, 2004. ISBN 80-86706-06-0.
- [13] SOLOMON, Michael R., Greg W. MARSHALL a Elnora W. STUART. *Marketing očima světových marketing manažerů*. Brno: Computer Press, c2006. Business books (Computer Press). ISBN 80-251-1273-X.
- [14] STEIN, Andi a Beth Bingham GEORGES. *An introduction to the entertainment industry*. New York: Peter Lang, c2009. ISBN 1433103400.
- [15] SVĚTLÍK, Jaroslav. *MARKETING cesta k trhu*. 4. upravené vyd. Praha: VŠPP, a. s. 2018. ISBN: 987-80-86847-81-8
- [16] SVOBODA, Matěj. 2012. *Marketing a reklama v zábavním průmyslu*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta univerzity Karlovy v Praze. Vedoucí práce: doc. Ing. Josef Vlček, CSc.
- [17] TAHAL, Radek. *Marketingový výzkum: postupy, metody, trendy*. Praha: Grada Publishing, 2017. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0206-8.

Elektronické zdroje:

- [18] „Americký Černobyl. Nejhorší jaderná havárie na území USA.“ In: echo24.cz [online] 28. 3. 2019 [cit. 15-02-2020] Dostupné z: <https://echo24.cz/a/Sk27J/americky-cernobyl-nejhors-i-jaderna-havarie-na-uzemi-usa>
- [19] 5 největších jaderných katastrof světa. In. usetreno.cz [online] 26. 4. 2018 [cit. 2020-07-19]. Dostupné z: <https://www.usetreno.cz/nejvetsi-jaderne-katastrofy/#gref>
- [20] 60 let od třetí největší jaderné havárie. In. ct24.cz [online] 29. 9. 2017 [cit. 20-01-2020] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2257033-60-let-od-treti-nejvetsi-jaderne-havarie-vybuch-na-urale-sovetsky-svaz-tajil>

- [21] Box Office History for Rocky Movies © 1997-2020 In. The Numbers [online] [12-11-2019]. Dostupné z: <https://www.the-numbers.com/movies/franchise/Rocky>
- [22] Co zapříčinilo třetí největší jadernou nehodu? In. Nasregion.cz [online] 16. 6. 2019 [cit 15-02-2020] Dostupné z: <https://nasregion.cz/co-zapricinilo-treti-nejvetsi-jadernou-nehodu-kystymska-katastrofa-byla-zverejnena-az-po-30-letech-a-presne-cislo-obeti-nezname-ani-dnes-111022/>
- [23] CUNNINGHAM, John M. Golden Globe Award. In. Encyclopedia Britannica.com [cit. 2020-5-1]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/art/Golden-Globe-Award>
- [24] Černobylská havárie a její průběh. In: chernobylzone.cz [online] 21. 11. 2012 [cit 16-02-2020] Dostupné z: <https://chernobylzone.cz/cernobylsky-experiment-a-prubeh-havarie/>
- [25] Černobylská historie. In. Chernobylwel.com [online] [cit. 15-01-2020] Dostupné z: <https://www.chernobylwel.com/cz/cernobylska-historie>
- [26] DRÁBOVÁ, Dana, Jaderná energetika před černobylskou havárií a po ní. In: Vesmír.cz [online] 16. 3. 2006 [cit. 15-01-2020] Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2006/cislo-3/jaderna-energetika-pred-cernobylskou-havarii-po-ni.html>
- [27] Entertainment Industry. In: definitions.uslegal.com [online] [cit 11-01-2020] Dostupné z: <https://definitions.uslegal.com/e/entertainment-industry/>
- [28] Chernobyl. Khronika trudnykh nedel. ©1986-2020. In. IMDb.com [cit. 2020-06-09]. Dostupné z: <https://www.imdb.com/title/tt7154796/>
- [29] Chernobyl: Flourishing lives in the dead zone. In. Youtube [online] 5. 5. 2016. [cit 2020-06-09] Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=IYxO7iGO6b0>
- [30] JAKOUBEK, Jiří, 2016. POHNUTÉ OSUDY: Nad Pelotonem létal radioaktivní mrak. In. lidovky.cz. 29. 5. 2016. Dostupné z:

- https://www.lidovky.cz/lide/pohnute-osudy-nad-pelotonem-letal-radioaktivni-mrak-cykliste-museli-na-zavod-k-cernobyly.A160528_084141_lide_ELE
- [31] KULCSÁR, Erika a Rozalina Zsófia SIMON. THE MAGIC OF DARK TOURISM. Management [online]. 2015, 13(1), 124-136 [cit. 2020-01-29]. ISSN 18412416. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e5h&an=110307007&scope=site>
- [32] La bataille de Tchernobyl. ©2006-2020. In. IMDb.com [cit. 2020-06-09]. Dostupné z: <https://www.imdb.com/title/tt1832484/>
- [33] Lidové noviny, 2013. In. Idnes.cz. 17. 10. 2013. [cit 12. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.idnes.cz/wiki/firmy/lidove-noviny.K473369>
- [34] MIONEL, Viorel. Dark tourism and thanatourism: Distinct tourism typologies or simple analytical tools? Tourism (13327461) [online]. 2019, 67(4), 423-437 [cit. 2020-01-29]. ISSN 13327461. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e5h&an=140499297&scope=site>
- [35] MLADÁ FRONTA, ©2020. Historie společnosti. In. mf.cz [online]. [cit. 2020-05-26]. Dostupné z <https://www.mf.cz/o-spolecnosti/historie-spolecnosti/>
- [36] Rozdávat jód po výbuchu Černobyly nemělo v ČSSR smysl, řekl odborník. In. idnes.cz. 5. 6. 2019. [cit. 15. 6. 2020]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/technika/cernobyl-cernobylska-havarie-priciny-nasledky-rozstrel-zdenek-rozlivka.A190605_130446_tec_technika_mla
- [37] Seriál Černobyl oživil zájem o místo katastrofy. In. ct24 [online] 8. 6. 2019 [cit 2020-06-09] Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2836769-serial-cernobyl-ozivil-zajem-o-misto-katastrofy-rusove-protestuji-a-chystaji-svou-verzi>

- [38] Tarlow, Peter (2005), "Dark tourism: the appealing 'dark' side of tourism and more" in: Novelli, Marina (ed.) Niche Tourism Contemporary Issues, Trends and Cases, 47-58, Oxford: Elsevier.
- [39] The Three Mile Island Nuclear Accident and Its Impact on U.S. energy. In.: thebalance.com [online] 31. 1. 2020 [cit 28-02-2020] Dostupné z: <https://www.thebalance.com/three-mile-island-nuclear-accident-facts-impact-today-3306337>

Archivní materiály

- [1] Byli jsme ozářeni? Rudé Právo. Praha (roč. 1), s. 2, 26. 4. 1991
- [2] Černobyl opět ožívá. Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1986, roč. 42, s. 3, 4. 6. 1986
- [3] Černobyl: Čtyři roky poté. Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1990, roč. 46, s. 3, 26. 4. 1990
- [4] Černobyl: fakta a problémy. Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1986, roč. 42, s. 3, 3. 6. 1986
- [5] Černobyl: Polní práce. Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1986, roč. 42, s. 2, 20. 6. 1986
- [6] Čtyři roky poté. Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1990, roč. 46, s. 2, 25. 4. 1990
- [7] Hlavní úkol – zajistit bezpečnost lidí. Rudé Právo. Praha roč. 66 (Právo lidu roč. 86), s. 7, 9. 5. 1986
- [8] Hrdinství a obětavost. Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1986, roč. 42, s. 2, 17. 5. 1986
- [9] K havárii v Černobyli. Rudé Právo. Praha: roč. 66 (Právo lidu roč. 86), s. 7, 30. 4. 1986
- [10] K většímu vzájemnému poznání. Rudé Právo. Praha: (Právo lidu roč. 90) 27. 4. 1987

- [11] Likvidace následků. Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1986, roč. 42, 22. 5. 1986, s. 3
- [12] Měření radioaktivity na území ČSSR. Rudé Právo. Praha roč. 66 (Právo lidu roč. 86), s. 1, 5. 5. 1986
- [13] Nejsou důvody k obavám. Rudé Právo. Praha roč. 66 (Právo lidu roč. 86), s. 1, 7. 5. 1986
- [14] NESG. Transparent na Temelíně. Rudé Právo. Praha: roč. 95 26. 4. 1990
- [15] Nové myšlení v jaderné éře. Rudé Právo. Praha: (Právo lidu roč. 90), s. 1, 25. 4. 1987
- [16] Pelyněk Černobylu. Lidové noviny: Praha. Lidové noviny, s. 2, 25. 4. 1990
- [17] Pokračuje měření radioaktivity. Rudé Právo. Praha roč. 66 (Právo lidu roč. 86), s. 1, 6. 5. 1986
- [18] Požáry u Černobylu ničí obydlí i turistická lákadla. Právo. s. 6, 24. 4. 2020
- [19] Právo 29. 4. 2020
- [20] Pro zákaz jaderných zkoušek. Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1986, roč. 42, 26. 5. 1986, s. 4
- [21] Projev Michaila Gorbačova v sovětské televizi. Rudé Právo. Praha roč. 66 (Právo lidu roč. 86), s. 1, 15. 5. 1986
- [22] Projev soudruha G. Husáka. Rudé Právo. Praha roč. 66 (Právo lidu roč. 86), s. 2, 4. 5. 1986
- [23] Projevy účasti a pomoci. Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1986, roč. 42, s. 5, 24. 5. 1986
- [24] Radiační situace se zlepšuje. Rudé Právo. Praha roč. 66 (Právo lidu roč. 86), s. 7, 8. 5. 1986
- [25] Radioaktivita z Hammu. Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1986, roč. 42, s. 3, 2. 6. 1986

- [26] Sdělení vlády ČSSR: Není třeba přijímat zvláštní opatření. Rudé Právo. Praha: roč. 66 (Právo lidu roč. 86), s. 1, 1. 5. 1986
- [27] Temný stín Černobylu. Mladá Fronta, Praha: MaF, 1991, roč. 2 s. 3 26. 4. 1991

SEZNAM OBRÁZKŮ

- [28] „Černobylská historie“. Chernobylwel. [online] [cit. 2019-08-12] Dostupné z: <https://www.chernobylwel.com/cz/cernobylska-historie>
- [29] Rabl, Thomas. "The Nuclear Disaster of Kyshtym 1957 and the Politics of the Cold War." 2012. Environment & Society Portal. [online] [cit. 2019-08-12] Dostupné z: <http://www.environmentandsociety.org/arcadia/nuclear-disaster-kyshtym-1957-and-politics-cold-war>
- [30] Typy temného turismu, Palanca, What is in fact dark tourism s. 23. 2012. [cit. 2019-24-11]

SEZNAM TABULEK

[1] Analýza článků ve vybraném tisku (zdroj: vlastní)

SEZNAM GRAFŮ

- [1] Graf 1: Věk a pohlaví respondentů, zdroj: vlastní
- [2] Graf 2: Zdroje informací historických a katastrofických událostí, zdroj: vlastní
- [3] Graf 3: Souvislost prožití havárie a zájmu o seriál Černobyl (2019), zdroj: vlastní
- [4] Graf 4: Nové informace díky seriálu v souvislosti s věkem respondentů, zdroj: vlastní
- [5] Graf 5: Dark tourism a názor respondentů, zdroj: vlastní
- [6] Graf 6: Preferovaná forma zdrojů, zdroj: vlastní

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Fotografie vybraných novinových článků.

P II: Tabulka výsledků dotazníkového šetření + grafy.

Dostupné zde: https://bit.ly/DP_Vlcakova